

Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A, No 139

Kaldoaivin ja Vätsärin erämaa-alueiden linnusto

Olli Osmonen

METSÄHALLITUS
Luonnonsuojelu

Olli Osmonen
Metsähallitus
Ylä-Lapin luonnonhoitoalue
Ivalontie
99800 Ivalo
puh. 0205 64 7705
olli.osmonen@metsa.fi

Julkaisun sisällöstä vastaa tekijä,
eikä julkaisuun voida vedota
Metsähallituksen virallisena
kannanottona.

ISSN 1235-6549
ISBN 952-446-360-1

Edita Prima Oy
Helsinki 2002

Kansikuva: Kotka (*Aquila chrysaetos*). James McCallum.

© Metsähallitus 2002

KUVAILELEHTI

Julkaisija

Metsähallitus

Julkaisun päivämäärä

27.9.2002

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri)		Julkaisun laji	
Olli Osmonen		Selvitys	
		Toimeksiantaja	
		Toimielimen asettamispvmm	
Julkaisun nimi			
Kaldoaivin ja Vätsärin erämaa-alueiden linnusto			
Julkaisun osat			
Tiivistelmä			
<p>Tämä linnustaselvitys kattaa Kaldoaivin ja Vätsärin erämaa-alueet sekä Kaldoaiviin rajautuvan Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueen. Kaldoaivin erämaa-alue ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualue sijaitsevat Tunturi-Lapin koivumetsävyöhykkeessä, Utsjoen itä- ja Inarin pohjoisosassa. Tämän valtavan suo- ja tunturierämaan pinta-ala on noin 345 000 ha, josta tunturikoivikoita on 118 000 ha, tunturipaljakkaa 110 000 ha ja soita 77 000 ha. Vätsärin erämaa-alue sijaitsee Inarjärven itäpuolella Metsä-Lapin kasvillisuusalueella. Sen pinta-ala on noin 155 000 hehtaaria, josta lähes puolet on mäntymetsää. Vätsärin pohjoisosat ovat Lapin runsasjärvisintä seutua.</p> <p>Erämaa-alueilta ei ole aiemmin julkaistu linnustoselvityksiä. Tätä linnustoselvitystä varten käytiin läpi aiemmin julkaistut satunnaislajistoa koskevat yksittäishavainnot sekä matkaraportit. Lisäksi Suomen pesimälintuatlaksista selvitettiin lajisto ja lajien pesimisvarmuudet erämaa-alueiden atlasruuduilla. Käyttöön saatiin paljon linnustoon liittyvää faunistista aineistoa viimeisen atlaskauden (1986–1989) jälkeiseltä ajalta ja Kaldoaivin osalta mittava kartoitusaineisto kolmelta kesältä (1997–1999). Paikallisilta luontoa ja lintuja seuraavilta henkilöiltä saatiin paljon havaintoja. Kaldoaivin erämaa-alueella ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueella tehtiin maalinuston linjalaskentaa vuosina 1973–2000 yhteensä 86,6 km. Laskentatuloksia ei ole aiemmin julkaistu. Vätsärin alueella maalinuston linjalaskentoja ei ole vielä tehty lainkaan. Maalinuston parimäärät on useissa tapauksissa vertailun vuoksi laskettu käyttämällä Muuttuva Pesimälinnusto -kirjassa ilmoitettuja lajien tiheyksiä linjalaskennoissa Pohjois-Suomessa.</p> <p>Kaldoaivin erämaa-alueella ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueella on tavattu yhteensä 150 lintulajia. Näistä säännöllisesti pesiviä on 85 lajia. Maalinuston kokonaisparimäärä linjalaskentojen perusteella on 300 000–500 000 paria. Merkittävä osa maamme suosirri-, punakuiri- ja allikannasta sekä lapasotkan pienestä sisämaakannasta asustaa tällä alueella. Alue on myös mustalintu-, kapustarinta- ja lapinsirkkukantojemme painopistealueita. Pesimälajistosta varsinaisia uhanalaisia (10 lajia) ovat kiljuhanhi (kadonnut lajistosta?), lapasotka, merikotka, kotka, ampuhaukka, tunturihaukka, muuttohaukka, lapinsirri, tunturipöllö ja pikkutikka. Lisäksi alueella pesii 18 silmälläpidettävää lajia.</p> <p>Vätsärin erämaa-alueella on tavattu yhteensä 127 lintulajia. Näistä säännöllisesti pesiviä on 82 lajia. Pesimälajistosta varsinaisia uhanalaisia (4 lajia) ovat kotka, ampuhaukka, tunturihaukka ja tunturipöllö. Lisäksi alueella pesii 17 silmälläpidettävää lajia.</p>			
Avainsanat			
Kaldoaivin erämaa-alue, Vätsärin erämaa-alue, Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualue, linnusto			
Muut tiedot			
ISBN 952-446-360-1			
Sarjan nimi ja numero		ISSN	
Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 139		1235-6549	
Kokonaissivumäärä	Kieli	Hinta	Luottamuksellisuus
102	suomi	10 euroa	julkinen
Jakaja		Kustantaja	
Metsähallitus, luonnonsuojelu		Metsähallitus	

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare Forststyrelsen		Utgivningsdatum 27.9.2002	
Författare (uppgifter om organet, organets namn, ordförande, sekreterare) Olli Osmonen		Typ av publikation Utredning	
		Uppdragsgivare	
		Datum för tillsättandet av organet	
Publikation Fågelfaunan i ödemarksområdena Kaldoaivi och Vätsäri			
Publikationens delar			
<p>Referat</p> <p>Denna utredning av fågelfaunan omfattar ödemarksområdena Kaldoaivi och Vätsäri samt det till Kaldoaivi angränsande myrskyddsområdet Sammuttijänkä-Vaijoenjänkä. Ödemarksområdet Kaldoaivi och myrskyddsområdet Sammuttijänkä-Vaijoenjänkä ligger i björkskogszonen i Fjällapland, öster om Utsjoki och i norra delarna av Enare. Denna vidsträckta myr- och fjällödemark täcker en yta på ca 345 000 ha, varav 118 000 upptas av fjällbjörksskog, 110 000 ha av kalfjäll och 77 000 ha av myrar. Vätsäri ödemarksområde ligger på östra sidan av Enare träsk, inom Skogslapplands vegetationszon. Dess areal är ca 155 000 ha, varav ungefär hälften utgörs av tallskog. De norra delarna av Vätsäri hör till de delar av Lappland som är rikast på sjöar.</p> <p>Det har inte tidigare publicerats utredningar av fågelfaunan i de här ödemarksområdena. Vid denna utredning gick man igenom tidigare utgivna enskilda observationer av tillfälliga arter samt olika reserapporter. Därtill utredde man utgående från de finska atlaserna över häckfåglar fågelfaunans sammansättning och i vilken mån olika arters häckning är säkerställd i de atlasrutor som berör ödemarksområdena. Man hade också tillgång till en hel del material om fågelfaunan från tiderna efter den senaste atlasperioden (1986–1989) och när det gäller Kaldoaiva ett omfattande material från fågelinventeringar under tre somrar (1997–1999). Även lokala naturentusiaster och fågelskådare försåg forskarna med åtskilliga observationer. På Kaldoaiva ödemarksområde och Sammuttijänkä-Vaijoenjänkä myrskyddsområde utfördes åren 1973–2000 linjetaxeringar av landfåglar på sammanlagt 86,6 km. Resultaten av taxeringarna har inte publicerats tidigare. I Vätsäriområdet har inga linjetaxeringar av landfåglar ännu gjorts. För att underlätta jämförelser har antalet häckande landfåglar i många fall räknats ut genom att man utnyttjat de tätheter för olika fågelarter som angivits i boken Muuttauva Pesimälinnusto och som baserar sig på linjetaxeringar i norra Finland.</p> <p>På Kaldoaiva ödemarksområde och Sammuttijänkä-Vaijoenjänkä myrskyddsområde har det påträffats sammanlagt 150 fågelarter. Av dessa häckar 85 arter regelbundet på området. Utgående från linjetaxeringarna är det totala antalet häckande landfågelpar 300 000–500 000. En stor del av bestånden av kärrensäppa, myrspov och alfågel i Finland liksom också av inlandsbeståndet av bergand lever på detta område. Det här är också vårt lands viktigaste område i fråga om bestånden av sjöorre, ljunpipare och lappsparv. Av de på området häckande fåglarna är följande 10 arter hotade: fjällgås (eventuellt försvunnen?), bergand, havsörn, kungsörn, stenfalk, jaktfalk, pilgrimsfalk, mosnäppa, fjälluggla och mindre hackspett. På området häckar dessutom 18 missgynnade arter.</p> <p>På Vätsäri ödemarksområde har det påträffats sammanlagt 127 fågelarter. Av dessa häckar 82 arter regelbundet på området. Av de häckande fåglarna är följande 4 arter hotade: kungsörn, stenfalk, jaktfalk och fjälluggla. Därtill häckar på området 17 missgynnade arter.</p>			
Nyckelord Kaldoaivi ödemarksområde, Vätsäri ödemarksområde, Sammuttijänkä-Vaijoenjänkä myrskyddsområde, fågelfauna			
Övriga uppgifter			
ISBN 952-446-360-1			
Seriens namn och nummer Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 139		ISSN 1235-6549	
Sidoantal 102	Språk finska	Pris 10 euro	Sekretessgrad offentlig
Distribution Forststyrelsen, naturskydd		Förlag Forststyrelsen	

ESIPUHE

Kaldoaivin ja Vätsäriin erämaa-alueet perustettiin erämaalaille vuonna 1991, yhdessä kymmenen muun erämaa-alueen kanssa. Molemmat alueet, samoin kuin melkein kaikki muutkin erämaa-alueet, sijaitsevat Ylä-Lapissa. Vain Kemihaara ja Tuntsa sijaitsevat Perä-Pohjolassa.

Vätsäriin erämaa-alue on erämaista ehkä tunnetuin Kessin hakkuista käydyin kiistan takia. Kessi sijaitsee erämaan eteläosassa, kun taas Vätsäri, jonka mukaan alue on saanut nimensä, tarkoittaa alun perin vain kallioista ja ruhjeista tunturia Norjan rajalla alueen koilliskulmassa. Vätsäriin erämaa-alueen pinta-ala on noin 155 000 hehtaaria. Leimaa-antavia ovat Inarijärvi saarineen ja vuonoineen, suuri mäntymetsäalue ja lähes puuton ylänkö alueen koillisosassa.

Kaldoaivi on erämaa-alueista suurin. Sitä sanotaan tunturierämaaksi erotuksena niin sanotuista metsäerämaista, joista tunnetuimpia ovat Vätsäri ja Hammastunturi. Kaldoaivin erämaa-alueen pinta-ala on 292 400 hehtaaria. Yhdessä sen sisään työntyvän Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueen ja Norjan puoleisen tunturiylängön kanssa Kaldoaivi muodostaa noin puoli miljoonaa hehtaaria laajan tiettömän alueen.

Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualue on perustettu asetuksella vuonna 1988, kaksi ja puoli vuotta ennen Kaldoaivin erämaa-alueen perustamista. Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualue on Suomen laajin yhtenäinen suoalue, ja sen pinta-ala on 52 300 hehtaaria.

Kaldoaivin erämaa-alue sijaitsee pohjoisimmassa Suomessa, Utsjoen ja Inarin kunnissa. Kunnanraja kulkee alueen läpi lounaasta koilliseen ja seuraa melko tarkkaan Tenojoen ja Näätämojoen vedenjakajaa.

Erämaalain tarkoituksena on alueen erämaaluonteen säilyttäminen, saamelaiskulttuurin ja luontaiselinkeinojen turvaaminen sekä alueen monipuolisen käytön ja sen edellytysten kehittäminen. Näiden tarkoitusten saavuttamiseksi erämaalaki sisältää eräitä kieltoja. Maan ja siihen liittyvän käyttöoikeuden luovuttaminen, kuten esimerkiksi vuokraaminen, muuhun kuin luontaiselinkeinojen ja maanpuolustuksen tarpeisiin on kielletty. Samoin on kielletty tieteko ja kaivos-toiminta. Valtioneuvosto voi kuitenkin antaa poikkeusluvan kaikkiin edellä mainittuihin toimiin. Tavallisten kansalaisten elämään erämaalaki ei vaikuta suoraan. Metsästys, kalastus, keräily ja poronhoito voivat jatkua erämaassa. Voidaan jopa sanoa, että erämaalaki on vahvistanut niiden asemaa.

Soidensuojeluasetus kieltää ojituksen, maa-ainesten ottamisen sekä maa- ja kallioperän vahingoittamisen. Turvemailla olevan puuston hakkaaminen on kielletty, samoin rakennusten ja teiden rakentaminen. Tähän on kuitenkin eräitä poikkeuksia: On sallittua rakentaa ja kunnossapitää sellaisia rakennuksia, rakennelmia ja polkuja, jotka ovat tarpeen yleisön opastamista, tutkimustoimintaa ja luonnonharrastusta varten. Sallittua on myös alueella jo olevien rakennusten,

rakennelmien, teiden ja linjojen kunnossapito. Asetus ei myöskään aseta esteitä kalastukselle, metsästykselle, keräilylle tai poronhoidolle.

Erämaalaki ohjaa suoraan vain Metsähallituksen toimintaa. Metsähallituksen on lain mukaan laadittava erämaille hoito- ja käyttösuunnitelmat, joissa kuvataan muun muassa, miten sovitetaan yhteen erämaalain keskeisin tarkoitus, alueen erämaaluonteeseen säilyttäminen, ja alueen monipuolinen käyttö. Soidensuojelualueista asetus sanoo, että niille laaditaan tarvittaessa hoito- ja käyttösuunnitelma. Metsähallituksessa on katsottu, että Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueelle suunnitelma tarvitaan.

Käsissäsi oleva julkaisu on yksi hoito- ja käyttösuunnitelmien perustaksi ja tueksi laadituista perusselvityksistä. Se kuvaa alueiden linnustoa. Niin kuin Olli Osmonen tekstistä ilmenee, julkaisun takana on ollut valtava määrä työtä. Kymmenet havainnoitsijat ovat vuosien kuluessa, joko vain harrastuksenaan tai muuhun tehtävään liittyen, tallentaneet lintuhavaintonsa. Lukematon on myös niiden ”tavallisten” havainnontekijöiden joukko, jolta Osmonen on kerännyt tietonsa. Työn tuloksena on selvitys, joka ensimmäisen kerran osoittaa alueella pesivät lajit, niiden esiintymisalueet ja minimiparimäärät. Myös satunnaiset vierailijat on kirjattu.

Selvityksen keskeisin merkitys lienee siinä, että se tarjoaa luotettavan vertailuaineiston tulevaisuudessa tapahtuvia inventointeja varten. Linnut ovat hyviä indikaattoreita; ts. elinympäristönsä tilan ja siinä tapahtuvien muutosten osoittajia. Jos kyseisten alueiden tila jatkossa syystä tai toisesta muuttuu, voidaan tämä havaita muutoksina linnustossa.

Selvityksellä voi olla merkitystä myös Metsähallituksen toiminnan ohjaajana; esimerkiksi retkeilyreittien ja kelkkaurien sijoittelussa otetaan huomioon niiden vaikutus linnustoon ja erityisesti uhanalaisiin lajeihin.

Selvityksen kolmas suuri merkitys on siinä, että se on mainio opas lintuharrastajille ja muille linnuista kiinnostuneille. Esimerkiksi koulut voivat käyttää sitä ympäristökasvatuksessa ja kotiseutuoppaana.

Ivalossa
Tapio Tynys
Metsähallitus

SISÄLLYS

KALDOAIVIN ERÄMAA-ALUEEN LINNUSTO

1	JOHDANTO.....	9
2	AINEISTO JA MENETELMÄT	12
3	LINNUSTO ELINYMPÄRISTÖITTÄIN	15
3.1	Mäntymetsät.....	15
3.2	Tunturikoivikot	15
3.3	Suot	16
3.4	Tunturinummet ja paljakat.....	20
3.5	Vesistöt	21
3.6	Linnusto talvella	22
4	PESIMÄLINNUSTO	23
5	SÄÄNNÖLLISET VIERAILIJAT JA SATUNNAISLAJIT.....	48
6	YHTEENVETO	54
	KIITOKSET.....	56
	HAVAINNOITSIJAT.....	56
	LÄHTEET	57

VÄTSÄRIN ERÄMAA-ALUEEN LINNUSTO

7	JOHDANTO.....	61
8	AINEISTO JA MENETELMÄT	63
9	LINNUSTO ELINYMPÄRISTÖITTÄIN	64
9.1	Mäntymetsät.....	64
9.2	Tunturikoivikko ja paljakka	66
9.3	Suot	67
9.4	Vesistöt	68
9.5	Inarijärvi.....	68
9.6	Kulttuuriympäristöt	69
10	PESIMÄLINNUSTO	70
11	SÄÄNNÖLLISET VIERAILIJAT JA SATUNNAISLAJIT.....	87
12	YHTEENVETO	90
	KIITOKSET.....	92
	HAVAINNOITSIJAT.....	92

LÄHTEET	93
---------------	----

LIITTEET

Liite 1	Kaldoaivin-Sammuttijängän linjalaskenta.....	95
Liite 2	Kaldoaivin erämaa-alueen ja Sammuttijängän-Vaijoenjängän soidensuojelun alueen paikannimet	96
Liite 3	Vätsärin erämaa-alueen paikannimet	101

KALDOAIVIN ERÄMAA-ALUEEN LINNUSTO

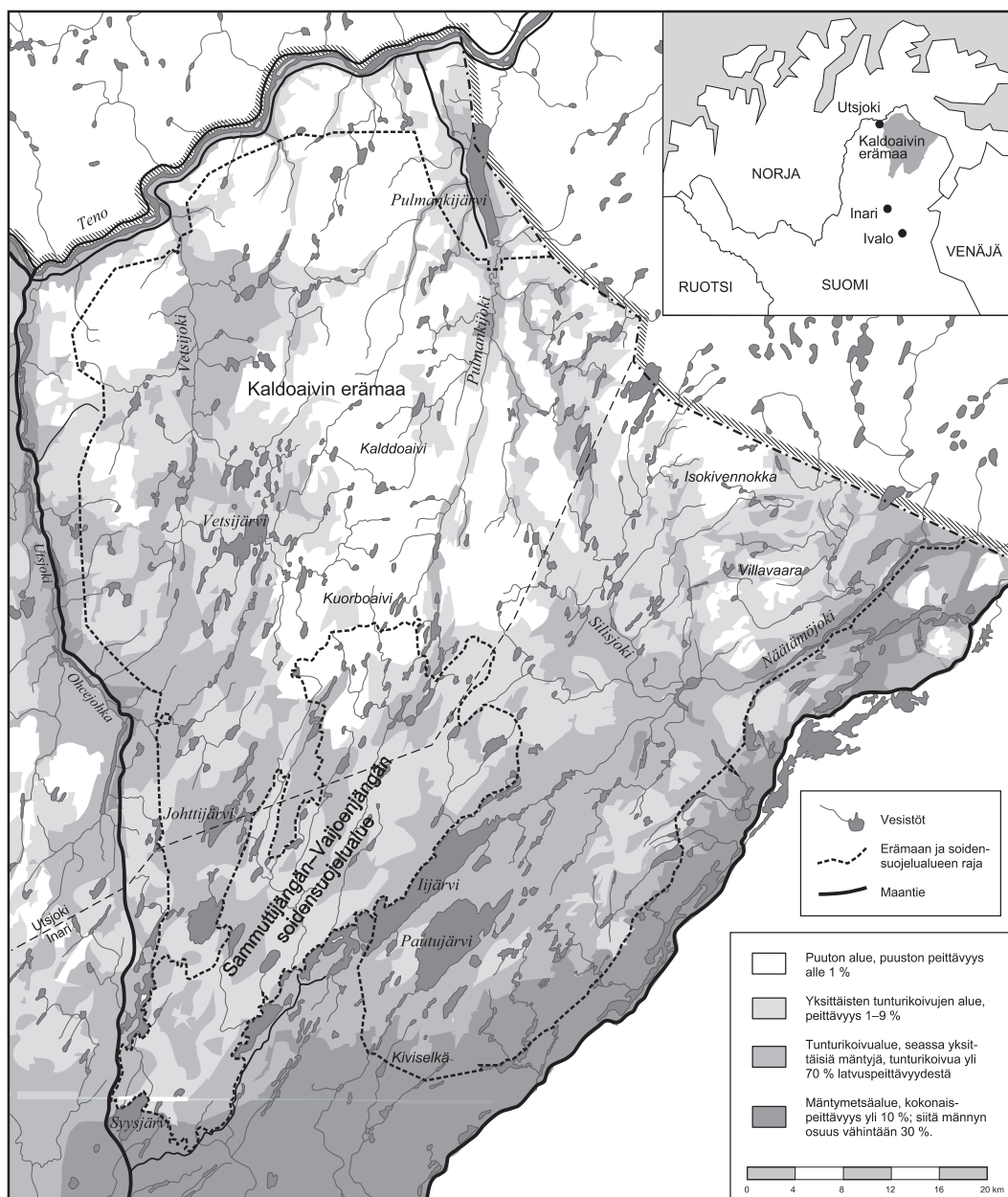
1 JOHDANTO

Kaldoaivin erämaa-alue ja sen sisään työntyvä Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualue muodostavat yhdessä laajan tiettömän alueen, joka sijaitsee havumetsäalueen pohjoispuolella Tunturi-Lapin koivumetsävyöhykkeessä Utsjoen itä- ja Inarin pohjoisosissa. Tämän valtavan suo- ja tunturierämaan pinta-ala on noin 345 000 ha, josta tunturikoivikoita on 118 000 ha, avointa tunturipaljakkaa 110 000 ha, soita 77 000 ha ja vesistöjä 33 000 ha.

Erämaan pohjoisosissa tundran tuntu hallitsee maisemaa voimakkaasti. Vain soidensuojelualan etelärajalla, Pautujärven etelä- ja kaakkoispuolella sekä Näätämöjoen alajuoksulla yhtenäiset mäntymetsät pistävät erämaahan (kuva 1). Alavimmilla mailla kivennäismaita verhoaa matala koivikko. Soita, järviä ja pikkulampia on lukemattomasti. Vedet ja suot juovittavat usein maisemaa lounaasta koilliseen, harju- ja harjannejojen suuntaisesti. Laajat puuttomat tunturialueet ovat muodoltaan hyvin loivia ja melko matalia. Huipuista yksikään ei yllä yli 450 metrin korkeuteen merenpinnasta. Monin paikoin tunturien rinteillä sojottavat kuolleiden tunturikoivujen rungot merkkinä tunturimittarin toukkien massasiintymisestä 1960-luvun puolivälissä. Tunturiylängöllä palsasuot ovat leimaantavia (kuva 2).

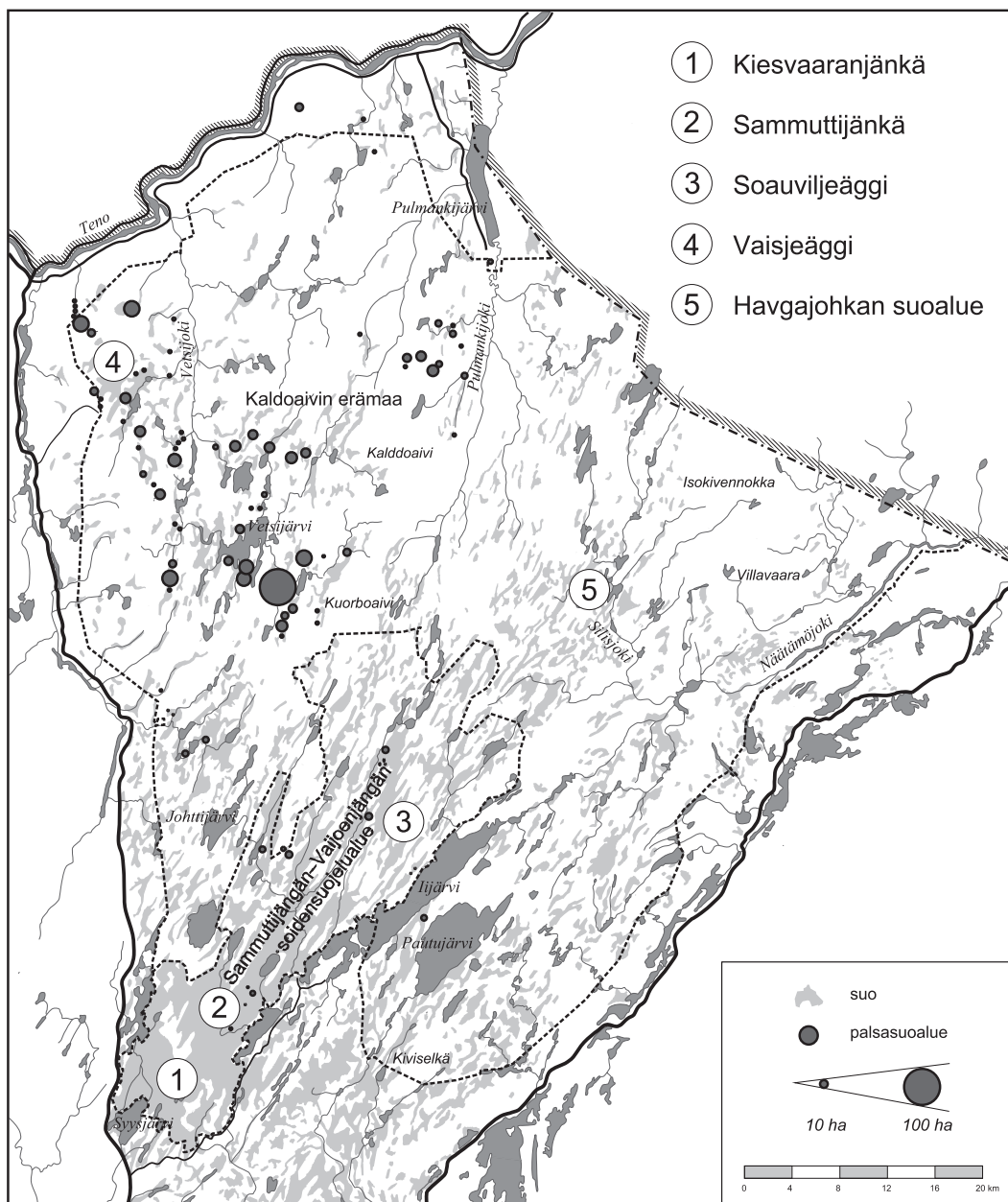
Viime vuosikymmeninä useat lintuharrastajat ovat retkeilleet Utsjoen itäpuolisilla tunturialueilla. Mahdollisuus kohdata tunturilinnustomme tavoitelluimmat lajit tunturihaukka ja tunturipöllö sekä lähes kaikki pohjoisimman Lapin ”pikkuharvinaisuudet”, esimerkiksi tunturikihi, punakuiri, keräkurmitsa, kiiruna ja lapinkirvinen, lienee innoittanut monia. Yhtenäistä linnustonselvitystä ei alueelta ole laadittu. On julkaistu vain joitakin suppeahkoja matkaraportteja sekä satunnaislajistoa koskevia yksittäishavaintoja. Vanhin kirjattu lintuhavainto on Jacob Fellmanin piekanahavainto Annevarrilta 20.6.1829 (Fellman 1906). Seuraavia julkaistuja lintuhavaintoja saatiin odottaa 1950-luvulle asti (Tenovuo 1955, Mustakallio 1956). Valtaosa julkaisuista on peräisin 1960-luvulta (esim. Tenovuo 1960, Antikainen & Lilja 1963, Mustakallio 1964, Räsänen 1964, Laine 1962, 1966, Virtanen 1969). Valtakunnallisen pesimälintuatlaksen maastotyöt tehtiin vuosina 1974–1979 (Hyytiä ym. 1983) ja 1986–1989 (Väisänen ym. 1998). Ne kattoivat erämaa- ja soidensuojelualan pääosin. Myös valtakunnallinen vesilintulaskenta ulottui näille alueille (Haapanen & Nilsson 1979). Pöysä (1985) selvitti vesilintutiheyksiä Vetsijärven ympäristön järvillä vuosina 1981–1983. Esko Aiki-on ilmoituksen mukaan laskentoja jatkettiin samoilla alueilla kolmena kesänä 1990-luvun alkuvuosina, mutta tätä aineistoa ei ole vielä julkaistu.

Viimeisen atlaskauden (1986–1989) jälkeen Kaldoaivin erämaa-alueelta ja Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueelta on kertynyt erittäin paljon linnustoon liittyvää faunistista aineistoa ja mittava kartoitusaineisto kolmelta vuodelta. Tämä ensimmäinen nämä alueet kattava linnustonselvitys perustuu pääosin em. aineistoihin.

Kartta; Sihvo, Tynys ja Nivasalo; © Metsähallitus, Ylä-Lapin luonnonhoitoalue 1999

Kuva 1. Kaldoaivin erämaa-alueen ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueen puus-
toalueet. Lähde: Ylä-Lapin luonnonhoitoalueen ja Urho Kekkosen kansallispuiston luontokartoi-
tuksen 1996–2000 tietokanta, Metsähallitus.

Kartta: Sihvo, Tynys ja Nivasalo; © Metsähallitus, Ylä-Lapin luonnonhoitoalue 2000

Kuva 2. Kaldoaivin erämaa-alueen ja Sammuttijängän-Vaijoenjängän soidensuojelualueen suot ja palsa-alueet sekä eräitä tekstissä mainittuja suoalueita. Lähde: Ylä-Lapin luonnonhoitoalueen ja Urho Kekkosen kansallispuiston luontokartoituksen 1996–2000 tietokanta, Metsähallitus.

2 AINEISTO JA MENETELMÄT

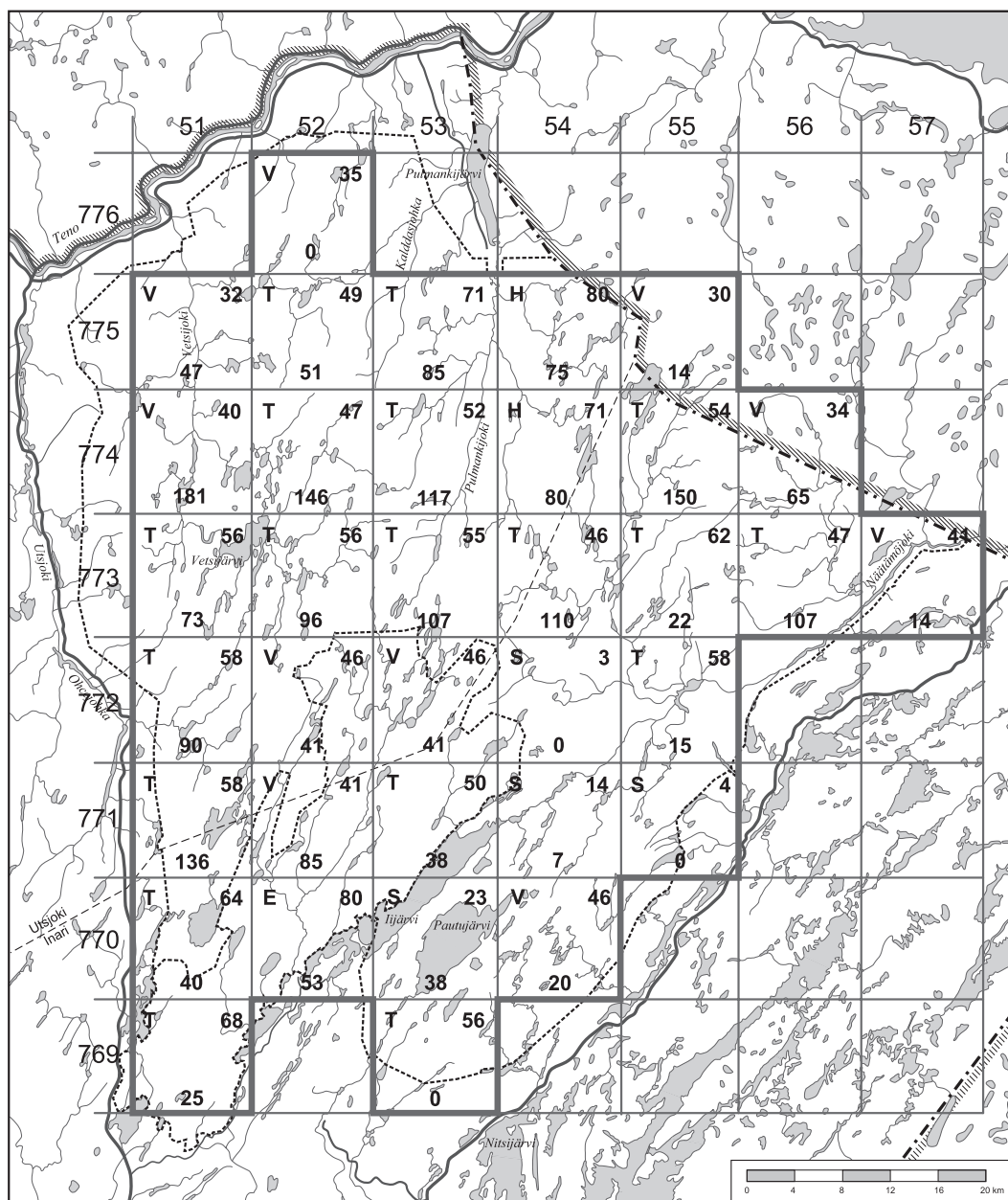
Tämän selvityksen aineisto on koottu seuraavista lähteistä:

Lasse Iso-Iivari on luovuttanut Turun yliopiston Lapin tutkimuslaitos Kevon havaintoarkistosta (Iso-Iivari 1985) kaikki tiedossa olevat Kaldoaivin erämaa-aluetta ja Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualuetta koskevat julkaistut lintuhavainnot.

Suomen pesimälintuatlaksista (Hyytiä ym. 1983, Väisänen ym. 1998) on selvitetty lajien pesimisvarmuudet erämaa-alueella ja soidensuojelualueella olevilta ruuduilta (kuva 3). Lintuharrastajat ovat keränneet tiedot atlasruuduista eli yhteinäiskoordinaatiston 10 km x 10 km:n ruuduista vuosina 1974–1979 ja 1986–1989. Pesimäaikaisilla retkillä on etsitty mahdollisimman tarkoin kunkin ruudun lajit ja pyritty saamaan niille mahdollisimman suuret pesimävarmuudet. Ruuduille on lisäksi arvioitu tutkimustehokkuus. Ruutukohtainen atlasaineisto on saatu Helsingin yliopiston Luonnontieteellisen keskusmuseon eläinmuseolta.

WWF:n kiljuhanhityöryhmän jäsenet ovat luovuttaneet tekemänsä tarkat linnustohavainnot vuosilta 1988–1999. Alkuvuosilta on syytä erikseen mainita Lavinnon & Merilän (1988) ja Kumpulaisen & Lavinnon (1990) maastoraportit lajistaselvityksineen. Kiljuhanhityöryhmän työ tehostui vuosina 1997–1999 EU:n tukeman Life-projektin ansiosta, jolloin mukaan tulivat myös Metsähallitus sekä Pohjanmaan, Lapin ja Hämeen ympäristökeskukset. Edellä mainittuina vuosina 18 henkilöä osallistui maastotyöhön kesä-heinäkuussa kartoittaen eri kohteita. Havainnointi painottui järvien, lampien ja suoalueiden tutkimiseen. Havainnoijien yhteensä kulkema matka oli vähintään 2 400 km erämaa- ja soidensuojelualueella. Yksittäisistä henkilöistä suurimman työn on tehnyt Petteri Polojärvi, joka patikoi huikeat 1 400 kilometriä kolmena kesänä lähinnä kotkanpesätarkastusten ja Naali-Lifeen liittyvien inventointimatkojen yhteydessä ja kartoitti samalla linnustoa. Kartoitus kattaa huomattavan osan erämaa- ja soidensuojelualueesta (kuva 3). Havainnot on tehty kaikenlaisilla säillä ja kaikkina vuorokaudenaikoina, mutta valtaosa kuitenkin yöllä–aamuyöllä. Kuljetut reitit lintuhavaintoaineen yleisimpiä varpuslintuja ja kahlaajalajeja lukuun ottamatta merkittiin topografikartoille. Aineistoa säilytetään Metsähallituksen luontopalveluissa Ivalossa.

Useat lintuharrastajat ovat tehneet kesäaikaisia tunturivaelluksia ja samalla kirjanneet näillä retkillä havaitsemansa linnut. Näitä aineistoja on saatu runsaasti käyttöön. Erityisesti voidaan mainita utsjokelaisten lintuharrastajien Esko ja Jouni Aikion mittava havaintoaineisto vuosilta 1977–1998, Markku Puntilan aineisto vuodesta 1976 alkaen 13 kesältä (2 200 maastokilometriä!), Olli Osmosen aineisto vuodesta 1980 alkaen 11 kesältä (420 km) ja Pertti Koskimiehen aineisto vuosilta 1995–2001 (250 km).

Kuva 3. Erämaa-alueelta ja soidensuojelualueelta on tutkittu 35 atlasruudun (10 km x 10 km) linnustotiedot vuosilta 1974–1979 ja 1986–1989. Ruudut on kartalla rajattu paksulla viivalla. Tutkituista ruuduista 28 sijaitsee kokonaan erämaa- tai soidensuojelualueella ja seitsemän on reunaruutuja. Ne reunaruudut (9 kpl), joiden pinta-alasta alle 50 % on erämaa- tai soidensuojelualueella, on jätetty selvityksen ulkopuolelle. Lisäksi reunaruudut, 776:51 Vetsikkojokisuu ja 776:58 Pulmankijärvi, on jätetty pois, koska niitä koskevat lintuhavainnot on tehty erämaa-alueen ulkopuolella. Tutkitun ruudun vasempaan yläreunaan on merkitty atlaskartoitusten yhteinen tutkimustehokkuus: S = satunnaista retkeilyä, V = välttävää, T = tyydyttävää, H = hyvää, E = erinomainen. Ruudun oikeaan yläreunaan on merkitty atlaskartoitusten yhteinen lajimäärä. Ruudun alareunaan on merkitty linnustokartoituksissa kesinä 1997–1999 ruudun alueella kuljettu matka (km). Mielenkiintoista olisi ollut selvittää kartoituksissa 1997–1999 havaittu ruudun lajimäärä ja verrata sitä atlaskartoitusten lajimäärään, mutta tässä yhteydessä siihen ei ole ollut mahdollisuuksia.

Kaldoaivin erämaa-alueella ja sen rajojen välittömässä läheisyydessä sekä Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueella on laskettu maalinnuston linjalaskentareittejä yhteensä 86,6 km (erämaa-alueella tai sen rajoilla 66,5 km ja soidensuojelualueella 20,1 km). Laskentatulokset esitetään liitteessä 1. Erämaa-alueella tehdyt laskennat ovat peräisin Luonnontieteellisen keskusmuseon valtakunnallisesta linjalaskenta-arkistosta, josta yli-intendentti Risto A. Väisänen on ne ystävällisesti luovuttanut Metsähallituksen käyttöön. Soidensuojelualan laskennat on tehty Metsähallituksen toimesta. Linjalaskentatulokset on laskenut Ari Rajasärkkä Metsähallituksesta. Tulosten laskennassa käytetty aineisto koostuu seuraavista laskentalinjoista:

Utsjoki, Johttijärvi, 7,2 km, 2.7.1973, Yrjö Sihvo
 Inari, Johttijärvi, 4,8 km, 3.7.1973, Yrjö Sihvo
 Inari, Johttijärvi II, 8,0 km, 7.7.1973, Yrjö Sihvo
 Utsjoki, Korretoja, 5,0 km, 20.6.1989, Antti Mikala
 Utsjoki, Kuhkesluobbal, 5,0 km, 20.6.1989, Anssi Vähätalo
 Inari, Sammuttjätkä 1, 4,9 km, 17.6.1996, Antti Below
 Inari, Sammuttjätkä 2, 5,7 km, 18.6.1996, Antti Below
 Inari, Sammuttjätkä 3, 4,1 km, 19.6.1996, Antti Below
 Inari, Sammuttjätkä 4, 5,4 km, 20.6.1996, Antti Below
 Inari, Purkajärvi, 3,0 km, 20.6.1996, Petro Pynnönen
 Inari, Kistabelvuobmi, 4,0 km, 21.6.1996, Petro Pynnönen
 Inari, Stuorab Kolmmesjärvi, 4,6 km, 24.6.1996, Petro Pynnönen
 Inari, Kistabelvuobmi, 4,0 km, 20.6.1997, Petro Pynnönen
 Inari, Stuorab Kolmmesjärvi, 4,6 km, 21.6.1997, Petro Pynnönen
 Inari, Pajimus Silisluobbal, 3,3 km, 22.6.1997, Petro Pynnönen
 Inari, Purkajärvi, 3,0 km, 26.6.1997, Petro Pynnönen
 Utsjoki, Korretoja, 5,0 km, 19.6.2000, Jyrki Pynnönen
 Utsjoki, Kuhkesluobbal, 5,0 km, 19.6.2000, Janne Kumpulainen

Linjalaskentojen kokonaismäärä on pieni suhteutettuna tutkimusalueen laajaan pinta-alaan (vain 0,03 km linjaa/maa-km²). Lisäksi linjojen alueellinen jakautuminen tutkimusalueelle ei ole tasaista. Linnustoltaan rikkaat suot ja runsaspuus- toiset metsät korostuvat aineistossa liikaa verrattuna karuihin tunturikankaisiin ja harva- ja matalapuustoisiin tunturikoivikoihin. Nämä seikat aiheuttavat sen, että tuloksia voidaan pitää vain suuntaa-antavina. Esimerkiksi tarkkoja koko tutkimusalueen parimääräarvioita ei ole mielekäästä laskea kuin useassa eri elinympäristössä suhteellisen runsaina tavattaville lajeille, jotka ovat lisäksi helposti havaittavia reviiirilintuja. Jotta myös harvalukuisempien lajien parimäärää koko tutkimusalueella voitaisiin linjalaskentojen perusteella arvioida luotettavammin, tulisi linjamäärän ja pinta-alan suhteen olla suuruusluokkaa 0,10 km linjaa/maa-km². Tällöinkin tulisi varmistaa, että linjat kattavat koko tutkittavan alueen jokseenkin tasaisesti ja että kaikki alueen biotoopit ovat linjoilla oikeassa suhteessa edustettuina. Tämä tarkoittaa sitä, että Kaldoaivin–Sammuttjätkän suojelualuekokonaisuuden tapauksessa tarvittaisiin laskentalinjaa yhteensä noin 315 km eli lisälinjaa pitäisi laskea vielä noin 220 km. Siinäpä urakkaa tuleville vuosille!

Olli Osmonen, Petteri Polojärvi ja Heikki Karhu ovat arvioineet yhdessä harvalukuisempien lajien parimäärät kokonaisaineiston perusteella. Parimääräarvioissa kesien 1997–1999 kartoitusaineistolla (2 400 km) sekä muulla havaintoaineistolla on ollut suurempi painoarvo kuin linjalaskenta-aineistolla. Parimäärät on arvioitu hyvin varovasti, joten kyseessä on karkea minimiarvio, ”ainakin tämän verran alueella pesii”. Joistakin lajeista (mm. päiväpetolinnut, tunturikihi ja pöllöt) esitetään myös parimäärän maksimiarvio mahdollisena huippuvuotena. Koska kartoitus painottui järvien, lampien ja suoalueiden tutkimiseen, voidaan vesilintujen parimääräarvioita pitää luotettavimpina. Vertailun vuoksi maalinuston parimäärät on monessa tapauksessa laskettu myös käyttämällä Muuttuva Pesimälinnusto -kirjassa (Väisänen ym. 1998) ilmoitettuja lajien tiheyksiä linjalaskennoissa Pohjois-Suomessa. Samalla on otettu huomioon lajin eri elinympäristöjen tiedossa oleva pinta-ala (Sihvo 2001, Tuominen ym. 2001) ja lajin mahdollinen tiheys kyseisessä elinympäristössä. Lajitekstissä on esitetty esimerkinomaisesti joidenkin lajien (metso, riekko, kiiruna, suokukko, lapintiainen, kuukeli ja lapinsirkku) laskentaperusteet yksityiskohtaisesti. Lisäksi tärkeänä vertailuaineistona ovat olleet Rajasärkän (1995) ja Saaren ym. (1998) ilmoittamat maalinuston tiheydet Itä-Lapin alueella.

Kokonaisaineisto antaa hyvän kuvan erämaan linnustosta. Eteläosan mäntymetsäalueet ovat heikoimmin tutkittuja.

3 LINNUSTO ELINYMPÄRISTÖITTÄIN

3.1 Mäntymetsät

Mäntymetsien (latvustopeittävyys >10 %) osuus koko erämaan pinta-alasta on vain 3 %. Niiden kokonaispinta-ala on noin 9 900 hehtaaria, josta soidensuojelualueella noin 700 hehtaaria (Sihvo 2001) (kuva 1).

Metsissä esiintyy samoja lintulajeja kuin muuallakin Metsä-Lapin mäntymetsissä (vrt. Jokimäki & Kaisanlahti 1998 ja Saari ym. 1998). Karuimmilla puhtailla mäntykankailla lajistoon ei juuri kuulu muita kuin järripeippo, leppälintu ja harmaaseppo. Tuorepohjaisemilla mäntykankailla, missä esiintyy aina jonkin verran myös koivua, lajistokin on monipuolisempi. Yleisimmät lajit ovat järripeippo, pajulintu, punakylkirastas, leppälintu ja urpiainen. Paljon harvalukuisempia ovat vanhojen metsien lajit lapintiainen, kuukeli, taviokuurna ja metso. Muita harvalukuisia lajeja ovat tilhi, käki, laulurastas, isokäpylintu, pikkukäpylintu, korppi ja riekko. Petolinnuista esiintyvät piekana, ampuhaukka ja hiiripöllö.

3.2 Tunturikoivikot

Tunturikoivikoiden (latvustopeittävyys >10 %) osuus koko erämaan pinta-alasta on noin 34 %. Koivikoiden kokonaispinta-ala on noin 118 000 hehtaaria, josta soidensuojelualueella noin 19 000 hehtaaria. Hyvin harvapuustoisia (latvustopeittävyys 1–9 %) alueita on noin 94 000 hehtaaria (Sihvo 2001) (kuva 1).

Koivikoiden runsaimmat lintulajit ovat yleensä järjestyksessä: järripeippo, pajulintu, urpiainen, punakylkirastas, sinirinta ja riekko, harvapuustoisissa koivikoissa lisäksi niittykirvinen ja kivitasku. Riekkujen määrät vaihtelevat vuosittain ja alueittain. Joskus riekkujen on todella runsaasti, kuten vuosina 1986–1987. Alavimpien maiden puustoisimmissa koivikoissa esiintyvät harvalukuisina leppälintu ja lapintiainen. Erämaan kaakkoisosissa tavataan säännöllisesti, joskin harvalukuisena myös laulurastasta.

Pulmankijoen ja Vetsijoen laaksokoivikot ovat säästyneet tunturimittarituhoilta. Näille jokivarsien koivikoille on usein luonteenomaista rehevä ja lehtomainen aluskasvillisuus. Puustoa saattaa parhailla kasvupaikoilla olla 50 m³ hehtaarilla ja latvustot voivat nousta jopa kymmeneen metriin, kun muualla tunturialueilla latvustot kipuavat vaivoin neljään metriin ja puuston kokonaismäärä jää 10–15 m³:iin hehtaarilla. Laaksokoivikoissa linnustokin on ympäristöstään poikkeava ja runsaslajinen. Lajistoon kuuluvat käki, pikkutikka, pohjantikka, tilhi, leppälintu, räkättirastas, laulurastas, harmaasiippo, kirjosiippo, hömötiainen, lapintiainen, lapinharakka ja taviokuurna. Ampuhaukalla, piekanalla ja jopa korpilla on usein pesänsä jokivarren vartevassa koivussa. Silloin tällöin tavataan eteläisiäkin lajeja, kuten rautiainen, punarinta tai sirittäjä.

Metsänrajakoivikot ja tuulenpieksemät matalakasvuiset koivusaarekkeet tunturiylängöllä ovat tundraurpiaisien esiintymisalueita. Erämaan koillisosissa, Stuarab Kolmesjavrin–Isokivennokan alueella, laji näyttää olevan yhtä yleinen kuin urpiainen. Ylimmissä tunturikoivikoissa ja tunturiylängön koivusaarekkeissa viihtyvät lisäksi pajulintu ja sinirintakin, mutta järripeippo ja punakylkirastas jo niitä harvemmin.

3.3 Suot

Kaldoaivin erämaa-alueella soita on 50 770 hehtaaria ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueella 26 140 hehtaaria (Sihvo 2001). Niistä valtaosa (42 760 ha ja 22 240 ha) kuuluu nevaisiin rämesoihin (mätäspintaa < 80 %), joille on luonteenomaista matalien palsajänteiden ja pounujen sekä vetisten saraaniittylaikkujen mosaiikki. Linnustollisesti parhaita ovat märät rimpipintasuoit mutalampareineen, jotka ovat tyypillistä jänkäkurpan ja jänkäsirriäisen asuin-ympäristöä. Rimpipintasoita erämaa-alueella on 4 010 hehtaaria ja soidensuojelualueella 1 660 hehtaaria. Linnustollisesti huonoimpia ovat varsinaiset rämeiset suot (mätäspintaa > 80 %). Ne ovat kuivia ja kasvavat usein tiheää vaivaiskoivikkoa.

3.3.1 Koivumetsävyöhykkeen suot

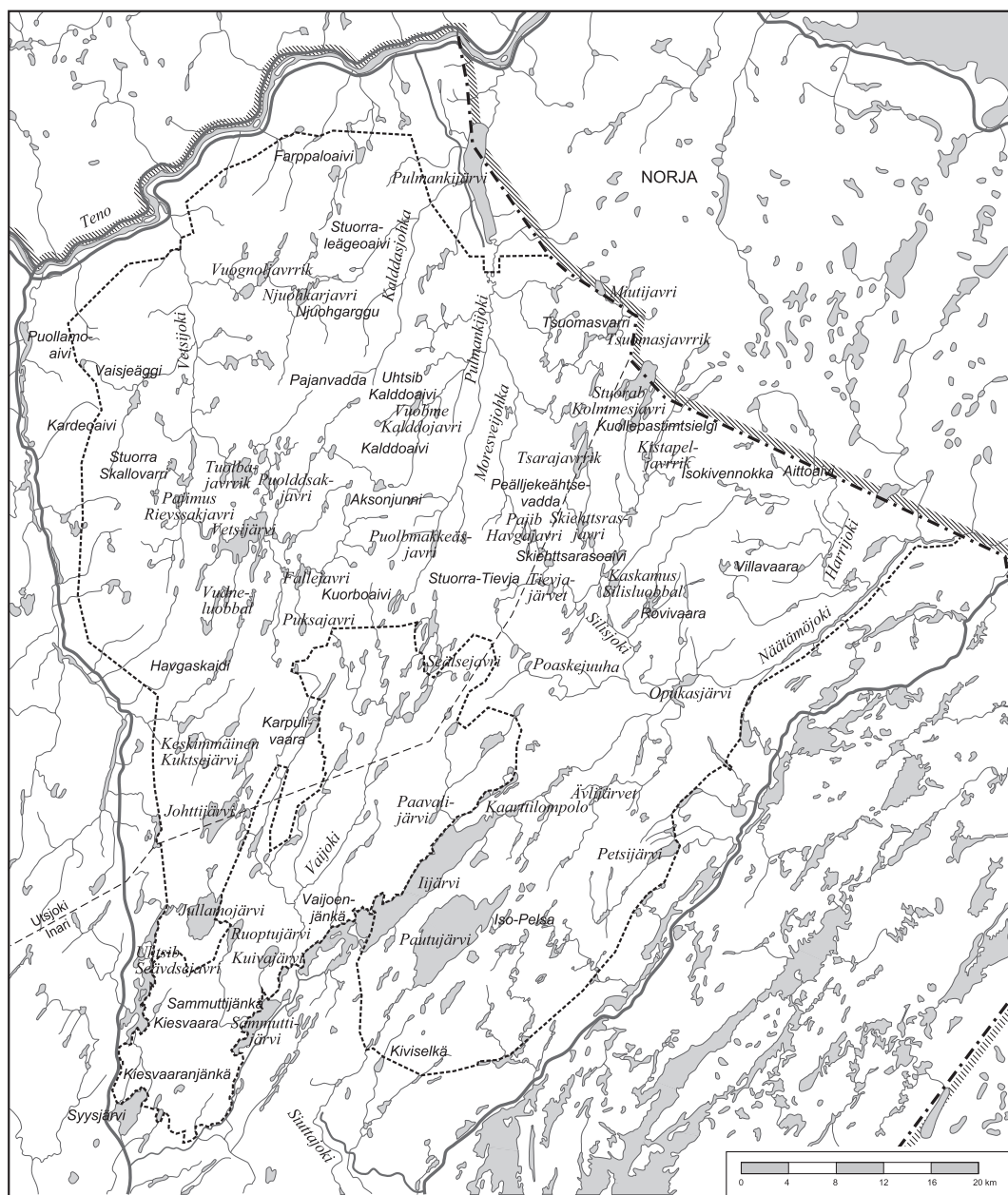
Maamme suurin soidensuojelualue Sammuttijänkä–Vaijoenjänkä ulottuu etelästä Syysjärveltä pohjoiseen Kuorboaville ja idässä Iijärveltä lähelle Stuurra-Tievjaa (kuva 4). Soidensuojelualueella Metsä-Lapin aapasuot vaihtuvat vähitellen pohjoiseen päin mentäessä Tunturi-Lapin palsasoiksi. Kilometrien pituiset jängät seuraavat toinen toistaan järvien tai kapeiden koivikkokannasten erottamina.

Soidensuojelualan suurilla märillä soilla, kuten Kiesvaaranjängällä, lintuja on runsaimmin. Liro on yleisin kahlaaja ja lukuisampi kuin missään muualla. Myös suokukko on runsaslukuinen. Kapustarinnan surumielinen vihellys kuuluu taukoamatta pounikkosilla ja hieman kuivemmilla suoalueilla. Muita yleisiä kahlaajia ovat runsausjärjestyksessä: vesipääsky, taivaanvuohi, mustaviklo, tylli ja pikkukuovi. Jänkäkurpan merkillinen soidinlentoääni kuuluu erottamattomasti kaikkien alueen suurimpien rimpinevojen maisemaan. Kiihkeästi varoittleva punakuirikaan ei ole lainkaan harvinainen. Selvästi harvalukuisempia ovat lapinsirri, suosirri ja valkoviklo. Jänkäsirriäinenkin on harvalukuinen, mutta Kiesvaaranjängän märimmillä rimpinevoilla voi tavata jopa useamman parin keskittymää. Lajin säännöllinen levinneisyys ulottuu pohjoisessa Poaskejuuhan vesistöalueen soille.

Kapustarinta (Pluvialis apricaria). James McCallum.

Metsähanhi on näkyvä ja kuuluva laji, mutta suurimmassa osassa soidensuojelualuetta se on pesimälintuna melko vähälukuinen. Erämaa-alueella metsähanhen pesimäkanta lienee tihein Kuktsejärvien alueella sekä Poaskejuuhan ja Silisjoen vesistöalueilla. Muutama kurki- ja sinisuohaukkapari pesii soidensuojelualueella lajin levinneisyyden pohjoisrajalla. Hyvinä myyrävuosina piekana, tunturikihu ja suopöllö esiintyvät joukoin alueella, kenties sinisuohaukkakin on silloin lukuisampi. Soidensuojelualan soilla runsaslukuisimpia pikkulintuja ovat järjestyksessä: niittykirvinen, lapinsirkku ja keltävästäräkki. Lapinkirvinen on useimpina vuosina melko harvinainen. Pajusirkku ja ruokokerttunen viihtyvät molemmat soita halkovien pikkupurojen tiheissä pajuviidoissa. Missä koivuryhmä pistää suolle, siellä laulaa tavallisesti pajulintu ja usein myös sinirinta sekä urpiainen.

© Metsähallitus, Ylä-Lapin luonnonhoitoalue 2000

Kuva 4. Eräitä tekstissä mainittuja paikannimiä.

3.3.2 Tunturiylängön suot

Palsasoita on tunturiylängöllä etenkin Vetsijärven vesistöalueella (kuva 2). Palsasuoalue on tyypillisesti suoyhdistymä, jossa upottavat rimpipainanteet ja 1–5 metrin korkeuteen nousevat palsakummut vuorottelevat. Palsakumpujen sisällä on jäädyin, joka ei ehdi sulaa kesän aikana. Usein erikokoiset lammet ja lampareet erottavat kumpuryhmiä toisistaan.

Palsasoiden pesimälinnuston lajimäärä on korkein, mitä soillamme tavataan. Esimerkiksi Utsjoen länsiosassa Karigasniemen lähellä sijaitsevalla suolla on tavattu pesivänä 35 lintulajia ja niiden parimäärä voi ylittää neliökilometrillä kolmesataa (Hildén 1967, Häyrinen 1980). Tätä suurempia parimääriä ei soilta juuri tunnetakaan. Lintupaljouden syynä on tarjolla olevan hyöteisravinnon runsaus. Palsasoiden vedet tuottavat uskomattoman määrän sääskiä, surviaisia ja muita pikkuhuonteisia, jotka ennen aikuistumistaan elävät toukkina soiden lukemattomissa rimmissä ja mutalampareissa.

Tunturiylängön palsasoilla viihtyvät monet kahlaajalajit. Valtalajeja ovat suokukko, liro, vesipääsky ja kapustarinta. Melko runsaslukuisia useimmilla palsasuoalueilla ovat mustaviklo, suosirri, lapinsirri, taivaanvuohi ja tylli, mutta valkoviklo ja pikkukuovi eivät yleensä kuulu lajistoon. Märimmillä soilla jänkäkurpan soidinääntä kuulee alkukesästä yhtenäen. Myös punakuiri viihtyy palsasoilla. Tihein kuirikanta on kuitenkin erämaan koillisosissa Silisjoen vesistöalueella, missä palsasoita ei esiinny. Tunturikihi pesii palsakummuilla myyrävuosina. Huonoina myyrävuosina tunturikihut kerääntyvät alkukesästä monikymmenpäisiksi parviksi suoalueille. Juha Markkolan (kirjallinen ilmoitus) mukaan tämä ilmiö on ollut Kaldoaivin alueella silmiinpistävä koko 1990-luvun, sillä hyviä myyrävuosia ei ole ollut vuoden 1988 jälkeen. Henttosen (2001) mukaan myyrien ja sopulien säännölliset kannanvaihtelut ovat hävinneet tai ainakin selvästi muuttuneet koko Lapissa. Kyseessä on melkein koko pohjoista Fennoskandiaa koskettava raju ilmiö.

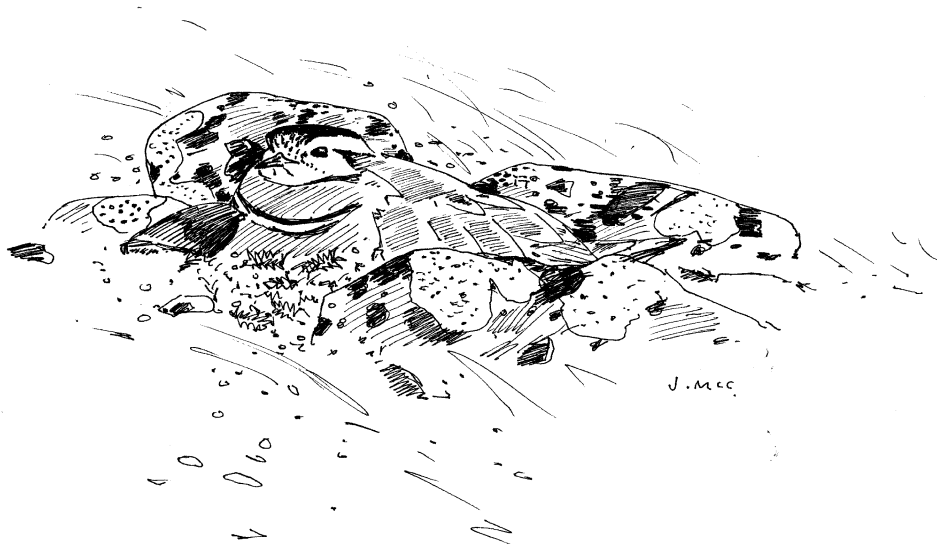
Lapinsirku on runsaslukuisin varpuslintu. Sen lyhyt surumielinen laulunsäe ja jatkuvasti toistuva kutsuääni kuuluvat joka puolelta ja hallitsevat palsasoiden äänimaisemaa. Kannan tiheys ylittää Tunturi-Lapin parhailla palsasuoalueilla jopa 60 pariin/km² (Väisänen ym. 1998). Ari Rajasärkän (kirjallinen ilmoitus) mukaan mikään muu varpuslintu ei missään muualla Suomessa ilmeisesti yllä yhtä korkeisiin tiheyksiin, ellei mukaan lasketa joitakin törmäpääsky-yhdyskuntia. Tunturiylängön soiden valtalajeihin kuuluu myös niittykirvinen. Lapinkirvisen kanta vaihtelee suuresti vuosittain. Useimpina vuosina laji on melko vähälukuisen, ja silloin sitä yleensä tapaa vain kaikkein rehevimmillä suoalueilla.

3.4 Tunturinummet ja paljakat

Tunturinummiin ja paljakoiden osuus Kaldoaivin erämaa-alueen pinta-alasta on 32 %. Niiden kokonaispinta-ala on noin 109 600 hehtaaria.

Kapustarinta ja lapinsirkku ovat paljakka-alueen runsaslukuisimmat linnut. Lapinsirkku viihtyy pounikkosilla ja varvikkoisilla tunturikankailla usein tunturipurojen varsilla, mutta puuttuu laajoilta sille liian kuivilta tunturialueilta. Muita yleisiä lajeja ovat niittykirvinen, kivitasku ja tunturikihu. Tunturikihu on runsaslukuinen hyvinä myyrävuosina. Keräkurmitsakanta on harva Utsjoen itäosien tunturialueilla. Tsuomasvarrin lisäksi lajin pesintä on varmistettu vain Ur-raoaivin–Kalldoaivin alueella, Kuorboavilla ja Isokivennokassa. Kiirunaa tavataan kaikilla tuntureilla, joissa on vähänkin laajempia kivikko- ja rakka-alueita. Joinakin vuosina laji saattaa olla paikallisesti runsaslukuinen; esim. Tsuomasvarrilla on tavattu lähes sadan yksilön kiirunaparvi (Martti Rikkinen, henk.koht. tiedonanto). Tunturien kivikkoalueilla viihtyy myös harvalukuinen pulmunen.

Tunturipöllö esiintyy erämaa-alueella säännöllisesti, mutta lajin pesintä on todettu vain parina vuotena: Kuorboavin–Kalldoaivin alueelta löydettiin vuonna 1988 yhteensä 15 tunturipöllön pesää (Hytönen 1989). Lähes vastaava määrä tunturipöllöjä pesi vuotta aiemmin Paistunturien alueella Utsjoen länsiosassa. Vuorihempon toinen pesintä maassamme varmistettiin vuonna 1987 Isokivennoken alueella (Väisänen ym. 1998). Tunturikiurusta on tiedossa koko erämaa-alueelta vain muutama satunnaishavainto, eikä pesintää ole koskaan todettu.

Keräkurmitsa (Charadrius morinellus). James McCallum.

3.5 Vesistöt

Kaldoaivin erämaa-alueella järvien ja jokien kokonaispinta-ala on noin 29 000 hehtaaria. Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueella vesistöjä on noin 3 700 hehtaaria.

Kuikka on yksi järvien tunnusomaisimmista linnuista. Lajin painopistealueita ovat Johttijärven–Jullamojärven alue ja Iijärvi–Pautujärvi ympäristöineen sekä Stuorab Kolmmesjavrin ja Villavaaran välinen alue. Kuikka on yleinen myös Vetsijärven alueen järvillä toisin kuin kaakkuri, joka on erämaan pohjoisosissa satunnainen. Kaakkurin pesimäalueet rajoittuvat Iijärven ja Johttijärven–Jullamojärven ympäristöön sekä erämaan itäosiin Näätämöjoen pohjoispuolelle. Iijärven ympäristössä kaakkurikanta on ylivoimaisesti tihein koko Inarin Lapin alueella. Ilmeisesti muualta Suomesta ei löydy toista vastaavaa tihentymää. Koko erämaan kaakkurikanta on noin 40–50 paria.

Merkittävä osa maamme allikannasta asustaa Kaldoaivin erämaa-alueella. Allionkin runsaslukuisin vesilintu tunturiylängön järvillä ja lammilla, mutta se viihtyy myös tunturikoivuvyöhykkeen vesistöissä. Haapana ja tavi ovat yleisimmät sorsalajit, mutta runsaslukuisia ne ovat tuskin missään. Heinäsorsa on harvinainen suurimmassa osassa erämaata, eikä jouhisorsakaan ole yleinen, vaikka lajia pidetäänkin pohjoisena lintuna (esim. Väisänen ym. 1998). Tukkasotka on yleinen erämaan länsiosissa Vaisjeäggille asti. Mustalintukanta painottuu tunturiylängölle erämaan itä- ja koillisosiin, missä laji on allin ohella tavallisin vesilintu. Pilkkasiiven painopistealueita ovat soidensuojelualan keskiosat, Vuolimus ja Pajimus Kuktsejavri–Havgajavrrik lähijärvineen sekä Poaskijuuhan vesistöalueen järvet. Tunturiylängöllä pilkkasiipi esiintyy yleensä vain satunnaisesti. Pöysä (1985) totesi 1980-luvun alkuvuosina, että pilkkasiiven kanta on uhkaavasti pienentynyt Vetsijärven alueen järvillä ja lammilla aikaisempiin laskentoihin (Haapanen & Nilsson 1979) verrattuna. Tällä hetkellä erämaan pilkkasiipikanta näyttää kuitenkin varsin elinvoimaiselta kuten mustalintukantakin. Kummankin lajin pesimäkanta on enintään 200–250 paria. Lajit rauhoitettiin koko maassa metsästykseltä vuonna 1993.

Erämaassa pesii pieni arviolta 10–30 parin lapasotkakanta. Lajin pohjoiset populaatiot on luokiteltu erittäin uhanalaisiksi, sillä kannan kehitys on ollut jo pitkään vähenevä (Uhanalaisten... 1986, Uhanalaisten... 1992, Väisänen ym. 1998). Taantumana pääsyyksi on epäilty öljytuhoja, joille laji on ulkomerellä suurparvina talvehtiessään erityisen arka.

Joutsen on melko harvinainen koko alueella. Kesinä 1997–1998 linnustokartoittajat kulkivat noin 200 kilometriä soidensuojelualueella, mutta ensimmäistäkään joutsenhavaintoa ei sieltä kertynyt! Lajin pohjoisimmat pesinnät on todettu Riekköjärvien ympäristössä ja Moresveijoella.

Hiekka- ja lieterantaisilla järvillä viihtyvät kahlaajalinnuista etenkin lapinsirri ja tylli. Tunturiylängöllä tavataan harvakseltaan punajalkavikloa. Punajalkaviklokanta näyttää voimistuneen varsinkin viime vuosikymmenellä (Martti Rikonen,

henk.koht. tiedonanto). Tällä hetkellä lajin säännöllinen levinneisyys ulottuu pohjoisesta tunturiylängön keskiosiin. Rantasipi viihtyy jokien varsilla koko alueella. Lokkilinnuista yleisiä – joskin tavallisesti harvalukuisia – ovat lapintiira ja kalalokki. Harmaalokin ja merilokin pesimäkanta on hyvin pieni, mutta kierteleviä yksilöitä tavataan säännöllisesti koko alueella ilmeisesti Jäämeren läheisyydestä johtuen. Samasta syystä myös merikihu on alueella säännöllinen vierailija.

3.6 Linnusto talvella

Useimmat muuttolinnut jättävät pohjoiset pesimäalueensa jo hyvissä ajoin ennen syksyn saapumista. Kahlaajista viimeisinä muuttavat liro, valkoviklo, rantasipi ja kapustarinta yleensä jo elokuun puoliväliin mennessä. Metsähanhet ja kurjet aloittavat muuttonsa syyskuun alkupuolella yöpakkasten ilmaantuessa. Varpuslinnuista niittykirvinen, punakylkirastas, räkättirastas, lapinsirkku ja pajusirkku sinnittelevät vielä syyskuun loppupuolelle, mutta niidenkin päämuutto ajoittuu elokuulle. Viimeisinä lähtevät pulmuset, jotka keväällä myös saapuvat ensimmäisinä taviokuurnan kanssa jo maaliskuussa. Pysyvä lumipeite kattaa maan tavallisesti lokakuun ensi päivinä. Samanaikaisesti jäätyvät matalat järvet ja lammet.

Talvista erämaata asuttamaan jää vain muutama kylmään sopeutunut lintulaji. Hiihtovaelluksella erämaan kulkija kohtaa yleensä vain riekon ja korpin. Riekko selviää talvesta koivun silmujen turvin. Parvet hakeutuvat alueille, missä on tarjolla sopivan matalalla olevaa silmuravintoa. Hyvinä riekkovuosina näillä alueilla voi nähdä jopa usean sadan yksilön riekkoparvia. Maaliskuussa 2002 tavattiin Seälsejavrin länsipuolella ennätyksellinen 400 yksilön riekkoparvi (Heikki Karhu henk.koht. tiedontanto).

Muita talvisen erämaan paikkalintuja riekon ja korpin ohella ovat kiiruna, maakotka, tunturihaukka ja lapintiainen. Niitä tapaa kuitenkin perin harvoin. Urpiainen elää syystalvella ja alkukeväällä koivun siemensadon varassa. Sydäntalveksi sen täytyy kuitenkin väistyä etelämmäksi, koska Tunturi-Lapin talvipäivä on sille liian lyhyt. Muutama tunturipöllö asustelee talviaikaan tunturiylängöllä. Kevään edistyessä ne jatkavat vaellustaan muualle, sillä hyvin harvoin myyrätilanne on pesinnän kannalta otollinen.

Tunturihaukka (Falco rusticolus). James McCallum.

4 PESIMÄLINNUSTO

Alla olevassa lajiluettelossa on lajinimen jälkeen vanha uhanalaisuusluokitus (Uhanalaisten... 1992): ensin valtakunnallinen uhanalaisuus ja kauttaviivan jälkeen pienellä uhanalaisuus Lapin läänissä, E, e = erittäin uhanalainen; V, v = vaarantunut; St, st = silmälläpidettävä taantunut; Sh, sh = silmälläpidettävä harvinainen. Tämän jälkeen on ilmoitettu uusi uhanalaisuusluokitus (Rassi 2000): CR = äärimmäisen uhanalainen, EN = erittäin uhanalainen, VU = vaarantunut, NT = silmälläpidettävä (ei lueta uhanalaiseen). D = lintudirektiivin liitteen I laji: 97/49/EY:n mukaan liitteessä I mainittujen lajien elinympäristöjä on suojeltava erityistoimin, jotta varmistetaan lajien eloonjääminen ja lisääntyminen niiden levinneisyysalueella.

Parimäärä on lajin minimikanta erämaa- ja soidensuojelueella. Atlasvuosien jälkeen ilmoitetaan lajin pesimävarmuus: esimerkiksi v2t5m4e1 = lajin pesintä varmistettu kahdessa atlasruudussa, todennäköinen pesintä viidessä atlasruudussa, mahdollinen pesintä neljässä atlasruudussa ja epätodennäköinen pesintä yhdessä atlasruudussa. Havaintoruutuja 12 kpl = yhdistetyssä atlasaineistossa laji on havaittu 12 atlasruudussa (katso myös kuva 3). k = koiras, n = naaras, kn = pari, pull = pesä- tai maastopoikanen, juv = nuori lintu ensimmäisessä täydellisessä höyhenpuvussa, 2 kv = edellisenä kalenterivuonna syntynyt, subad = esiaikainen, ad = aikuinen, a = parvi, m = muuttava, p = paikallinen, ä = äännelevä, Ä = laulava.

Paikannimen jäljessä: S = eteläpuolella, SW = lounaispuolella, W = länsipuolella, NW = luoteispuolella, N = pohjoispuolella, NE = koillispuolella, E = itäpuolella, SE = kaakkoispuolella. Ilmoittavat myös lentävän linnun suunnan. m mpy = korkeus merenpinnasta, 7748:519 = atlasruudun yhtenäiskoordinaatit.

Havaintopaikkojen nimet ovat, vakiintuneita suomenkielisiä nimiä lukuun ottamatta, topografikartan saamenkielisiä nimiä, eivätkä useinkaan saamenkielen nykyortografian mukaisia. Paikannimen nykyortografia on esitetty liitteessä 2. Kuvassa 4 on esitetty tekstissä yleisimmin esiintyviä paikannimiä. Havainnoitsijan sukunimi on suluissa, ja nimiluettelo on selvityksen lopussa. Kaikkien havainnoitsijoiden etunimi ei ole ollut tiedossa.

Kaakkuri (*Gavia stellata*) St/st, NT, D

40 paria

Melko harvinainen, tunturiylängöllä satunnainen. Atlas 1974–1979 v2t2m5, 1986–1989 t2m5e1, havaintoruutuja 15 kpl. Suomen kannaksi on arvioitu 1 000 paria (Väisänen ym. 1998). Laji on luokiteltu taantumisen takia silmälläpidettäväksi. Atlasaineiston perusteella kaakkuri näyttää kuitenkin viimeisimpien vuosikymmenien aikana runsastuneen Suomessa (Uhanalaisten... 1992, Väisänen ym. 1998). Kaakkurin tärkeimmät pesimäalueet ovat Iijärven ympäristössä. Muut lajin painopistealueet ovat Johttijärvi–Jullamojärvi ympäristöineen sekä erämaan itäosat Näätämojoen pohjoispuolella (Klinga 1998). Tiedetään, että kaakkurit voivat käydä kalastamassa jopa runsaan peninkulman päässä pesimälammiltaan, usein suurten järvien selkävesillä. Erämaan kaakkurikanta on ilmeisen vakaa, eikä uhkatekijöitä ole tiedossa.

Linnustokartoituksissa kesinä 1997–1999 kaakkurista tehtiin viisi varmaa (munapesä/poikaset) pesimähavaintoa, joista kaksi oli soidensuojelualueella. Suurimmat määrät: 22.08.1997 10 p Iijärvi, veneellä päästä päähän (Osmonen). 21.–23.08.1998 noin 20 ad p Iijärvi, veneellä päästä päähän (Osmonen). 13.–15.8.1999 noin 10 p Iijärvi, veneellä päästä päähän (Osmonen).

Kuikka (*Gavia arctica*) St/st, **120 paria**
 Melko yleinen. Atlas 1974–1979 v2t6m12, 1986–1989 v9t6m10, havaintoruutuja 30 kpl. Havaituista yksilöistä huomattava osa näyttää olevan pesimättömiä, mikä vaikeuttaa pesivän kannan arviointia. Pöysän (1985) tutkimuksissa kuikan keskitiheys oli 0,3 paria/km² (vesialaa) Utsjoen Vetsijärven seudulla 1981–1983. Laskemalla tällä tiheydellä saadaan koko erämaa-alueen kuikkakannaksi 98 paria. Lajin painopistealueita ovat Johttijärvi–Jullamojärvi ja Iijärvi–Pautujärvi ympäristöineen sekä Stuurab Kolmmesjävrin ja Villavaaran väliset alueet. Kuikka on yleinen myös Vetsijärvellä lähijärvineen toisin kuin kaakkuri. Kuikan on otaksuttu taantuneen maassamme (Uhanalaisten... 1992), ja se luokiteltiin aiemmin silmälläpidettäväksi. Suomen kannaksi on vesilintulaskentojen perusteella saatu 8 000 paria (Väisänen ym. 1998).

Linnustokartoituksissa kesinä 1997–1999 suuria kuikkamääriä havaittiin: 15.6.1997 5 Stuurab Kolmmesjävri (Karvonen). 21.6.1997 a14 Johttijärvi (Polojärvi ja Laakso). 1.7.1997 10–12 Pautujärvi (Granath). 27.7.1997 11 Vuognoljävrrik 226.4 mpy (Ripatti). 22.8.1997 a6 ja a17 Iijärvi (Osmonen). 23.6.1998 10 Jullamojärvi (Polojärvi ja Laine). Samalta ajalta tehtiin kuusi varmaa (munapesä/poikaset) pesimähavaintoa.

Laulujoutsen (*Cygnus cygnus*) D **10 paria**
 Melko harvinainen. Atlas 1974–1979 v4m8, 1986–1989 v1t1m8, havaintoruutuja 19 kpl. Suomen nykyinen joutsenkanta on vähintään 1 500 paria. Joutsenkannasta pesii vuosittain vain noin 30 % (Väisänen ym. 1998). Valtaosa erämaa-alueellakin tehdyistä havainnoista näyttää koskevan pesimättömiä yksilöitä ja pareja. Soidensuojelualueella tutkittiin runsaasti järviä ja lampia kesinä 1997–1998 (noin 200 maastokilometriä), eikä joutsenhavaintoja kertynyt ensimmäistäkään! Pesintää rajoittaa varmasti osaltaan kesän lyhyys; joutsenen poikaset eivät ehdi lentokykyisiksi ennen talven tuloa.

Pesimähavainnot 1990–1999: 19.6.1990 Moresveijohka, yläputouksen yläpuolella olevalla tulvalammella pariskunta, jolla todennäköisesti poikaset. Samalla paikalla todettiin pesintä vuonna 1989 (Puntila). 15.6.1991 kn Tuolbajavrrik, toinen hautoi (Kumpulainen ja Seppänen). 19.8.1992 2ad+3juv Tsoalmmajavri (Karvonen). 16.7.1997 emot+3poikasta Pajimus Rievssakjavri (E. Aikio). 17.7.1997 emot+2poikasta Luvlevarjohka, 774:51 (Kreivi). 14.6.1999 hätäilevä pariskunta Tabmokjavrjeaggi (Osmonen ja Tynys). Heinäkuu 1999 poikue lähellä Puolbmakkeäsjavria (Rikkonen). 14.7.1999 hätäilevä pariskunta järvessä 7748:519 (Polojärvi).

Metsähanhi (*Anser fabalis*) NT **100 paria**

Melko yleinen – melko harvinainen. Atlas 1974–1979 v8t3m11, 1986–1989 v2t6m9, havaintoruutuja 27 kpl. Huomattava osa erämaan hanhikannasta näyttää olevan parvissa liikkuvia pesimättömiä (mahdollisesti 2 kv) yksilöitä. Poaskijuuhan ja Kuktsejohkan vesistöalueiden suot sekä Skiehttsarasoavin ympäristön laajat suoalueet ovat lajin tiheintä esiintymisaluetta. Suomen kannaksi arvioidaan (Väisänen ym. 1998) 1 700 pesivää paria.

Kiljuhanhi (*Anser erythropus*) E/e, CR, D **?**

Hyvin harvinainen. Atlas 1974–1979 v1m1, 1986–1989 v1t2m2, havaintoruutuja 6 kpl. Juha Markkolan ilmoituksen mukaan vielä 1990-luvun puoliväliin asti pie-nehkö kanta, parhaina vuosina yli 10 paria, pesi Kaldoavin erämaa-alueella. Yhtään pesintää ei varmistettu 1996–2000, mutta havaintoja yksittäisistä tai pesimättömistä yksilöistä on tehty vieläkin, myös vuonna 2002.

Haapana (*Anas penelope*) **300 paria**

Melko yleinen. Atlas 1974–1979 v5t1m13, 1986–1989 v6t2m4, havaintoruutuja 22 kpl. Tavataan koko alueella, suurimmassa osassa kuitenkin melko harvalukuise-na (vrt. Haapanen & Nilsson 1979 ja Pöysä 1985). Tunturiylängöllä tavia yleisempi. Pöysän (1985) tutkimuksissa haapanan keskitiheys oli 1,7 paria/km² (vesialaa) Utsjoen Vetsijärven seudulla 1981–1983. Tällä keskitiheydellä laskemalla koko erämaan haapanakannaksi saadaan noin 500 paria. Todellinen parimäärä lienee paljon pienempi, koska erämaan eteläosan suurilla järvillä haapana-tiheydet ovat alhaisia.

Tavi (*Anas crecca*) **400 paria**

Melko yleinen – tunturivyöhykkeellä harvalukuinen. Atlas 1974–1979 v7t2m13, 1986–1989 v2t6m8, havaintoruutuja 28 kpl. Pöysän (1985) tutkimuksissa tavin keskitiheys oli 1,5 paria/km² (vesialaa) Utsjoen Vetsijärven seudulla 1981–1983. Esiintyy haapanaa yleisemmin suoalueiden rimmissä ja lampareissa.

Sinisorsa (*Anas platyrhynchos*) **20 paria**

Melko harvinainen, tunturiylängöllä satunnainen. Atlas 1974–1979 v3m7, 1986–1989 m4, havaintoruutuja 13 kpl.

Linnustokartoituksissa kesinä 1997–1999 tehtiin lajista vain neljä havaintoa: 8.7.1997 naaras ja poikanen Tabmokjavrjeäggi (Kreivi). 22.7.1997 1 Vetsijärvi (E. Aikio). 20.5.1999 kn Laavvuvaaran ”hetelampi” (Polojärvi). 1.6.1999 2k1n Tsarajohka/jokisuu (Polojärvi ja Kokkinen).

Jouhisorsa (*Anas acuta*) **50 paria**

Melko harvinainen – harvinainen. Atlas 1974–1979 v2t1m10, 1986–1989 m2, havaintoruutuja 14 kpl. Jouhisorsaa pidetään pohjoisena lintuna (Väisänen ym. 1998). Kaldoavin erämaa-alueella ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuo-jelualueella se on kuitenkin harvalukuinen. Viimeisessä atlaskartoituksessa laji havaittiin vain kahdella ruudulla!

Linnustokartoituksissa kesinä 1997–1999 lajista tehtiin vain kymmenen havaintoa. Niistä kolme koski varmaa pesintää: 15.7.1997 poikue Tuolbajavrrik, 7744:518 (Veersalu). 13.8.1997 poikue Vaijoenjänkä/soidensuojelualue (Osmonen). 18.7.1998 poikue Puksajavri, 772:52 (O. ja H. Karhu). Vertailun vuoksi todettakoon, että Markku Puntila, jolle on kertynyt erämaassa yhteensä 2 200 vaelluskilometriä, on ilmoittanut havainneensa jouhisorsan vain viisi kertaa.

Tukkasotka (*Aythya fuligula*)

150 paria

Melko yleinen erämaan länsiosissa sekä Poaskijuuhan vesistöalueen järvillä. Erämaan itä- ja koillisosissa harvinainen. Atlas 1974–1979 v3t2m14, 1986–1989 v5t3m6, havaintoruutuja 25 kpl. Pöysän (1985) tutkimuksissa tukkasotkan keskitiheys oli 2.1 paria/km² (vesialaa) Utsjoen Vetsijärven seudulla 1981–1983.

Lapasotka (*Aythya marila*) V/e, VU

20 paria

Melko harvinainen – harvinainen. Atlas 1974–1979 t1m9, 1986–1989 t1m4, havaintoruutuja 13 kpl. Valtaosa Suomen lapasotkakannasta pesii Pohjanlahdella ja pienet populaatiot Tunturi-Lapissa. Tunturi-Lapin esiintymät tunnetaan puutteellisesti. Sisämaakannaksi arvioidaan 50 paria (Väisänen ym. 1998). Pohjoiset populaatiot on luokiteltu erittäin uhanalaisiksi, sillä kannan kehitys on ollut jo pitkään vähenevä. Lapasotkan uhanalaisuus tuli yleiseen tietoon atlaskartoitusten välisenä aikana. Taantumana pääsyyksi on epäilty öljytuhoja, joille laji on ulkomerellä suurparvina talvehtiessään erityisen arka, ja metsästystä talvehtimisalueilla. Lapasotka rauhoitettiin metsästykseltä koko Suomessa vuonna 1993. Kaldoaivin erämaa-alueelta tiedetään vain kuusi varmaa (= poikue) pesimähavaintoa vuoteen 2000 mennessä. Soidensuojelualueelta ei ole tiedossa varmistettuja pesintöjä. Erämaan pieni lapasotkakanta on ilmeisen uhanalainen

Lapasotkasta kaikki tiedossa olevat havainnot:

1977: 19.6. kn Reätkajohka, 774:52 (Puntila).

1980: 12.10. 1 Harabjavri, 7728:508 (E. ja J. Aikio).

1982: 22.6. kn Avvatsohkan lounaistyven lammella (Puntila). 27.6. 2k Vetsijärvi E, 773:52 (E. ja J. Aikio).

1983: 3.7. kn Avvatsohkan lounaistyven lammella (Puntila).

1985: 15.6. kn Kalddoaivin länsipuolella olevalla lammella (Puntila).

1988: 22.7. 1 välillä Vustemjavri–Pajanvadda (Lavinto ja Merilä).

1989: 28.5. 2k3n +1k2n Vetsijärvi (Koivisto ja Sauso). 28.5. 2 paria Vetsijärvi E, 7736:521 (Koivisto ja Sauso). 24.6. 1k Aittoaivi, 774:56 (Osmonen).

1990: 20.6. kn Poaskijuuhan N-puolella oleva lampi (Kumpulainen ja Lavinto). 26.7. n+6 poikasta Silisjoki, 7746:551 (Toivanen ja Räsänen). 30.7. 1 n Kistapeljavrrik (Toivanen ja Räsänen). Kesällä 1990 1 poikue Tsarajavrrik E-puolella olevalla lammella ja 1 poikue Laavvuvaaran ja Tsarajavrrikin välillä (Rikkonen). Kesällä 1990 2 paria + 1 n Tsarajavrrikin ja Tuomasvarrin välillä (Rikkonen).

1991: 12.6. kn Kaskamus Rievssakjavri, 7742:514 (Holmström). 17.6. 1 Puolddsakjavri, 7742:521 (Kumpulainen ja Seppänen). 17.6. 1k Kuhkesjavri, 7743:522 (Kumpulainen ja Seppänen). 17.6. 2k Kuhkesjavri E, 77443:5233 (Kumpulainen ja Seppänen). 27.7. n+poikanen Kistapeljavrrik (Karvonen). 23.8. 1 Stuurab Kolmmesjavri (Karvonen).

1992: 8.6. kn Silisjoki, 7742:552 (Karvonen). 8.6. kn Silisjoki (Karvonen). 14.6. kn Silisjoki, 77440:5514 (Rikkonen). 20.8. 1n Tsoarvejavri NE puolella olevassa järvessä, 7720:529 (Karvonen). 20.8. 3 Joukkajärvi (Karvonen).

1994: 27.7. n+10 poikasta Huihkimvarjohka, kämpältä noin 1 km SE, 7737:555 (Polojärvi).

1996: 7.10. 5 Vetsijärvi (H. Karhu).

1997: 17.6. kn Silisjoki, lampi 221 m mpy. (Karvonen). 21.6. 2 paria Pajib Havgajavri (Holmström). 30.6. 1k Havgajavri W-puolella olevalla lammella, 775:53 (Polojärvi, Granath ja Laakso). 25.6. Vetsijärven E-puolella olevalla järvellä 283 m mpy. 2 yksilöä ja järvellä 284 m mpy. 2k2n (Kellomäki). 6.7. 1k Falleleäksa, lampi 284 mpy. (Kellomäki). 25.7. 1n Soauviljeäggi (Granath ja Pahtamaa).

1998: 13.7. 1n lammessa Skaidetsohkan SW-puolella, 7757:635 (Polojärvi ja Aaltonen). 27.6. kn Vustemjavri (Osmonen). 15.7. 2k1n Vustemjavri, 7740:527 (Polojärvi ja Aaltonen).

1999: 17.6. kn Pajib Havgajavri (Polojärvi ja Kitty). 16.7. 1k Njuohkarjavrin N-puolella olevalla järvellä, 7759:524 (Polojärvi ja Kitty).

2000: 26.9. n + 3 poikasta, Pajimus Silisluobbal (Polojärvi).

Alli (*Clangula hyemalis*)

500 paria

Yleisin vesilintu tunturiylängön ja koivumetsävyöhykkeen järvillä ja lammilla. Atlas 1974–1979 v9t4m10, 1986–1989 v16t1m9, havaintoruutuja 29 kpl. Kannan vuotuiset vaihtelut lienevät huomattavat. Pöysän (1985) mukaan allin pesimätiheys (5,4 paria/km² vesialaa) oli Vetsijärven seudulla 1981–1983 ilmeisestikin maan suurimpia. Valtakunnallisten vesilintulaskentojen mukaan Pohjois-Suomessa pesi alleja 1980-luvun lopussa noin 1 700 paria (Väisänen ym. 1998).

Mustalintu (*Melanitta nigra*) St/st, NT

200 paria

Melko yleinen – melko harvinainen. Atlas 1974–1979 v6t4m14, 1986–1989 v4t5m12, havaintoruutuja 28 kpl. Kanta näyttää painottuvan tunturiylängölle erämaan itä- ja koillisosiin, missä laji on melko yleinen. Pöysän (1985) tutkimuksissa mustalintu (keskitiheys 3,4 paria/km² vesialaa) oli toiseksi yleisin vesilintu allin (5,4 paria/km²) jälkeen Vetsijärven seudulla 1981–1983. Suomen kannaksi on arvioitu 800–1 500 paria. Parimäärien arviointia vaikeuttaa lajin pitkälle alkukesään jatkuva muutto. 1900-luvun alusssa mustalinnun levinneisyys oli laajempi Suomessa ja parimäärä moninkertainen nykyiseen verrattuna. Mustalinnun väheneminen Suomessa koskee ennen kaikkea esiintymistä havumetsävyöhykkeessä (Uhanalaisten... 1986). Tunturialueillakin laji lienee taantunut. Tärkeimpänä syynä on pidetty metsästystä pesimäpaikoilla (Väisänen ym. 1998). Mahdollisesti mustalinnun huolestuttava taantuma on kuitenkin taittunut. Mustalinnun sisämaakannat rauhoitettiin metsästykseltä vuonna 1993.

Havaitut suurimmat yksilömäärät: 19.6.1991 3k3n Tsaraoaivi NW, järvi 235,9 m mpy, 7750:546 (Polojärvi). 16.6.1992 3k3n Tsuomasjavrrik S, järvi 259,2 m mpy, 77515:5490 (Karvonen). 12.6.1997 4k3n Vetsijärvi E (Osmonen). 25.6.1998 3k4n Ruaptujävri (Laine). 25.6.1998 16k Kuivajärvi/soidensuojelualue (Polojärvi ja Laine). Linnustokartoituksissa kesinä 1997–1999 mustalintuja havaittiin yhteensä 108 yksilöä, joista 31 oli pareja ja lisäksi 9 poikuetta.

Pilkkasiipi (*Melanitta fusca*) St/st **150 paria**

Melko yleinen – melko harvinainen. Atlas 1974–1979 t1m14, 1986–1989 v3m5, havaintoruutuja 17 kpl. Mustalintuun verrattuna kanta on jonkin verran pienempi. Pilkkasiiven painopistealueita ovat soidensuojelun alueen keskiosat, Vuolimus Kuktsejavri–Pajimus Kuktsejavri–Havgajavri lähijärviin ja Poaskijuhan vesistöalueen järvet. Tunturiylängöllä pilkkasiipi on mustalintua selvästi harvinaisempi. Suomen kanta on nykyisin noin 14 000 paria, josta rannikolla pesii noin 13 000 ja sisämaassa valtakunnallisten vesilintulaskentojen mukaan 800 paria. Tunturi-Lapissa elää noin puolet Pohjois-Suomen pareista (Väisänen ym. 1998). Pilkkasiiven sisämaakanta on vähentynyt 1900-luvulla pieneen osaan entisestään. Vähentyminen on koskenut ainakin havumetsävyöhykettä, mutta kannan kehitystä Tunturi-Lapissa ei tunneta (Uhanalaisten... 1986). Pöysä (1985) totesi 1980-luvun alkuvuosina lajin kannan uhkaavasti pienentyneen Vetsijärven alueen järvillä ja lammilla aikaisempiin laskentoihin (Haapanen & Nilsson 1979) verrattuna. Pöysän tutkimuksissa pilkkasiiven keskitiheys oli alhainen, vain 0,3 paria/km² (vesialaa). Lajin sisämaakannat rauhoitettiin metsästykseltä vuonna 1993.

Suurimmat yksilömäärät: 28.5.1989 5k4n Vetsijärvi E, 7736:521 (Koivisto ja Sauso). 16.6.1990 6k2n Njakajavri (Kumpulainen ja Lavinto). 20.8.1992 15 Joukkajärvi/soidensuojelualue (Karvonen). 14.6.1993 a30 "Gallatladdot"/ Tabmokjavrjeaggi (E. Aikio). 10.6.1997 6k6n Havgaluobbal (Osmonen). 25.6.1998 27k4n Kuvajärvi/ soidensuojelualue (Polojärvi ja Laine). 23.7.1997 11 pikkujärvessä soidensuojelualueen keskiosassa, 77112:5296 (Granath ja Pahtamaa). Linnustokartoituksissa kesinä 1997–1999 pilkkasiipiä havaittiin yhteensä 111 yksilöä, joista 23 oli pareja ja lisäksi 8 poikuetta.

Telkkä (*Bucephala clangula*) **30 paria**

Melko harvinainen erämaan etelä- ja länsiosissa, satunnainen tunturikoivu- vyöhykkeessä ja tunturiylängöllä. Pohjoisessa telkkä pesii säännöllisesti Vetsijokivarren järvillä. Atlas 1974–1979 v3m8, 1986–1989 v2t4m5, havaintoruutuja 19 kpl.

Poikue on nähty jopa täysin puuttoman Isonkivennokan järvessä – ilmeisesti telkkä oli pesinyt kivenkolossa islannintelkän tapaan (Toivanen/ilmoitti Markkola).

Uivelo (*Mergus albellus*) Sh/sh, D **5 paria**

Harvinainen. Tunturiylängöllä satunnainen. Atlas 1974–1979 m5, 1986–1989 m4, havaintoruutuja 8 kpl. Oletetaan pesivän erämaan eteläosissa mäntymetsävyöhykkeellä – varmistettuja pesintöjä ei kuitenkaan ole vielä tiedossa.

Pohjoisimmat havainnot: Atlas 1986–1989 mahdollinen pesintä Tsuomasvarrin ruudussa 775:54. 12.6.1991 1k Lohkkejavrin SE-puolella oleva järvi, 7745:513 (Holmström). 2.7.1995 kn Anodjavri, 775:53 (Osmonen). 23.6.1998 1 Havgajoen latvalammella (J. Aikio, E. Aikio ja Veersalu). 28.6.1998 1 Vetsijärvi, eteläpuolen lammet (J. Aikio).

Tukkakoskelo (*Mergus serrator*) **100 paria**
Melko yleinen – melko harvinainen. Atlas 1974–1979 v6t2m14, 1986–1989 t2m8, havaintoruutuja 24 kpl. Viihtyy etenkin jokivarsilla ja jokien järvilaajentumissa.

Isokoskelo (*Mergus merganser*) **60 paria**
Melko yleinen, mutta pesimälintuna melko harvinainen. Atlas 1974–1979 t1m7, 1986–1989 t1m6, havaintoruutuja 15 kpl.

Linnustokartoituksissa kesinä 1997–1999 lajista kirjattiin yhteensä 24 havaintoa, joista 11 oli pareja. Poikuehavaintoja on tiedossa vain kolme: 25.7.1989 naaras ja 5 poikasta Havgajohka (Räsänen ja Toivanen). 20.8.1989 poikue ”Skiehttsarasjohka” (Markkola ja Ohtonen). 21.7.1992 naaras ja 4 poikasta Kistapeljavrrrik (Karvonen). Lisäksi 14.6.1997 hätäilevä naaras, Miutijavri (Holmström ja Karvonen).

Merikotka (*Haliaeetus albicilla*) E/e, VU, D **0–2 paria**
Atlas 1974–1979 m1e1, 1986–1989 m1e2, havaintoruutuja 5 kpl. Merikotkan pesintä on varmistettu Kaldoaivin erämaa-alueella 1980-luvulla ja vielä vuonna 1990 (Karhu & Osmonen 2000). Koko Suomesta löytyi vuonna 1996 112 asuttua reviiriä (Väisänen ym. 1998).

Linnustokartoituksissa kesinä 1997–1999 lajista kirjattiin 16 havaintoa (5ad, 3 subad ja 8 iälleen määrittämätöntä). Etenkin Vetsijärven ja Stuurab Kolmmesjavrin ympäristön haukipitoiset järvet ovat merikotkien suosimia. Norjassa pesii noin 1 500 merikotkaparia. Stuurab Kolmmesjavrilta Varanginvuonoon lajin lähimmille pesimäpaikoille Norjassa on matkaa vain 20–25 km.

Sinisuohaukka (*Circus cyaneus*) NT, D **5–20 paria**
Melko harvinainen – harvinainen. Keskimääräisenä vuonna alueella pesinee vain muutamia pareja, eikä myyrähuippuvuosinakaan kanta siitä suuresti kasva. Atlas 1974–1979 v1t1m5e1, 1986–1989 t1m4, havaintoruutuja 11 kpl. Pesintä varmistettu ruudussa 770:52 (Sammuttijänkä). Tavattu pesivänä myös Tsuomasvaaran pohjoispuolella. Lajin säännöllistä esiintymisaluetta ovat Kiesvaaranjätkä ja Ruoptuojanjänkä soidensuojelualueella sekä Vuolimus–Pajimus Kuktsejavrien alue. Maamme sinisuohaukkakannaksi on arvioitu vuosivaihtelu huomioiden 2 000–4 000 paria (Väisänen ym. 1998).

Linnustokartoituksissa kesinä 1997–1999 lajista kirjattiin yhteensä 10 havaintoa: 11.6.1997 1n Vetsijärvi (Osmonen). 19.6.1997 1n Tsarajavrrrik W 2km (Holmström). 5.7.1997 1n Vaijärvi S (Toivaset). 7.7.1997 1k Tabmokjavrjeäggi NE, 7721:513 (Veersalu). 8.7.1997 1n Pajimus Kuktsejavri SW, 7720:517 (Veersalu). 9.7.1997 2kv k Kaskamus Kuktsejavri (Kreivi). 19.7.1997 ad k välillä Leäibejohka–Miutijohka (H. ja O. Karhu). 24.7.1997 1n Tsoarveskaidi SW, 771:52 (Polojärvi ja Laakso). 26.6.1998 ad k Ruoptuojanjänkä (Polojärvi ja Laine). 9.7.1998 pesivä pari Leäibejohka, 7762:541 (Iso-livari). 21.7.1998 1n Tuolbajavrrrik (Kellomäki).

Kanahaukka (*Accipiter gentilis*) **1–5 paria**
Hyvin harvinainen. Atlas 1974–1979 v2m2e1, 1986–1989 ei havaittu, havaintoruutuja 5 kpl. Pesintä varmistettu ruuduissa 772:51 (Vuolimus Kuktsejavri) ja 772:55 (Opukasjärvi). Martti Rikkinen on ilmoittanut, että laji pesi Opukasjärven ruudussa myös vuonna 1992.

Lajista tiedossa olevat muut havainnot: 25.7.1997 1 juv Pajib Puolddsakjavri NW (E. Aikio).

Piekana (*Buteo lagopus*) **40–120 paria**
Melko yleinen. Atlas 1974–1979 v5t6m7, 1986–1989 v12t8m9, havaintoruutuja 33 kpl. Pesivien parien määrä keskimääräisenä myyrävuotena arviolta 70–80 paria. Parhaina myyrävuosina (1974, 1987/1988) ehkä jopa 100–120 paria (Lasse Iso-livari, henk.koht. tiedonanto). Huonoina myyrävuosina suurin osa pesimäpaikoille saapuneista piekanoista jättää munimatta ja siirtyy muualle. Tiheimmän kannan atlasruuduilta (pinta-ala 100 km²) on löydetty 5–7 asuttua pesää/ruutu. Parhaina myyrävuosina näillä ruuduilla pesii luultavasti vieläkin enemmän piekanoita. Kilpisjärven huipputiheydet ovat olleet peräti 18–19 asuttua pesää/100 km². Väisänen ym. (1998) arvioivat Suomen kannaksi keskimäärin 2 000 paria ja sen vaihtelurajoiksi 500–4 000 paria. Väisänen mukaan myyräkannat olivat huipussaan Pohjois-Suomessa ensimmäisellä atlaskaudella vuonna 1974 ja toisella kaudella 1987 ja 1988. Lasse Iso-livari on ilmoittanut, että Kevon ympäristön parhaat piekanavuodet olivat 1970, 1974, 1978, 1982–1983, 1987–1988, 1992 ja 1998, sekä niin sanottuja nollavuosia olivat 1985, 1990 ja 1995. Petteri Tolvanen on ilmoittanut, ettei erämaan itä- ja koillisosissa ole ollut yhtään hyvää piekanan ja tunturikihun pesimävuotta jaksolla 1989–1998, jolloin myyräkantoja on tutkittu vakiopyyntimenetelmällä.

Kotka (*Aquila chrysaetos*) V/v, VU, D **5–7 paria**
Harvinainen. Atlas 1974–1979 v1m4e3, 1986–1989 v2t1m3e4, havaintoruutuja 15 kpl. Matti Mela on ilmoittanut maakotkan asuttujen reviirien määräksi 5, lisäksi 6 reviiiriä erämaa-alueen tuntumassa. Väisänen ym. (1998) arvioivat maamme pesiväksi kotkakannaksi 250 paria. Ollilan (2000) mukaan Suomen pesivä maakotkakanta olisi nykyisin 360–380 paria.

Sääksi (*Pandion haliaetus*) St/st, NT, D **3–5 paria**
Harvinainen. Atlas 1974–1979 v2t1m4, 1986–1989 m2, havaintoruutuja 8 kpl. Pesintä varmistettu ruuduissa 770:51 (Jullamojärvi) ja 775:53 (Pulmankijoki). Muutama sääksipari pesii aivan erämaan tuntumassa.

Linnustokartoituksissa kesinä 1997–1999 sääksi havaittiin vain neljästi: Vuolimus Kuktsejavri, Kuorboaivi, Näätämojoen Kaarttilompolo ja Pajimus Silisluobbal.

Tuulihaukka (*Falco tinnunculus*) St/st, NT **5–10 paria**
Harvinainen. Atlas 1974–1979 v1t1m2, 1986–1989 v1t1m1, havaintoruutuja 6 kpl. Pesintä varmistettu ruuduissa 769:51 (Kiesvaaranjätkä) ja 775:53 (Pulmankijoki). Pesivien parien määrä keskimääräisenä myyrävuonna arviolta 3–5 paria.

Linnustokartoituksissa kesinä 1997–1999 tuulihaukka havaittiin kahdesti: 14.6.1997 1k Miutitsohka (Holmström ja Karvonen). 25.6.1998 1k Vaijoki (Polojärvi ja Laine).

Lajista tiedossa olevat muut havainnot:

1979: 18.6. 1 Moresveijohkan yläjuoksu (Puntila). 20.6. 1 Pulmankijoen yläjuoksu (Puntila).

1990: 28.5. 1k Kiesvaaranjäkä (Wikman). 18.6. 1 Pulmankijoen yläjuoksu (Puntila).

1991: 20.8. lentopoikue Kuollepastimtsielgi (Karvonen). 22.8. 1 Kalddoaiivi (E. ja J. Aikio). 24.8. 1 "Puolddzak" (Puolddsakjavri) (E. ja J. Aikio).

1992: 13.6. 1 "Purkajärvet", 7746:560 (Karvonen).

1993: 25.6. 1 Kistapelvuobmi (Tolvanen ja J. Pynnönen). 9.8. lentopoikue Kuollepastimtsielgi (Karvonen, Lavinto ja Markkola).

1994: 28.8. 3 "Puolddzak" (Puolddsakjavri) (E. ja J. Aikio).

1995: 4.7. 1k reviiirillä Pulmankijoki, Luossajohkan suu (Osmonen).

Martti Rikkinen on ilmoittanut, että Pulmankijokivarressa pesii myyrävuosina 1–2 paria; Rikkinen on retkeilyt alueella säännöllisesti vuodesta 1988 lähtien.

Ampuhaukka (*Falco columbarius*) St/st, VU, D **30–60 paria**

Melko harvinainen. Atlas 1974–1979 v6t1m4, 1986–1989 v6t4m1, havaintoruutuja 17 kpl. Parhailla atlasruuduilla tavattu 2–3 pesivää paria. Maamme nykyiseksi kannaksi on arvioitu 2 000–2 500 paria (Hyytiä ym. 1983, Väisänen ym. 1998). Ampuhaukan on arveltu vähentyneen jyrkästi viime vuosikymmeninä, mistä syystä se on luokiteltu Suomessa vaarantuneeksi lajiksi (aiemmin silmälläpidettävä). Todennäköisin vähentymisen syy on pesimätuloksen heikkeneminen ympäristömyrkköjen vaikutuksesta (Väisänen ym. 1998).

Linnustokartoituksissa kesinä 1997–1999 laji havaittiin 22 kertaa. Näistä pesintään viittavia oli yhdeksän.

Tunturihaukka (*Falco rusticolus*) V/v, EN, D **0–2 paria**

Hyvin harvinainen. Atlas 1974–1979 m1, 1986–1989 m1e2, havaintoruutuja 4. Pesintää aloittavien määrä ja poikastuotto vaihtelevat riekko- ja kiirunakannan mukaan. Kaldoaivin erämaassa tunturihaukkakanta näyttää pysyneen vakaana viime vuosikymmenet. Pertti Koskimies on ilmoittanut, että Suomen nykyinen kanta lienee korkeintaan 30 parin luokkaa (vrt. Väisänen ym. 1998). Norjan kannaksi on arvioitu jopa 300–500 paria. Tunturihaukka on luokiteltu Euroopassa vaarantuneeksi. Uhkatekijänä pidetään munienkeruuta, joka etenkin 1900-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä oli yleistä. Tuoreita tunturihaukan pesärosvouksia ei Suomesta ole paljastunut.

Linnustokartoituksissa kesinä 1997–1999 tunturihaukasta tehtiin viisi havaintoa.

Muuttohaukka (*Falco peregrinus*) E/e, EN, D

0–2 paria

Hyvin harvinainen. Atlaskartoituksissa lajia ei tavattu.

Kaikki tiedossa olevat havainnot:

1988: Elokuussa lentopoikue Aksonjunnilla (Rikkonen).**1990:** 14.6. 1 ad Avlejoikkaa pitkin NE (J. Pynnönen ja Tolvanen). 14.6. 1 ad Näättämojokea pitkin NE (J. Pynnönen ja Tolvanen).**1991:** 23.8. ad k Soauviljeäggi (Osmonen).**1992:** 20.8. 1 Tsoarvejavri (Karvonen).**1996:** 9.7. 1 ad Tsarjavrrik (Salo).**1997:** 13.6. ad k saalistava Vudnejavri (Osmonen). 16.6. 1 Kardeoaivi NE (Mäntylä). 17.6. 1 k Kuollepastimtsielgi (Holmström ja Karvonen). 19.6. 1 Miutijohka (Konttajärvi). 30.6. 1 ahdisteli alleja Vaijärvi NW (Toivaset). 9.8. 1 Rousavaara S (Polojärvi ja Laakso).**Metso** (*Tetrao urogallus*) NT, D

50 paria

Harvalukuisena erämaan eteläosaan ulottuvissa mäntymetsissä. Satunnainen männyn puurajalla ja tunturikoivuvyöhykkeessä. Atlas 1974–1979 m1, 1986–1989 –, havaintoruutuja 1 kpl.

Mäntymetsiä on erämaa-alueella vain 9 900 hehtaaria, mikä on 3 % kokonaispinta-alasta. Valtaosa osa niistä on harvapuustoisia (<30 m³/ha) ja karuja metsänrajametsiä, joissa metsotiheys lienee hyvin alhainen. Tiheydellä 1 lintu/km² päästään edellä esitettyyn parimäärään. Marcus Wikmanin ilmoituksen mukaan Inarin kunnan parhailla riistakolmioilla metsotiheydet ovat keskimäärin 4 lintua/km². Pohjoisin havainto: 7.8.1986 poikue Harabskaidi (Eu. Aikio)

Riekko (*Lagopus lagopus*)

7 000 paria

Yleinen. Atlas 1974–1979 v15t5m8, 1986–1989 v19t3m7, havaintoruutuja 32 kpl. Pohjois-Lapissa riekon kanta vaihtelee 3–4 vuoden jaksoissa (Väisänen ym. 1998). Todellisia huippuvuosia sattuu kuitenkin paljon harvemmin, noin 10–15 vuoden välein.

Tunturikoivikoita (latvustopeittävyys >10 %) on erämaa-alueella noin 118 000 hehtaaria ja lisäksi hyvin harvapuustoisia (latvustopeittävyys 1–9 %) alueita noin 94 000 hehtaaria. Käyttämällä ensin mainituissa Väisänen ym. (1998) mainitsemaa tunturikoivikoiden linjalaskennoissa saatua keskimääräistä riekkotiheyttä 3–4 paria/km² ja harvapuustoisille alueille pienempää tiheyttä 1–2 paria/km², päästään erämaa-alueen kokonaisparimäärään 4 500–6 500 paria. Tämä on minimiarvio, koska riekko esiintyy harvakseltaan myös täysin avoimessa maastossa tunturiylängöllä ja soilla. Marcus Wikman on ilmoittanut riekkotiheyksiä kolmelta erämaa-alueen läheisyydessä sijaitsevalta riistakolmiolta: keskimääräiset aikuislintujen tiheydet (2,1–4,8) vastaavat hyvin Väisänen ym. (1998) mainitsemia riekkotiheyksiä. Linjalaskentojen perusteella parimääräksi saadaan 5 000–9 000 paria.

Kiiruna (*Lagopus mutus*)**400 paria**

Melko yleinen. Kivikot ja louhikot paljakka-alueella. Atlas 1974–1979 v2t4m1, 1986–1989 v4t4m3, havaintoruutuja 13 kpl. Kiirunaa on tavattu ainakin seuraavilla tuntureilla: Puollamoaivi, Storra Skallovarri, Roavveoaivi, Njuohkarggu, Avvatsohka, Uhtsib Kaldooaivi, Kaldooaivi, Urraoaivi, Aksunjuni, Kuorboaivi, Tsuomasvarri, Kolmmesoaivi, Tsaraoaivi, Njallatsohka, Kuollepastimtsielgi, Isokivennokka ja Villavaara. Joinakin vuosina saattaa olla paikallisesti runsaslukuinen: Martti Rikkinen on ilmoittanut tavanneensa Tsuomasvarrilla kevättalvella 1987 30 ja 90 yksilön kiirunaparvet. Petteri Polojärvi on ilmoittanut tavanneensa maaliskuussa 1996 Villavaaralla 25 yksilön kiirunaparven.

Suomen pesivän kiirunakannan kooksi on arvioitu noin 3 500 paria (Poikolainen ym. 1999, Väisänen ym. 1998). Tämä on keskimääräinen vuosittainen kanta, joka vaihtelee luontaisten runsauden muutosten mukaan. Nykyisin Suomessa tunnetaan noin 100 tunturia, joissa kiiruna esiintyy. Poikolainen ym. (1999) on selvittänyt kiirunatiheyksiä kanakoirien avulla, ja hänen mukaansa tiheydet olivat yleensä yksi pesivä pari neliökilometriä kohden, kaikkein parhaimmilla huipeilla kolme paria neliökilometrillä. Kaldoaivin erämaan kiirunakannaksi saadaan 450 paria, mikäli käytetään Poikolaisen ilmoittamia tiheyksiä ja otetaan huomioon ainoastaan yli 300 metrin korkeudella olevat paljakka-alueet, joita on yhteensä 401 km² (Sihvo 2001). Näistä paljakoista 24 km² on luokiteltu kivikkoi-siksi tai rakkaisiksi (3 paria/km²) ja loput vähäkivisiksi (1 pari/km²).

Kurki (*Grus grus*) D**10 paria**

Harvinainen. Atlas 1974–1979 t3m1, 1986–1989 m1, havaintoruutuja 4 kpl. Muutama pari pesii soidensuojelualan Kiesvaaran- ja Ruoptuojanjängällä ja mahdollisesti Poaskijuuhan vesistöalueella lajin levinneisyyden pohjoisrajalla. Veikko Aikio on ilmoittanut pohjoisimman pesälöydön Vaijoenjängältä, josta löytyi 2-munainen pesä kesällä 1992.

Linnustokartoituksissa kesinä 1997–1999 laji havaittiin seitsemän kertaa: 22.6.1997 ä Kaskamus Silisluobbal (Holmström). 22.–23.6.1997 1p Skiehttsarasjavin S-puolinen jänkä (P. Pynnönen ja Vattulainen). 30.6.1997 2 Tsoages Karbuljavri E (Toivaset). 23.6.1998 3 Njalmmepogejeäggi, 7700:513 (Laine). 25.6.1998 1 Ravgajääyreh E-puoleisella jängällä, 7706:523 (Polojärvi). 25.6.1998 1 Ravgamoo-rastjegg NW, 7705:520 (Laine). 5.5.1999 2 Uhtsib Seävdsejavri E (Osmonen ja Tynys).

Pohjoisimmat havainnot lajista: 16.6.1981 2 laskeutui suolle Aksunjunnin kämpän eteläpuolelle (Puntila). 12.6.1987 1–2 huuteli Pulmankijoen laaksossa yläjuoksulla (Puntila). 4.6.1984 1 Kardeoaivi NE, aivan erämaa-alueen rajalla, 7748:507 (Knox ja Parmenter).

Tylli (*Charadrius hiaticula*)**1 000 paria**

Melko yleinen koko alueella. Atlas 1974–1979 v3t18m1, 1986–1989 v5t10m4, havaintoruutuja 27 kpl. Tavataan etupäässä järvien ja lampien sora- ja lieterannoilla, mutta viihtyy myös palsasoiden mutalampareissa.

Keräkurmitsa (*Charadrius morinellus*) NT, D 50 paria
 Melko harvinainen. Korkeimpien tunturilakien nummimaiset paljakka-alueet. Atlas 1974–1979 v1m2, 1986–1989 t2m1, havaintoruutuja 5 kpl. Valtaosa maamme keräkurmitsoista asuttaa Enontekiön Käsivarren ja Utsjoen länsiosan tuntureita. Utsjoen itäosissa keräkurmitsakanta on harva. Tsuomasvarrin lisäksi lajin pesintä on varmistettu Urraoaivi–Kalddoaivi-alueella, Kuorboavilla ja Isokivennokassa. Todennäköisesti keräkurmitsa pesii myös Stuorra Skallovarrilla, Vardoavilla, Farppaloavilla, Stuorräleägeoavilla, Aksunjunilla, Njallavarrilla, Stuorra-Tievjalla, Kolmmesoavilla, Tsaraoavilla, Kuollepastimtsielgilla ja Villavaarassa. Muilta tuntureilta ei keräkurmitsahavaintoja ole tiedossa.

Kapustarinta (*Pluvialis apricaria*) D 14 000 paria
 Yleinen. Atlas 1974–1979 v10t18m1, 1986–1989 v11t18m1, havaintoruutuja 33 kpl. Kapustarinta on varpuisten tunturinummiin näkyvin ja kuuluvin laji lapinsirkun ohella. Se on yksi valtalajeista myös kuivahkoilla suoalueilla sekä tunturiylängöllä että koivumetsävyöhykkeessä.

Töyhtöhyppä (*Vanellus vanellus*) ?
 Atlas 1974–1979 v1t1, 1986–1989 t1. Varmistettu pesintä ruudussa 769:51 (Kiesvaaranjätkä), todennäköinen pesintä ruudussa 770:52 (Iijärvi–Vaijoki). Muita havaintoja ei lajista ole tiedossa.

Pikkusirri (*Calidris minuta*) ?
 Hyvin harvinainen. Lajin havaittiin pesivän vuonna 1992 eri puolilla Stuorab Kolmmesjavria (katso alla). Pikkusirristä on pesimäaikainen havainto Stuorab Kolmmesjavrin ympäristöstä jo vuonna 1973 (Iso-Iivari 1979).

Kaikki tiedossa olevat havainnot lajista: 21.6.1973 2 + 3 Stuorab Kolmmesjavri (Iso-Iivari 1979). 6.6.1987 1 Isokivennokan eteläpuolella (Puntila). 9.6.1987 2 Johtijärvi (Laine). 26.7.1992 1 hätäilevä Stuorab Kolmmesjavrin E-laidalla Norjan puolella, 1 ad + 3 pull N-rannalla Norjan puolella, 2 ad reviiirillä järven W-laidalla Suomen puolella ja 1 ad + 2 pull E-ranta, juuri ja juuri Suomen puolella (Karvonen ja Polojärvi). Petteri Polojärvi ja Martti Rikkonen ovat ilmoittaneet, että pikkusirrejä tavattiin (ei pesintään viittaavia havaintoja) Stuorab Kolmmesjavrin ympäristössä vielä vuosina 1993–1994. Pesimiseen viittaava havainto on myös Kaskamus Silisluobbalin luonaispuolen rantajängältä, missä Markkolan ilmoituksen mukaan tavattiin pari soitimella 9.6.1993.

Lapinsirri (*Calidris temminckii*) VU 400 paria
 Melko harvinainen – paikoin melko yleinen. Atlas 1974–1979 v6t12m3, 1986–1989 v2t9m3, havaintoruutuja 23 kpl. Kanta koostuu yksittäispareista ja muutaman parin esiintymistä. Tunturiylängön palsasoilla on usein kannan tihentymiä, mutta lapinsirri viihtyy erityisesti myös ylängön hiekkarantaisilla harjujärvillä, toisin kuin esimerkiksi suosirri. Soidensuojelualueella puuttuu laajoilta alueilta kokonaan tai on hyvin harvalukuinen.

Suosirri (*Calidris alpina alpina*) **400 paria**

Melko harvinainen – paikoin melko yleinen. Atlas 1974–1979 v2t15m1, 1986–1989 v1t13m3, havaintoruutuja 23 kpl. Kanta painottuu tunturiylängön soille ja on tiheimpiä Vetsijärven ympäristön palsasuoalueilla. Suosirriä ei tavattu soidensuojelualan linjalaskennoissa (20,1 km) kesällä 1996 eikä myöskään soidensuojelualan linnustokartoituksissa kesinä 1997–1999. Soidensuojelualan eteläosassa märimmillä rimpipintasoilla elelee kuitenkin harva kanta: Pertti Kalinainen on ilmoittanut nähneensä joitakin suosirrejä näillä alueilla kesällä 1975, ja Marcus Wikman havaitsi 12 km:n matkalla 3 suosirriä kartoittaessaan 28.5.1990 Kiesvaaranjängän eteläosien linnustoa. Suomen koko pohjoinen suosirikanta käsittää linjalaskentojen perusteella 400 paria (Väisänen ym. 1998).

Jänkäsirriäinen (*Limicola falcinellus*) NT **100 paria**

Melko harvinainen – harvinainen. Tunturiylängön suoalueilla satunnainen. Atlas 1974–1979 t3m2, 1986–1989 t3, havaintoruutuja 8 kpl. Kannan painopistealuetta ovat soidensuojelualan (Kiesvaaranjängä–Sammuttijängä) eteläosien märimmät rimpipintaiset suoalueet, joilla voi tavata muutaman parin keskittymiä. Hyvin harvalukuisena levinneisyytensä pohjoisrajalla Poaskejuuhan–Havgajohkan suoalueilla.

Linnustokartoituksissa kesinä 1997–1999 lajista kirjattiin viisi havaintoa: 22.6.1997 1 Skiehttsarasoavi W, Havgajohkan suoalue (Holmström). 30.6.1997 1 Aldovari W, 7742:525 (Kellomäki). 25.6.1998 1 hätäilevä soidensuojelualan Kuivajärvi NW, 7703:521 (Polojärvi). 8.8.1998 2 m SW Vaijärvi NW (Polojärvi). 21.7.1999 ä Suolovavri S, 7725:532 (Polojärvi).

Suokukko (*Philomachus pugnax*) NT, D **3 000 paria**

Yleinen – melko yleinen. Atlas 1974–1979 v7t15m2, 1986–1989 v4t11m10, havaintoruutuja 30 kpl. Soiden yleisimpiä kahlaajalintuja liron ja kapustarinnan ohella. Minimi- ja maksimiparimääräksi saadaan 2 500–5 000 seuraavalla laskentaperusteella (vertaa Väisänen ym. 1998): erämaa-alueella suota yhteensä 769 km², josta 650 km² nevaisia rämesoita (5–10 paria/km²), rimpipintasoita 57 km² (10–15 paria/km²), varsinaiset rämeiset suot 31 km² (1–3 paria/km²), korvet 31 km² (0 paria/km²).

Jänkäkurppa (*Lymnocyptes minimus*) **400 paria**

Vain rimpisillä ja märimmillä suoalueilla, missä paikoin melko yleinen (muun muassa soidensuojelualan alueella). Atlas 1974–1979 v2t14m5, 1986–1989 v1t6m7, havaintoruutuja 22 kpl. Idässä lajin painopistealuetta ovat Silisjoen latvasistöjen (Poaskejuuha–Kardejohka–Havgajohka) suoalueet ja pohjoisessa Vaisjeaggi sekä Vetsijärven itä- ja pohjoispuolella sijaitsevat laajat suoalueet.

Suurimpia määriä: 28.5.1990 3Ä/12 km Kiesvaaranjängä (Wikman). 5.6.1995 5Ä/11 km Kiesvaaranjängän eteläosa (Osmonen). 9.6.1992 10Ä/23km Havgajohkan suoalue, 773:54 (Karvonen). 17.–18.6.1991 9Ä "Puolddzak" (Holmström). 25.6.1998 10Ä/12km välillä Lohkejarjohka–Luvlevarjohka–Pajib Skuolfejavri (Osmonen).

Taivaanvuohi (*Gallinago gallinago*) **1 500 paria**
Yleinen – melko yleinen. Atlas 1974–1979 v2t13m9, 1986–1989 v1t8m10, havaintoruutuja 28 kpl.

Heinäkurppa (*Gallinago media*) RE, D **?**
Viimeisessä uhanalaisuustarkastelussa Rassi (2000) olettaa heinäkurpan hävinneen Suomesta ja toteaa, ettei pesälöytöä ole tehty 50 vuoteen. Kaldoaivin alueelta on viime vuosilta yksittäinen havainto hätäilevästä linnusta sopivassa pesimäympäristössä: 20.7.1997 1 hätäilevä Vetsijärven ympäristö (E. Aikio).

Punakuiri (*Limosa lapponica*) Sh/sh, NT, D **300 paria**
Paikoin melko yleinen. Atlas 1974–1979 v1t14m2, 1986–1989 t18m2, havaintoruutuja 26 kpl. Erämaan koillisosissa runsaslukuisin ja yleinen – Norjan puolellakin vastaavalla kohdalla on selvä kannan tihentymä (Frantzen ym. 1991). Soidensuojelualueen länsiosissa laji on myös melko yleinen. Punakuiri viihtyy etenkin palsasoilla, mutta myös kuivemmillä suoalueilla. Kannan vuotuiset vaihtelut huomattavat. Huippuvuonna Kaldoaivin erämaa-alueen kuirikanta saattaa olla jopa 500–600 pesivää paria. Väisänen ym. (1998) arvioivat koko Suomen kannan vuosivaihteluksi 200–500 paria.

Punakuiri oli 1800-luvulla huomattavasti nykyistä runsaampi. Laji taantui jyrkästi 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa. Pääsyyinä kannan heikkenemiseen on pidetty munienkeruuta. Havainnot viittaavat kuitenkin kannan viimeaikaiseen vahvistumiseen. Uhanalaisten lajien luettelossa punakuiri on luokiteltu silmälläpidettäväksi. Sitä voivat uhata lähinnä ulkomaiset munankerääjät.

Pikkukuovi (*Numenius phaeopus*) **900 paria**
Yleinen – melko yleinen. Atlas 1974–1979 v1t18m3, 1986–1989 t22m4, havaintoruutuja 29 kpl. Pikkukuovi näyttää hyötyneen tunturimittarituhoista sillä kanta on tiheä monin paikoin koivutuoalueilla, kuten esimerkiksi Pulmankijokilaakson ylärinteillä.

Mustaviklo (*Tringa erythropus*) **1 200 paria**
Yleinen – melko yleinen tunturikoivuvyöhykkeessä ja paikoin myös tunturiylängön alavimmilla mailla. Atlas 1974–1979 v4t19m1, 1986–1989 t23m3, havaintoruutuja 29 kpl.

Punajalkaviklo (*Tringa totanus*) **100 paria**
Paikoin melko yleinen erämaan pohjois- ja koillisosissa, muualla satunnainen. Atlas 1974–1979 t3m5, 1986–1989 t6m3, havaintoruutuja 12 kpl.

Eteläisimmät reviirit on löydetty: 18.6.1991 Skiehttsarasoivin eteläpuolelta, Tievjavrrrik, 7733:544 (Koskinen) ja 23.6.1991 Vetsijärven SW-puolelta, Nanapeäljavri (Holmström).

Valkoviklo (*Tringa nebularia*) **300 paria**
Melko harvinainen tunturikoivuvyöhykkeellä, tunturiylängöllä satunnainen. Atlas 1974–1979 t11m2, 1986–1989 t6m7, havaintoruutuja 17 kpl. Kaikkialla

mustavikloa ja pikkukuovia paljon vähälukuisempi. Selvä kannan tihtentymä Pulmankijoen ympäristössä. Runsaslukuisempi myös erämaan etelä- ja kaakkoisosassa mäntymetsien alueella. Soidensuojelualueella valkoviklo on harvalukuinen.

Liro (*Tringa glareola*) D **11 000 paria**
Yleinen. Atlas 1974–1979 v6t19, 1986–1989 v5t21m1, havaintoruutuja 33 kpl. Runsaslukuisin kahlaaja soidensuojelualueella. Tunturiylängön soillakin liro on runsaslukuinen, mutta yleensä kuitenkin vähälukuisempi kuin suokukko ja kapustarinta.

Rantasipi (*Actitis hypoleucos*) **200 paria**
Melko yleinen koko alueella jokivarsilla, harvemmin järvillä ja lammilla. Atlas 1974–1979 v4t13m5, 1986–1989 v2t5m13, havaintoruutuja 27 kpl.

Vesipääsky (*Phalarobus lobatus*) D **600 paria**
Melko yleinen pikkulampien kirjomilla soilla tunturiylängöllä ja pääosassa soidensuojelualuetta. Samoilla alueilla usein suosirriä ja lapinsirriä lukuisampi. Atlas 1974–1979 v5t16m2, 1986–1989 v2t16m4, havaintoruutuja 29 kpl.

Tunturikihi (*Stercorarius longicaudus*) **50–300 paria**
Useimpina vuosina melko yleinen. Atlas 1974–1979 v9t9m9, 1986–1989 v14t11m4, havaintoruutuja 32 kpl. Kartoituskesinä 1997–1999 erämaan pesimäkanta oli arviolta 50 paria. Väisänen ym. (1998) arvioivat Suomen keskimääräiseksi kannaksi 500 pesivää paria. Huonoina vuosina maassamme pesii vain 100 tunturikihuparia, mutta parhaina 2 000 paria. Myyräkannat olivat huipussaan Pohjois-Suomessa toisella atlaskartoitusjaksolla vuosina 1987 ja 1988. Muutaman henkilön tarkkojen retkihavaintojen perusteella on arvioitu, että tuolloin Kaldoaivien erämaa-alueella pesi vähintään 200 tunturikihuparia. Juha Markkolan ilmoituksen mukaan myyrähuiput ovat olleet kadoksissa vuodesta 1988 lähtien, kun esimerkiksi Siperiassa edelleen on huippu joka 3–4 (–5) vuosi. Kihut pesivät nykyisin harvakseltaan ilmeisesti sammakoiden ja linnunpesien varassa.

Suuria parvia: 21.7.1997 a 34 Silisjoen latvalla (H. ja O. Karhu). 21.6.1997 a 75–80 Laihankalanlampi/Pajib Havgajavri (Holmström).

Naurulokki (*Larus ridibundus*) VU **?**
Satunnainen. Atlas 1974–1979 v2m1, 1986–1989 ei havaintoja, havaintoruutuja 3 kpl. Pesintä varmistettu ruuduissa 770:51 (Uhtsib Seävdsejavri–Jullamojavri) ja 770:52 (Iijärvi).

Muut tiedossa olevat havainnot: 11.6.1985 2 2kv Tsiignalisjavri SW (Puntila).

Kalalokki (*Larus canus*) **100 paria**
Melko yleinen – melko harvinainen. Tunturiylängöllä pesimäkanta on hyvin harva. Atlas 1974–1979 v8t4m10, 1986–1989 v6t9m13, havaintoruutuja 30 kpl.

Harmaalokki (*Larus argentatus*) **1 pari**
Hyvin harvinainen pesimälintuna, mutta kierteleviä yksilöitä (aikuisia ja esiaikuisia) tavataan säännöllisesti koko alueella, mikä ilmeisesti johtuu Jäämeren läheisyydestä. Atlas 1974–1979 t1m5e6, 1986–1989 m1e1, havaintoruutuja 13 kpl. Lajin pesintä on varmistettu vain kerran: Iijärvellä emo ja lentopoikaset elokuussa 1998 (Osmonen).

Merilokki (*Larus marinus*) **5 paria**
Hyvin harvinainen pesimälintuna, mutta kierteleviä yksilöitä (aikuisia ja esiaikuisia) tavataan säännöllisesti koko alueella. Atlas 1974–1979 v2t1m5e1, 1986–1989 v1e1, havaintoruutuja 10 kpl.

Pesimähavainnot viimeisen atlaskartoituskauden jälkeen: 25.6.1990 1 ad hautoisolla kivellä Pautujärven S-osassa (J. Pynnönen ja Tolvanen). 16.6.1990 2 ad + 1 poikanen saassa Avlejavrrik (J. Pynnönen ja Tolvanen). 9.8.2002 2 ad + 3 juv Iijärvi (Osmonen). 13.8.2002 hätäilevä pariskunta Puksajärvi (Palojärvi).

Lapintiira (*Sterna paradisae*) D **500 paria**
Melko yleinen. Atlas 1974–1979 v9t8m11, 1986–1989 v9t15m6, havaintoruutuja 32 kpl. Pesii usein yksittäispareina suorantaisilla pikku lammilla.

Käki (*Cuculus canorus*) NT **100 paria**
Melko harvinainen. Alavimmilla ja puustoisimmilla metsämailla, pohjoisosissa tavattu vain suurimpien jokien laaksoissa. Atlas 1974–1979 v1t7m7, 1986–1989 t2m3, havaintoruutuja 17 kpl.

Tunturipöllö (*Nyctea scandiaca*) E/e, EN, D **0–15 paria**
Harvinainen. Atlas 1974–1979 t1, 1986–1989 v6, havaintoruutuja 6 kpl. Lajin pesintä on varmistettu vuonna 1958 Tsaraoaivilla ja Annevarrilla (Mustakallio 1964) sekä toisella atlaskaudella vuonna 1988, jolloin Kuorboarvi–Kaldoarvi-alueelta löydettiin yhteensä 15 tunturipöllön pesää. Hytösen (1989) mukaan pesissä oli yhteensä 81 munaa. Niistä kuoriutui 67 poikasta, joista lentokykyisiksi selviytyi 29 poikasta. Pertti Kalinainen on ilmoittanut nähneensä useita tunturipöllöjä Kaldoarvin alueella vesilintujen lentolaskennoissa kesällä 1974. Osa havainnoista viittasi vahvasti myös tuolloin pesintään. Väisäsen ym. (1998) mukaan myyräkannat olivat huipussaan Pohjois-Suomessa ensimmäisellä atlaskaudella vuonna 1974.

Muut tiedossa olevat pesimäaikaiset havainnot: 16.–17.7.1979 1 Petsijärven S-puolella (J. Pynnönen). Alkukesällä 1990 ja 1991 havaittiin useita nuoria yksilöitä erämaan keski- ja itäosissa ja 1992 pariskunta reviiirillä Kuorboarvin itärinteellä – pesimään ne eivät kuitenkaan ryhtyneet (Rikkonen). 11.6.1993 1n Stuurab Kolmmesjavri (Markkola). 16.7.1995 ad k Stuurab Kolmmesjavrin eteläpuolella. (P. Pynnönen ja Tolvanen). 24.6.1998 1 Puksajavrin E-puolella (Laiti). Veähtsamohkkin alueella tunturipöllö on tavattu 1990-luvulla kesä–syysaikaan lähes vuosittain (Rahkola). Viime mainittu alue on ikivanhaa tunturipöllöjen esiintymisseutua, mihin viittaa erään järven saamenkielinen (Pajib Skuolfjavri/Bajit Skuolfjavri) nimikin.

Talviaikaan erämaassa asustelee säännöllisesti muutama tunturipöllö. Tunturipöllöhavaintoja on aktiivisesti kerätty alueella liikkuvilta ammattirikonpyytäjiltä aina 1990-luvun alusta lähtien. Valtaosa havainnoista on Eero Sujalan, Oiva Luiskalan ja luontokuvaaja Martti Rikkosen ilmoittamia:

1990: 8 havaintoa yksittäisistä yksilöistä (muun muassa Kardeoaiivi, Njuktsapeäljavrrik, Isokivennokka, Tsarajavrrik).

1991: 5 havaintoa (Veähtsamohkki, Kalldoaivi, Stuorab Kolmmesjavri, Reätkajohka, Shkiettsarasjavri).

1992: 9 havaintoa (muun muassa Kuorboaiivi, Reätkajohka, Tsarajavrrik–Shkiettsarasjavri, Vetsijärvi, Isokivennokka, Kaldoaiivi, Peälljekeähtsevadda).

1993: 10 havaintoa (Vetsijärvi, Njallajavri, Havgajohka, Johttijärvi, Vaijärvi, Tsoalmmajavri, Shkiettsarasskaidi, Paaualjavri, Stuorab Kolmmesjavri).

1994: 3 havaintoa (Vaijärvi, Kalldoaivi, Kuollepastimtsielgi).

1995: 7 havaintoa (muun muassa Tsiegnalisjavri, Vetsijärvi, Kuorboaiivi, Stuorab Kolmmesjavri).

1996: 9 havaintoa (muun muassa Kuotku, Rovsajavri, Stuorab Kolmmesjärvi, Kuollepastimtsielgi, Vetsijärvi).

1997: 2 havaintoa (Tsoalmmajavri, Iijärvi).

1998: 8 havaintoa (muun muassa Vetsijärvi, Soauvviljeäggi, Tsiegnalisjavri, Puk-sajavri, Isokivennokka).

1999: 3 havaintoa (Tsoalmmavarri, Kalldoaivi, Aksonjunni).

Hiiripöllö (*Surnia ulula*) D

5–10 paria

Melko harvinainen – harvinainen, erämaan keski- ja pohjoisosissa satunnainen. Pesinee harvalukuisena lähinnä alueen eteläosissa. Myyrävuosina lienee runsaampi. Atlas 1974–1979 v2m5, 1986–1989 v3t2, havaintoruutuja 9 kpl.

Linnustokartoituksissa kesinä 1997–1999 lajista tehtiin vain kaksi havaintoa, joista toinen oli varma pesintä (soidensuojelualueella).

Suopöllö (*Asio flammeus*) D

10–100 paria

Melko harvinainen – melko yleinen. Myyrävuosina (kuten esimerkiksi vuonna 1988) on suurimmilla suoalueilla melko yleinen ja näkyvä. Atlas 1974–1979 v2t4m6, 1986–1989 v1t9m4, havaintoruutuja 20 kpl. Kartoituskesinä 1997–1999 erämaa-alueen kanta arviolta 30 paria.

Linnustokartoituksissa Kiesvaaranjängän–Jullamojärven–Ruoptuojanjängän välisellä alueella havaittiin 22.–27.6.1998 muutamia hätäileviä suopöllöjä 92 kilometrin matkalla. Tuolloin koko soidensuojelualueella arvioitiin pesivän 10–15 suopöllöparia. Vuotta aiemmin (21.–26.7.1997) soidensuojelualueen itäosissa 80 kilometrin matkalla havaittiin vain yksi suopöllö.

Pikkutikka (*Dendrocopos minor*) St/st, VU

20 paria

Harvinainen. Suosii vehmaimpia ja puustoisimpia jokivarsien koivikoita. Atlas 1974–1979 v2m1, 1986–1989 v1, havaintoruutuja 3 kpl. Pesintä varmistettu ruuduissa 770:52 (Vaijoki), 773:51 (Vetsijoki), 775:54 (Luossajohka).

Kaikki lajista tiedossa olevat havainnot:

1979: 13.6. pesä Pulmankijokivarressa, länsirannan suurhaavikossa Moresveiskaidia vastapäätä (Puntila). 24.6. 1 Skaidetsohkan kaakkoisrinteessä (Puntila).

1980: 15.3. 1 Harabjavri, 7728:508 (E. ja J. Aikio).

1981: 16.4. 1k Harabjavri, 7728:508 (E. ja J. Aikio). 25.8. 1 Harabjavri NE 1km (E. ja J. Aikio). 26.8. 1 pesäkolonteossa Kaskajavri, 7734:514 (E. ja J. Aikio).

1982: 8.6. 1 Pulmankijoki, alajuoksulla (Puntila). 15.6. 1 Moresveijohkan yläjuoksulla (Puntila). 21.6. poikaspesä Luovvosvarjohkan–Kaldausjohkan yhtymäkohdan koivikossa (Puntila).

1987: 27.6. poikaspesä Vaijoki 5 km jokisuusta, soidensuojelualueella (Osmonen).

1990: 1 havaittu Iisakkijärvellä (Rikkonen).

1991: 15.2. 1 Sealsejavri (H. Karhu), 7.8. 1 Luossajavri (Markkola ja Karvonen).

1993: Elokuussa 1 Kaskamus Silisluobbal (Ketola).

1995: 18.6. 1 Rovivaaran itälaidalla, 7731:554 (Holmström).

1998: 25.6. 1k Kuivajärvi/soidensuojelualue, 770:52 (Polojärvi ja Laine). 2.7. poikasääntä pesästä Harabjavri (E. ja J. Aikio).

Tavattu lisäksi 1990-luvulla vuosittain Vetsimukassa (Rahkola).

Pohjantikka (*Picoides tridactylus*) NT, D **50 paria**

Harvinainen. Atlas 1974–1979 v3m4, 1986–1989 –, havaintoruutuja 7 kpl. Erämaan pohjoisimmissa osissa pieni kanta jokivarsikoivikoissa (Pulmankijoki, Vetsijoki ja Kalddasjohka). Lisäksi oletetaan pesivän harvalukuisena mäntyvaltaisilla alueilla, jotka ovat huonosti tutkittuja.

Kaikki lajista tiedossa olevat havainnot: 16.4.1980 kn Harabjavri (E. ja J. Aikio). 22.8.1981 1 Harabjavri (E. ja J. Aikio). 22.6.1982 Kalddasjohkan itärannalla noin 100 m Lovttajohkan yhtymäkohdasta alavirtaan poikaspesä koivussa, samassa puussa myös aiempi kolo (Puntila). 10.4.1984 1 Havgaskaidi (E. ja J. Aikio). 11.7.1991 Pulmankijoen alajuoksulla 1 (Puntila).

Niittykirvinen (*Anthus pratensis*) **55 000 paria**

Yleinen. Atlas 1974–1979 v21t6m1, 1986–1989 v23t5m3, havaintoruutuja 33 kpl. Soidensuojelualueen soilla runsaslukuisin varpuslintu. Kanta on tiheä myös tunturiylängön soilla ja tunturikankailla, mutta näillä alueilla lapinsirkku on yleensä niittykirvistä vieläkin lukuisampi. Viihtyy myös harvapuustoisissa koivikoissa.

Lapinkirvinen (*Anthus cervinus*) **300 paria**

Melko harvinainen. Atlas 1974–1979 v4t10m4, 1986–1989 v2t4m8, havaintoruutuja 28 kpl. Vuotuinen kannanvaihtelu suuri. Joinakin vuosina tunturiylängön rehevimmillä soilla paikoin jopa runsaslukuinen. Soidensuojelualueella harvalukuinen.

Linnustokartoituksissa kesinä 1997–1999 lapinkirvisestä tehtiin 17 havaintoa, joista neljä oli pesintään viittaavia.

Keltavästäräkki (*Motacilla flava*) **11 000 paria**
 Yleinen. Atlas 1974–1979 v12t12m1, 1986–1989 v12t10m6, havaintoruutuja 31 kpl. Niittykirvisen ja lapinsirkun jälkeen soiden yleisimpiä varpuslintuja. Runsaslukuisin koivumetsävyöhykkeen soilla ja viihtyy etenkin jokien ja järvien puolia-voimilla pensastoissa rannoilla.

Västäräkki (*Motacilla alba*) **300 paria**
 Melko yleinen. Atlas 1974–1979 v12t6m6, 1986–1989 v12t4m9, havaintoruutuja 32 kpl. Yleensä autiotupien ja kämppien ympäristöissä. Suosii myös jokivarsia.

Tilhi (*Bombycilla garrulus*) **100 paria**
 Melko harvinainen – harvinainen. Atlas 1974–1979 m2, 1986–1989 m2, havaintoruutuja 4 kpl. Varmistettuja pesintöjä ei ole tiedossa. Havainnot viittaavat siihen, että tilhi pesii harvalukuisena erämaan pohjoisten jokien laaksoissa. Korostetaan, että parimääräarvio perustuu suurelta osalta siihen olettamukseen, että mäntymetsien lajina tilhen täytyy pesiä erämaan eteläosan mäntymetsissä (99 km²). Näitä metsiä ei linnustollisesti ole juurikaan tutkittu.

Petteri Polojärvi on ilmoittanut havainneensa tilhen yhteensä 8 kertaa linnustokartoituksissa kesinä 1997–1999 (1 400 maastokilometriä), Markku Puntila yhteensä 9 kertaa/23 yksilöä (2 200 maastokilometriä kesinä 1976–1990), joista enin osa Pulmankijokilaakson erillismännikössä, Olli Osmonen vain 2 kertaa/4 yksilöä (420 maastokilometriä kesinä 1980–1998) ja Pertti Koskimies vain kerran (250 maastokilometriä kesinä 1995–2001). Jouni ja Esko Aikio ovat ilmoittaneet havainneensa tilhen erämaan länsi- ja pohjoisosissa vain muutaman kerran vuosina 1977–1997.

Koskikara (*Cinclus cinclus*) Sh/sh, NT **20 paria**
 Melko harvinainen joki- ja purovarsilla. Atlas 1974–1979 v3t1m1, 1986–1989 v2t1, havaintoruutuja 6 kpl. Pesintä varmistettu ruuduissa 772:55 (Silisjoki), 774:54 (Moresveijohka), 775:53 (Pulmankijoki), 775:54 (Luossajohka–Tsuomasjohka). Monet erämaa-alueen suurimmista joista on tutkittu hyvin koskikaran pesintää ajatellen. Markku Puntila ja Martti Rikonen ovat ilmoittaneet koskikaran pesivän säännöllisesti Pulmankijoen ala- ja yläputouksella sekä Moresveijohkan yläputouksella. Markku Puntila on lisäksi ilmoittanut koskikaran pesivän säännöllisesti myös Pulmankijokeen laskevan Askasjohkan putouksella. Vetsijoessa on vain yksi koskikaralle sopiva pesimäputous, joka sijaitsee joen keskivaiheilla. Juha Sihvo on ilmoittanut havainneensa pesinnän tällä putouksella kesällä 1999. Vetsijokeen laskevan Roavveporejohkan alajuoksulla näyttää myös olevan pesintään sopiva putous. Vaijokivarressa ei ole lainkaan sopivia putouksia. Näätä-
 möjoesta ei ole tarkkoja tietoja – mahdollisesti muutama pari voisi pesiä siellä. Kuktsejohkassa oleva koskikaran pesimäputous sijaitsee erämaan ulkopuolella. Kalddasjohkan laaksossakin on kuljettu, mutta koskikarasta ei ole tehty havain-
 toja.

Rautiainen (*Prunella modularis*) ?

Hyvin harvinainen. Atlas 1974–1979 m1, 1986–1989 v1, havaintoruutuja 2 kpl. Pesintä varmistettu ruudussa 775:53 (Pulmankijoki)/14.7.1988 Uhtsaskaidas (E. ja J. Aikio). Lajin harvalukuisuus on mielenkiintoista, koska Kilpisjärven tunturikoivikoissa rautiainen kuuluu runsaslukuisimpien lajien joukkoon (Ari Rajasärkkä, kirjallinen ilmoitus). Utsjoella rautiainen esiintyy yleisemmin vain Tenojokilaakson koivikkorinteillä ja Kevojoen laaksossa.

Atlashavaintojen lisäksi lajista on tiedossa vain kolme havaintoa: 18.5.1991 1m Kistapelvuobmi (Karvonen). Kesäkuu 1993 1Ä Kuollepastimtsielgin S-puoli (J. Pynnönen ja Tolvanen). 16.–18.6.1995 1Ä Kistapelvuobmi, Kuollepastimtsielgin itärinteen koivikko (Tolvanen, J. Pynnönen ym.).

Sinirinta (*Luscinia svecica*) D **6 000 paria**

Yleinen. Atlas 1974–1979 v15t8m3, 1986–1989 v14t10m5, havaintoruutuja 31 kpl. Yksi tunturikoivikoiden runsaslukuisimmista varpuslinnuista. Mieliympäristöä ovat etenkin järvien, jokien ja soita halkovien purojen rehevät rantapensaikot.

Leppälintu (*Phoenicurus phoenicurus*) **800 paria**

Melko harvinainen. Atlas 1974–1979 v3t5m3, 1986–1989 v1t2m4, havaintoruutuja 14 kpl. Harva kanta erämaa-alueen länsiosissa alavimmilla metsäisillä mailla ja pohjoisten jokien (Pulmankijoki, Vetsijoki) laaksoissa. Kanta on tihein erämaan kaakkoisosissa, missä leppälintu on paikoin jopa melko yleinen. Leppälintu lie-nee melko yleinen myös mäntymetsien alueella, jotka ovat tosin huonosti tutkittuja.

Petteri Polojärvi on ilmoittanut havainneensa leppälintuja linnustokartoituksissa kesinä 1997–1999 (1 400 maastokilometriä) tasaisen harvakseltaan tunturikoivikoissa erämaan kaakkoisosassa varsinkin Opukasjärven ympäristössä ja aina Laavuvaaraan asti, lisäksi muutama havainto soidensuojelualueen metsäisimmillä mailla. Pertti Koskimiehen (250 maastokilometriä kesinä 1995–2001) havainnot (13 laulavaa) myös erämaan kaakkoisosista. Olli Osmonen (420 maastokilometriä kesinä 1980–1998) on ilmoittanut yhteensä 8 laulavaa, kaikki erämaan länsiosissa runsaspuustoisimmissa koivikoissa. Jouni ja Esko Aikio ovat ilmoittaneet leppälinnun esiintyvän erämaan länsi- ja pohjoisosissa vain kaikista alavimmilla metsäisillä mailla.

Kivitasku (*Oenanthe oenanthe*) NT **4 000 paria**

Yleinen – melko yleinen. Atlas 1974–1979 v10t10m3, 1986–1989 v7t15m6, havaintoruutuja 30 kpl. Tyypillistä elinympäristöä ovat tunturien kivirakat ja kivikot, mutta kivitasku viihtyy myös harvapuustoisissa tunturikoivikoissa. Väisäsen ym. (1998) mukaan Utsjoella ja Kilpisjärvellä kivitaskukannan keskittiheys ylittää 4 paria/km². Erämaa-alueen linjalaskennoissa tiheys oli tätä selvästi pienempi – vain 1,4 paria/km². Heikki Karhu on ilmoittanut tiheydeksi 1,5–2,0 paria/km² 68 kilometrin matkalla avoimessa tunturimaastossa Stuurab Kolmmesjärvin–Isokivennokan välillä.

Räkättirastas (*Turdus pilaris*) **200 paria**

Melko harvinainen. Esiintyy yleensä muutaman parin yhdyskuntina rehevimmässä jokilaaksoissa erämaa-alueen pohjoisosia myöten. Atlas 1974–1979 v12t1m4, 1986–1989 t1m6, havaintoruutuja 17 kpl.

Petteri Polojärvi on ilmoittanut havainneensa räkättirastaita linnustokartoituksissa kesinä 1997–1999 (1 400 maastokilometriä) tasaisen harvakseltaan erämaan kaakkoisosissa, mutta muualta ei havaintoja ole kertynyt. Markku Puntila (2 200 maastokilometriä vuosina 1976–1990) on ilmoittanut: "laulurastashavaintoja vain muutama, räkättejä hiukan enemmän". Olli Osmonen (420 maastokilometriä vuosina 1980–1998) on ilmoittanut havainneensa räkättirastaan vain kahdesti/5 yksilöä. Pertti Koskimieheltä (250 maastokilometriä kesinä 1995–2001) sekä Jouni ja Esko Aikiolta (kesinä 1977–1997) ei ole ilmoitettuja havaintoja erämaa-alueelta.

Laulurastas (*Turdus philomelos*) **100 paria**

Harvinainen suurimmassa osassa aluetta. Atlas 1974–1979 v1t5m3, 1986–1989 m3, havaintoruutuja 10 kpl. Havainnot lajista painottuvat erämaan kaakkoisiin (atlasruudut Stuurra-Peälsa, Opukasjärvi, Laavvuvaara, Villavaara) sekä Pulmankijoen ja Moresveijohkan reheviin laaksoihin.

Petteri Polojärvi on ilmoittanut havainneensa laulurastaan enintään neljä kertaa linnustokartoituksissa kesinä 1997–1999 (1 400 maastokilometriä), kaikki erämaan kaakkoisosassa. Markku Puntila (2 200 maastokilometriä vuosina 1976–1990) on ilmoittanut havainneensa laulurastaan vain muutaman kerran. Pertti Koskimies (250 maastokilometriä kesinä 1995–2001) on havainnut lajin kahdesti erämaan kaakkoisosissa. Olli Osmosella (420 maastokilometriä vuosina 1980–1998) eikä Jouni ja Esko Aikiolla (kesinä 1977–1997) ole havaintoja lajista erämaa-alueelta.

Punakylkirastas (*Turdus iliacus*) **9 000 paria**

Yleinen. Atlas 1974–1979 v18t7m2, 1986–1989 v9t11m8, havaintoruutuja 33 kpl.

Ruokokerttunen (*Acrocephalus schoenobaenus*) **100 paria**

Melko harvinainen. Joki- ja purovarsien tiheet pajuviidat koko alueella. Atlas 1974–1979 v4t8m6, 1986–1989 t5m8, havaintoruutuja 20 kpl.

Pajulintu (*Phylloscopus trochilus*) **30 000 paria**

Yleinen. Atlas 1974–1979 v12t9m3, 1986–1989 v14t12m4, havaintoruutuja 33 kpl.

Harmaasieppo (*Muscicapa striata*) **100 paria**

Melko harvinainen – harvinainen. Atlas 1974–1979 v5t1, 1986–1989 t2m1, havaintoruutuja 8 kpl. Tunturikoivuvyöhykkeellä vähäinen kanta vain jokivarsimetsiköissä (muun muassa Pulmankijoki, Vetsijoki ja Vaijoki) ja alavimmilla metsäisillä mailla. Lienee runsaslukuisempi eteläosan mäntymetsissä.

Ainoa havainto tunturiylängöltä: 29.6.1997 1 "Kuollepastin" rajavartioston tuvalla (P. Pynnönen ja Vattulainen). Petteri Polojärvi on ilmoittanut havainneensa harmaasiepon enintään kolme kertaa linnustokartoituksissa kesinä 1997–1999

(1 400 maastokilometriä), kaikki soidensuojelualueen länsiosissa metsäisimmillä mailla. Markku Puntila (2 200 maastokilometriä vuosina 1976–1990) on ilmoittanut: ”harmaasiieppohavaintoja on selvästi vähemmän kuin kirjosiieppohavaintoja, joita on noin 15 laulavaa”. Olli Osmosella (420 maastokilometriä vuosina 1980–1998) on kaksi harmaasiieppohavaintoa. Jouni ja Esko Aikiolla (kesinä 1977–1997) eikä myöskään Pertti Koskimiehellä (250 maastokilometriä kesinä 1995–2001) ole havaintoja lajista erämaa-alueella.

Kirjosiieppo (*Ficedula hypoleuca*) **50 paria**

Melko harvinainen – harvinainen. Atlas 1974–1979 m2, 1986–1989 v1t1m3, havaintoruutuja 5 kpl. Pesintä varmistettu ruudussa 773:56 (Villavaara–Soavveljäveri). Pesii myös erämaan pohjoisten jokien (Pulmankijoki, Kaldasjohka ja Vetsijoki) laaksoissa.

Ainoa havainto tunturiylängöltä: 12.6.1990 1Ä Kuollepastimtsielgi (Markkola). Petteri Polojärvi ei ole havainnut kirjosiieppoa linnustokartoituksissa kesinä 1997–1999 (1 400 maastokilometriä). Olli Osmonen (420 maastokilometriä vuosina 1980–1998) on havainnut lajin kaksi kertaa, laulava Vaijoki- ja Vetsikkojokivarressa. Markku Puntila (2 200 maastokilometriä vuosina 1976–1990) on ilmoittanut havainneensa noin 15 kertaa laulavan koiraan, joko Pulmanki- tai Kaldasjokivarressa. Jouni ja Esko Aikiolla (1977–1997) eikä myöskään Pertti Koskimiehellä (250 maastokilometriä kesinä 1995–2001) ole havaintoja lajista erämaa-alueella.

Hömötiainen (*Parus montanus*) **50 paria**

Harvinainen pesimälintu lähinnä vain erämaan pohjoisten jokien laaksoissa. Vaeltavia yksilöitä on syysaikaan tavattu joitakin kertoja avotunturissa. Atlas 1974–1979 v1m1, 1986–1989 v2t1m1, havaintoruutuja 5 kpl. Pesintä varmistettu ruuduissa 774:54 (Moresveijohka), 775:53 (Pulmankijoki), 775:54 (Luossajohka–Tsuomasvarri).

Lapintiainen (*Parus cinctus*) NT **500 paria**

Melko yleinen – melko harvinainen mäntymetsissä ja alavimpien maiden tunturikoivikoissa. Atlas 1974–1979 v2m9, 1986–1989 v3t2m4, havaintoruutuja 14 kpl. Väisäsen (1998) mukaan tunturikoivikoissa lapintiaiskannan keskitiheys on vain 0,3 paria/km² ja pohjoisen männikoissä 1 pari/km². Väisäsen ilmoittamilla keskitiheyksillä, joita voitaneen pitää oikeansuuntaisina, saadaan erämaa-alueen lapintiaiskannaksi (0,3 paria/km² x koivikot 1 180 km² + 1,0 paria/km² x männiköt 99 km²) 450 paria.

Talitiainen (*Parus major*) **10 paria**

Harvinainen. Atlas 1974–1979 ei havaintoja, 1986–1989 v1, havaintoruutuja 1 kpl. Pesintä varmistettu ruudussa 774:54 (Moresveijohka–Tsarajavri).

Tiedossa olevat muut havainnot: 21.3.1997 1Ä Njuohkarjavri (Osmonen ja Tynys). 25.5.1999 kn Tsarajavri, autiotupa (Polojärvi ja Kokkinen).

Isolepinkäinen (*Lanius excubitor*) NT **50 paria**
Melko harvinainen. Atlas 1974–1979 v5t2m5, 1986–1989 v1m2, havaintoruutuja 12 kpl.

Linnustokartoituksissa kesinä 1997–1999 lajista tehtiin yhteensä vain kuusi havaintoa: 30.6.1997 1 Opukasjärvi N (P. Pynnönen ja Vattulainen). 25.7.1997 kn Luossajohka (H. ja O. Karhu). 26.6.1998 hätäilevä pariskunta Kiesvaaran SW-laidalla (Laine ja Polojärvi). 26.6.1998 emot + 2 poikasta Kiesvaaran SE-laidalla (Laine ja Polojärvi). 01.07.1998 1 hätäilevä Veähtsajohka, 7750:515 (Osmonen ja Sihvo). 8.7.1999 emot + 2 poikasta Näätämojoen Saunakoski (Kitti ja Polojärvi).

Kuukkeli (*Perisoreus infaustus*) NT **50 paria**
Satunnainen tunturikoivuvyöhykkeessä. Atlas 1974–1979 m3, 1986–1989 m5, havaintoruutuja 8 kpl. Parimääräarvio perustuu siihen olettamukseen, että kuukkeli esiintyy harvakseltaan (0,5 paria/km²) eteläosan mäntymetsissä, joita on yhteensä 9 900 hehtaaria. On syytä korostaa, että nämä alueet ovat huonosti tutkittuja. Väisäsen ym. (1998) mukaan kuukkeleita oli 1980-luvulla Keski- ja Pohjois-Lapin laskentalinjoilla kuusi- ja mäntymetsissä sekä rämeillä 0,7–0,9 paria/km².

Pohjoisin havainto: 10.6.1981 poikue Pulmankijoen ja Askasjohkan yhtymäkohdasta hiukan etelään (Puntila): Pulmankijokivarressa Askasjoen pohjoispuolella on koivumetsävyöhykkeen keskellä erillinen mäntymetsäalue! Sami Wirkkala on ilmoittanut nähneensä kuukkelin vain kerran Iijärven Paavaliijokisuussa sijaitsevalla eräkämpällään vuosina 1966–2001.

Harakka (*Pica pica*) ?
Harvinainen. Atlas 1974–1979 v1, 1986–1989 m1, havaintoruutuja 2 kpl. Pesintä varmistettu ruudussa 770:52 (Iijärvi); tarkka sijainti ei ole tiedossa – mahdollisesti erämaan ulkopuolella.

Kaikki muut lajista tiedossa olevat havainnot: 19.9.1984 1 Vetsijärvi (E. ja J. Aikio). 10.3.1995 1 Skiehtsarasjavri (H. Karhu ja Osmonen). Kevättalvella 1995 ja 1996 1–2 yks. Kistabelvuobmi (Polojärvi). Kesäkuu 1996 1 yks. "Purkajärven" porokämpällä (Vattulainen ja Pynnönen). Vuosina 1966–2001 havaittu vain kahdesti (kumpikin talvella) eräkämpällä Iijärven Paavaliijokisuussa (Wirkkala).

Varis (*Corvus cornix*) **50 paria**
Melko harvinainen – harvinainen. Atlas 1974–1979 v2t1m10, 1986–1989 v3m4, havaintoruutuja 15 kpl.

15.6.1996 pesä Kuollepastimtsielgi (Karvonen ja Polojärvi). 1990-luvulla vuosittain 1–2 pesivää paria Moresveijohkan laaksossa (Rikkonen). Lisäksi pesivänä Vaijoen ja Jullamojärven ympäristössä (Osmonen). Luossajohkan suusta löydetty useita vanhoja pesiä (Iso-livari).

Korppi (*Corvus corax*) 150 paria
Melko yleinen. Näkyvä ja kuuluva, mutta harvalukuinen. Atlas 1974–1979 v4t8m14, 1986–1989 v5t4m16, havaintoruutuja 32 kpl.

Järripeippo (*Fringilla montifringilla*) 35 000 paria
Yleinen. Atlas 1974–1979 v10t8m4, 1986–1989 v7t17m4, havaintoruutuja 32 kpl.

Tundraurpiainen (*Carduelis hornemanni*) 1000 paria
Atlas 1974–1979 m6, 1986–1989 m2, havaintoruutuja 6 kpl. Haartmanin (1963–1972) mukaan tundraurpiainen pesii vähälukuisena Tunturi-Lapin koivu- ja pajuvyöhykkeessä rinnan urpiaisen kanssa. Väisäsen ym. (1998) mukaan tundraurpiainen pesii Tunturi-Lapissa ja Metsä-Lapin pohjoisimmilla tunturihuipuilla: koko Pohjois-Lapin yhdistetyssä atlasaineistossa varma pesintä 2 ruudussa, todennäköinen 4 ruudussa, mahdollinen 29 ruudussa ja epätodennäköinen 3 ruudussa. Petteri Polojärvi on ilmoittanut lajin olevan varsin tavallinen sekä kevättalvella että kesällä erämaan itä- ja pohjoisosissa. Petro Pynnönen on ilmoittanut lajin olevan erämaan koillisosissa (Stuorab Kolmmesjavri–Kistabelvuobmi) yhtä yleinen kuin urpiainen.

Tiedossa olevat varmat pesinnät (5 kpl.): 9.6.1990 pesä Skiehttsarasjavri (Markkola). 30.6.–15.7.1995 kn + viisimunainen pesä, poikaset rengastettiin, Kistabelvuobmi (P. Pynnönen ja Tolvanen). 21.7.1995 6 ad ja 4 lentokykyistä pull, emot ruokkivat, Stuorab Kolmmesjavri (P. Pynnönen ja Tolvanen). 24.7.1995 n + pesä (3 munaa), Kistabelvuobmi (P. Pynnönen ja Tolvanen). 24.7.1995 kn + 5 lentopoitasta Kistabelvuobmi (P. Pynnönen ja Tolvanen).

Vuorihemppo (*Carduelis flavirostris*) ?
Hyvin harvinainen. Atlas 1974–1979 ei havaintoja. 1986–1989 v1, havaintoruutuja 1 kpl. Pesintä varmistettu ruudussa 774:55 (Isokivennokka): 2.7.1987 1ad ruokki poikasta, Isokivennokka (RK hyväksynyt havainnon 1988). Väisäsen ym. (1998) mukaan "Ensimmäisessä atlaksessa varmistettiin tiettävästi ensimmäinen pesintä maassamme, kun Kilpisjärveltä löydettiin poikue kesällä 1974". Ensimmäisessä Atlaksessa ilmoitettiin lisäksi mahdollinen pesintä Utsjoelta ruudussa 776:53 (Pulmankijoki). Tästä ruudusta vain osa sijaitsee erämaa-alueella – havainnon tarkka sijainti ei ole tiedossa. Pohjois-Norjassa vuorihemppo pesii merenrannikolla, ja sitä tavataan harvalukuisena myös Varanginniemiin tunturiylängöllä (Frantzen ym. 1991).

Muut havainnot lajista: 2.8.1990 1 ylilentävä Avvatsohkka (P. Pynnönen).

Urpiainen (*Carduelis flammea*) 20 000 paria
Yleinen. Atlas 1974–1979 v15t4m4, 1986–1989 v15t5m9, havaintoruutuja 33 kpl.

Pikkukäpylintu (*Loxia curvirostra*) ?
Harvinainen. Atlas 1974–1979 m2, 1986–1989 v1, havaintoruutuja 3 kpl. Pesintä varmistettu ruudussa 775:53 (Pulmankijoki) – jokivarressa on erillinen mäntymetsäsaareke! Muut atlashavainnot eteläosista mäntymetsävyöhykkeeltä: 769:53 (Siuttajoki), 770:54 (Stuorra-Peälsa). Muita havaintoja ei ole tiedossa.

Taviokuurna (*Pinicola enucleator*) **100 paria**
 Melko harvinainen – harvinainen. Atlas 1974–1979 m7, 1986–1989 m5, havaintoruutuja 9 kpl. Laji pesinee harvalukuisena erämaan etelä- ja kaakkoisosissa sekä pohjoisosissa suurimpien jokien (Pulmankijoki, Luossajohka, Vetsijoki) laaksoissa.

Havaintoja itä- ja kaakkoisosista: 19.7.1992 1 lentopoikanen Iisakkijärvi (Markkola). 19.7.1992 11 katajissa, Rovivaara NE-laita (Markkola). 12.3.1996 ääntä Opukasjärvi (Polojärvi). Petteri Polojärvi ei havainnut taviokuurna linnustokartoituksissa kesinä 1997–1999 (1 400 maastokilometriä), myöskään Olli Osmo-
 nen (420 maastokilometriä vuosina 1980–1998) ei ole havainnut lajia erämaa-
 alueella. Jouni ja Esko Aikio ovat ilmoittaneet havainneensa taviokuurnan vain muutaman kerran retkillään vuosina 1977–1997, jotka ovat suuntautuneet erä-
 maan länsi- ja pohjoisosiin. Markku Puntila (2 200 maastokilometriä vuosina 1976–1990) on tavannut lajin vain neljä kertaa; kerran Rousajärvellä katajissa ja muut Pulmankijokilaakson erillismännikössä.

Lapinsirkku (*Calcarius lapponicus*) **40 000 paria**
 Yleinen. Atlas 1974–1979 v15t10, 1986–1989 v16t8m1, havaintoruutuja 30 kpl. Lapinsirkku on palsasoiden ja pounikkoisten suoalueiden runsaslukuisimpia lintuja sekä tunturiylängöllä että tunturikoivuvyöhykkeessä. Laji suosii lisäksi soistuneita ja varpuisia tunturien alarinteitä. Puntila on ilmoittanut, että erittäin tiheitä lapinsirkkukasautumia on ollut ”Vetsijärven–Fällejavrin painanteen” laidoilla alkaen Puksajärven pohjoispuolelta aina Aksunjunnin luonaispuolelle saakka sekä lisäksi Silisjoen ja Tsarajavrikin välillä.

Sammuttijängän linjoilla (20,1 km) tiheydeksi saatiin 30,1 paria/km² ja erämaan linjoilla (66,5 km) 22,0 paria/km². Linjat sijoittuvat keskimääräistä enemmän lapinsirkkumaille (= soille ja tunturikankaille). Jonkinlainen käsitys erämaa-alueen lapinsirkkukannan mahdollisesta maksimikoosta saadaan, jos paljakan kokonais-
 pinta-ala 1 096 km² kerrotaan tiheydellä 20 paria/km² (Väisänen ym. 1998 ilmoittavat paljakan keskitiheydeksi 16 paria/km²) ja soiden kokonaispinta-ala 769 km² kerrotaan tiheydellä 40 paria/km² (Väisänen ilmoittaa parhaiden palsasoiden maksimitiheydeksi 60 paria/km²). Näin laskemalla kannaksi tulee 53 000 paria.

Pulmunen (*Plectrophenax nivalis*) **100 paria**
 Melko harvinainen. Rakkakivikot ja louhikot tunturien lakialueilla ja ylärinteillä. Atlas 1974–1979 t1m4, 1986–1989 v2t1m3, havaintoruutuja 8 kpl. Varmoja (pesä/maastopoikue) pesimähavaintoja on tiedossa vain seuraavilta tuntureilta: Isokivennokka, Kalldoaivi (itäinen louhikkorinne), Uhtsib Kalldoaivi, Njuohkarggu ja Pajanvadda. Lisäksi pulmusta tavataan säännöllisesti ja mitä ilmeisimmin pesivänä ainakin Storra Skallovarrilla, Urraoaivilla, Kaldoainurkillä, Kuorboaivilla, Tsuomasvarrilla ja Storra-Tievjalla (luoteinen louhikkorinne). Viime mainitussa tavattiin 12.6.1987 tihentymä, ainakin 6 laulavaa koirasta ja 3 naarasta (Puntila).

Pikkusirkku (*Emberiza pusilla*) **10 paria**
Hyvin harvinainen. Atlas 1974–1979 v1, 1986–1989 t1m2, havaintoruutuja 3 kpl. Pesintä varmistettu ruudussa 769:53 (Siuttajoki). Muut havainnot ruuduissa 770:51 (Uhtsib Seävdejavri–Jullamojärvi) ja 775:54 (Tsuomasvarri).

Kaikki tiedossa olevat muut havainnot lajista: 3.6.1988 1Ä Paaualjuuha soidensuojelualueella (Puntila). 10.6.1989 1Ä ”Tsuomasvarrin ympäristössä” (Neuvonen). 25.6.1990 1Ä Kaarttilompolo, 7714:541 (J. Pynnönen ja Tolvanen). 27.6.1990 1Ä Skäidijääyreh, 77140:5436 (J. Pynnönen ja Tolvanen). 12.6.1991 1 Miutijavri (Koskinen). 28.6.1992 1Ä Luossajohka (Karvonen). 19.6.1997 1 Miutijohka (Karvonen). 25.6.1998 1Ä Kuivajärvi soidensuojelualueella, 770:52 (Polojärvi).

Pajusirkku (*Emberiza schoeniclus*) **500 paria**
Melko yleinen. Runsaslukuisin soidensuojelualueella, etenkin suoalueita halkovien jokien ja purojen pajuviidoissa. Tunturiylängön soilla harvalukuisempi. Atlas 1974–1979 v7t6m10, 1986–1989 v4t10m5, havaintoruutuja 29 kpl.

5 SÄÄNNÖLLISET VIERAILIJAT JA SATUNNAISLAJIT

Myrskylintu (*Fulmarus glacialis*)
30.11.1990 1 Opukasjärvi, saatu elävänä kiinni, kuoli (Mosnikoff/Jännes ym. 1991).

Merimetso (*Phalacrocorax carbo*)
Kesäkuun alussa 1980-luvun loppupuolella petolinnun raatelema järven rantajäällä Iijärven pohjoispuolella (Tolin ja Ikonen). 27.6.1993 1 ad p Stuurab Kolmesjavri (J. Pynnönen ja Tolvanen). 22.8.1998 1 juv Näätämojoen Kaarttilompolo (Osmonen). 13.–14.8.1999 1 juv Iijärvi E (Osmonen).

Phalacrocorax sp.
20.6.1973 2 Roavvevarri, 775:55 (Iso-Iivari 1979).

Kyhmyjoutsen (*Cygnus olor*)
18.8.1991 1 ad Pigijavri, 772:52 (Osmonen).

Tundrahanhi (*Anser albifrons*)
23.5.1991 2 ad Skiehttsarasjavri (Karvonen).

Merihanhi (*Anser anser anser*)
13.6.1977 1 ruokaileva pikku lammella Puksajavrilta Kuorboavin suuntaan. Seuraavana päivänä lensi huutaen yli Kuorboavin NE, oli oranssinokkaista päärtua (Puntila).

Tiibetihanhi (*Anser indicus*)
18.6.1977 1 Vaisjeäggi (Mikkola 1978b).

Sepelhanhi (*Branta bernicla*)

17.6.1991 1 NE Kistapelvuobmi (Koskinen).

Valkoposkihanhi (*Branta leucopsis*)

10.7.1973 1 Näätämojoen Harrijoki (Laaksonen).

Arokotka (*Aquila nipalensis*)

19.7.1988 1 2–3 kv Puksajavri (Merilä ja Lavinto/ Nikander & Lindroos 1995).

Varpushaukka (*Accipiter nisus*)

4.9.1982 1m Ravokjavri (E. ja J. Aikio). 9.6.1985 1 Puolbmakeäshjavri S (Puntila). Kesä 1991 1 Vuobme Kaldojavri (J. Aikio ja Vest-Aikio). 21.8.1991 1 Askasjohka (E. ja J. Aikio). 18.8.1992 1 Poaskijuuha (Karvonen).

Teeri (*Tetrao tetrix*)

23.6.1997 1k lennossa, Skiehttsarasjavrin S-puolinen jänkä (Vattulainen).

Meriharakka (*Haematopus ostralegus*)

27.6.1976 1 Iijärven koillispäässä (Puntila). Kesällä 1993 1–2 Tsarajavriik (J. Pynnönen). Kesä 1994 1 Kaldoaivin erämaa (Manner).

Tundrakurmitsa (*Pluvialis squatarola*)

24.7.1984 1m Vetsijärvi (E. Aikio).

Merisirri (*Calidris maritima*)

7.–8.6.1990 1–2 Tsarajavriik, järven S-päästä runsas 1km SW (Karvonen). Pesimiseen viittaava havainto? Merisirri pesii Ruijassa paikoin myös sisämaassa (Frantzen ym. 1991).

Lehtokurppa (*Scolopax rusticola*)

1990-luvulla 1 Veähtsamohkki (Rahkola). Kesällä 1993–1994 Vetsijokivarressa noin 3 yksilöä (Sammallahti).

Isokuovi (*Numenius arquata*)

9.6.1969 2 Roavveoavi, 773:50 (Iso-Iivari 1979). 23.5.1991 1 Skiehttsarasjavri (Karvonen).

Karikukko (*Arenaria interpres.*)

8.8.1991 ä Stuurab Kolmmesjärvi (Markkola).

Merikihu (*Stercorarius parasiticus*)

Atlaskartoitus 1974–1979 e2, 1986–1989 e2 – kaikki havainnot erämaan koillisosissa. 26.6.1980 2 vaalea ad NE, Urraoavi (Osmonen). 9.6.1990 1 vaalea ad W, Skiehttsarasoavi (Markkola). 18.6.1990 1 Opukasjärvi (J. Pynnönen ja Tolvanen). 13.6.1991 noin 5 yksilöä Kuollepastimtsielgi (Karvonen ja Markkola). 14.6.1991 1, 7747:552 (Karvonen). 12.6.1992 1 tumma Kistapelvuobmi (Karvonen). 16.6.1992 2 tummaa Tsuomasjavriik S, 7751:549 (Karvonen). 27.6.1993 1 tumma Kistapelvuobmi (Tolvanen ja J. Pynnönen). 23.6.1995 1 tumma W, Isokivennokka (J. Pyn-

nönen ja Tolvanen). 2.7.1995 1 vaalea ad Kistapelvuobmi (P. Pynnönen, Tolvanen ja Clusius). 3.7.1995 1 tumma subad Stuurab Kolmmesjavri S (P. Pynnönen, Tolvanen ja Clusius). 12.6.1996 1 vaalea subad W, Silisjoki (P. Tolvanen). 11.6.1997 1 vaalea ja 1 tumma Vetsijärvi (Osmonen). 16.6.1999 1 Tsarajavrrik SE (Polojärvi).

Leveäpyrstökihi (*Stercorarius pomarinus*)

17.6.1990 2 Poaskijuuha N (Kumpulainen ja Lavinto). 9.8.1992 1 ad Tuoddar Kald DOJAVRI (Hytönen). 16.6.1995 1 vaalea ad W, Kistapelvuobmi (Tolvanen).

Isokihu (*Stercorarius skua*)

11.6.1993 1 NNW, Urraoaivin W-rinne (J. Pynnönen ja Tolvanen/Nikander ym. 1994).

Selkälökki (*Larus fuscus*)

Atlas 1974–1979 t1m1e4, 1986–1989 ei havaintoja. Mahdollinen pesintä ruudussa 770:52 (Iijärvi) ja todennäköinen ruudussa 771:51 (Johttijärvi). Muut tiedossa olevat havainnot lajista: 1963 1 Johttijärvi (Laine 1966). 19.7.1981 2 Njuohkarggu (Jokimäki 1981). 13.7.1985 1ad Johttijärvi (E. Aikio). 26.6.1997 1ad Vetsijärvi E (Kellomäki).

Selkälökki ei pesi Inarin Lapin luonnonmaantieteellisellä alueella, vaikka niin joskus mainitaankin. Erämaa-alueella saattaa esiintyä myös *heuglini*-rodun ”tuhkaselkälökkejä”. Tuhkaselkälökistä on Inarin Lapin alueella tehty vuosina 1995–1999 yhteensä neljä havaintoa ja *Larus fuscus fuscus* -nimirodusta samalta ajalta yhteensä 3 havaintoa (Karhu & Osmonen 2000).

Pikkukajava (*Rissa tridactyla*)

19.6.1974 1 Näätämojoen Harrisuvanto (Iso-Iivari 1979). 10.7.1990 löydetty siipi, Stuurab Kolmmesjavri (Karvonen ja Rikkonen), ei RK:n tarkastama havainto.

Räyskä (*Sterna caspia*)

20.6.1976 1 Tsarajavrrik (Puntila).

Kalatiira (*Sterna hirundo*)

Atlas 1986–1989 m1, 771:51 (Johttijärvi). 8.6.1992 1 Kistapelvuobmi (Karvonen). 27.6.1999 1 Uhtsib Kolmmesjavri (Lehikoinen).

Kyyhkylaji (*Columba sp.*)

15.6.1990 1 Näätämojoen Kaarttilompolo (J. Pynnönen).

Lapinpöllö (*Strix nebulosa*)

Atlas 1974–1979 m2, 770:52 (Iijärvi–Vaijoki), 774:51 (Kaskamus Rievssakjavri). 28.–29.7.1975 1 Pommetsobma E, 774:51 (Iso-Iivari 1979); mahdollisesti sama kuin atlashavainto. 17.6.1989 1 Skallovvarri (Eriksson). 7.4.1993 1 Luossajohka (Karvonen, ilmoitti Rikkonen). 27.4.1998 1 Rajavartioston kämpällä, Leibejohka (Tuippo).

Tervapääsky (*Apus apus*)

Atlas 1974–1979 m3, 769:53 (Siuttajoki), 770:54 (Stuorra-Peälsa) ja 775:53 (Pulmankijoki).

Käenpiika (*Jynx torquilla*)

Atlas 1986–1989 m1, 775:54 (Tsuomasvarri–Moresveijohka). 7.6.1990 1Ä Kistapeljohkan suu (Markkola). 14.6.1990 2 soidinta Ponjepetsväärin S-puolella, 7718:551 (J. Pynnönen ja Tolvanen).

Käpytikka (*Dendrocopos major*)

18.8.1990 1 Havgaskaidi (Osmonen). 13.8.1993 1 juv nousi kankaalta Kolmmesjavrin tundralla, muutti pitkin poroaitaa pohjoista ja Norjaa kohti laskeutuen silloin tällöin poroaidan tolपालle (Karvonen, Lavinto ja Markkola).

Kiuru (*Alauda arvensis*)

7.7.1979 1Ä Kardeoaiivi N, aivan erämaa-alueen rajalla, 7748:506 (Vepsäläinen, Tiainen, Tomialojc ja Wesolowski). 24.6.1999 1Ä Tsuomasvarri (A. Lehikoinen, P. Lehikoinen, Laitasalo ja Ekroos).

Tunturikiuru (*Eremophila alpestris*) E, CR

9.7.1960 1 Pavdetsohkka, 770:53 (Antikainen 1963). 29.6.1968 kn Keädgeporoaiivi, 775:50 (Virtanen 1969). 10.8.1982 1 varoitteleva Piedganamvarrin ja Farppaloaivin välillä, mahdollisesti erämaa-alueella tai ainakin aivan erämaan rajalla (P. Hottola/Hildén 1987). 7.5.1997 1m N Kistabelvuobmi ja 1m N Kuellipastimtsielgi (Polojärvi). Tunturikiurun arveltiin kadonneen Suomen pesimälinnustosta (Hildén 1987, Väisänen ym. 1998), kunnes se yllättäen kesällä 2001 tavattiin pesivänä Inarissa.

Törmäpääsky (*Riparia riparia*)

Harvinainen. Atlas 1974–1979 v1t1m2, 1986–1989 m2, havaintoruutuja 6 kpl. Pesintä varmistettu ruudussa 770:52; mitä ilmeisimmin erämaan ulkopuolella Iijärven rantatörmässä! Lajin pesintä erämaassa on kuitenkin todennäköistä; esimerkiksi Pulmankijoki, Silisjoki ja Näätamöjoki tarjoavat törmäpääskylle sopivan jyrkkiä hiekkatörmä. Linnustokartoituksissa kesinä 1997–1999 tehtiin lajista muutama havainto. Petteri Polojärvi on ilmoittanut löytäneensä 18.4.2001 Näätamöjoen Saarikoskelta 20 kolon pesimätörmän.

Räystäspääsky (*Delichon urbica*)

Atlas 1974–1979 v1t1m1, 1986–1989 –, havaintoruutuja 3 kpl. Pesintä varmistettu ruudussa 770:52 (Iijärvi) – kuitenkin mitä ilmeisimmin erämaan ulkopuolella. 23.6.1979 1 Havgajavri (Puntila). 24.7.1984 2 Vetsijärvi (E. ja J. Aikio). 6.6. 1991 2 N Stuorab Kolmmesjavri, Silisjoen luusua (Karvonen). 16.6.1991 2 NW Kuollepastimtsielgi (Koskinen).

Haarapääsky (*Hirundo rustica*)

8.6.1991 2 rajavartioston tuvalla, Kuollepastimtsielgi (Karvonen).

Metsäkirvinen (*Anthus trivialis*)

Atlas 1974–1979 t2m2, 1986–1989 m1, havaintoruutuja 5 kpl. Tavattu atlasruuduissa: 769:51 (Kiesväärijeggi), 769:53 (Juovvatsielgi), 770:52 (Iijärvi), 770:54 (Stuorra-Peälsa) ja 772:51 (Vuolimus Kuktsejavri). Linjalaskennoissa 1 Utsjokilaaksossa, aivan erämaan rajalla. Lajin pesintä erämaa-alueen eteläosiin ulottuvissa mäntymetsissä ja alavimpien maiden koivikoissa on todennäköistä; vertaa myös lajin levinneisyys Finnmarkissa (Frantzen ym. 1991).

Virtavästäräkki (*Motacilla cinerea*)

14.7.1998 ad k Luovvosvarjohka, 7756:529 (Polojärvi ja Aaltonen).

Närhi (*Garrulus glandarius*)

20.5.1988 1 rajavartioston tupa, Tsuomasjavri (Honkola). 25.9.2000 1 SW Koaiivaarads, 7708:518 (Osmonen ja H. Karhu). 14.10.2000 1 Vuognoljavrrik (Ollila).

Punarinta (*Erithacus rubecula*)

Atlas 1986–1989 t1m1: 772:51 (Vuolimus Kuktsejavri), 775:54 (Tsuomasvarri-Luossajohka). 9.–10.6.1989 2Ä Pulmankijoki (Neuvonen). 4.8.1989 1Ä Harabjavri E (Vest-Aikio ja J. Aikio). 7.6.1991 1 Kuollepastimtsielgi (Karvonen). 16.6.1991 1Ä Kuollepastimtsielgi (Koskinen). 19.6.1991 1 Kuollepastimtsielgi (Markkola). 10.6.1992 1 Kuollepastimtsielgi (Karvonen). Kuollepastimtsielgillä 1990-luvulla lähes vuosittain (Polojärvi). 30.6.1997 1 Opukasjärvi (Vattulainen). 13.6.1999 1Ä Tsuomasvarri (Polojärvi). 18.6.2001 1Ä Näätämöjoki (Koskimies ja Ehrnsten). Lisäksi linjalaskennoissa 3 Utsjokilaaksossa, aivan erämaan rajalla. Punarinta pesinee Pulmankijokilaaksossa ja erämaan kaakkoisosissa ainakin ajoittain: Inarriin Lapissa punarinnan runsaus riippuu muuttoaajan sääoloista, kylminä keväinä laji on harvinainen (Karhu & Osmonen 2000).

Mustapäätasku (*Saxicola torquata*)

13.6.1976 1k Kuorboavi (Mikkola 1978a).

Pensastasku (*Saxicola rubetra*)

Aivan erämaa-alueen rajalla: 8.6.1985 1Ä Kardeoavi N, 7748:505 (Neuvonen ja Suomela). Erämaa-alueelta ei havaintoja ole tiedossa.

Sepelrastas (*Turdus torquatus*)

Atlas 1974–1979 mahdollinen pesintä ruudussa 775:53 (Uhtsib Kalldoavi–Pulmankijoki). Muita havaintoja lajista ei ole tiedossa. Sepelrastas pesii muutamilla pahdoilla muun muassa Tenojokivarressa ja Kevon luonnonpuistossa.

Kulorastas (*Turdus viscivorus*)

25.5.1991 1 Kuollepastimtsielgi (Karvonen). On varsin todennäköistä, että erämaan eteläosiin ulottuvalla mäntymetsäalueella asustaa kulorastaita. Korostetaan, että nämä metsäalueet ovat huonosti tutkittuja.

Viitakerttunen (*Acrocephalus dumetorum*)

29.6.1985 1Ä Opukasjärvi (Iso-Iivari).

Lapinuunilintu (*Phylloscopus borealis*)

Inarin Lapissa lapinuunilinnun kanta painottuu Utsjoen länsiosiin, Muotkatunturien alueelle ja Lemmenjoen kansallispuistoon (vrt. Väisänen ym. 1998, Karhu & Osmonen 2000). Laji suosii jokivarsien vehmaimpia koivumetsiä. Lapinuunilintu näyttää puuttuvan Kaldoaivin pesimälinnustosta – tai sen täytyy olla ainakin hyvin harvinainen/satunnainen. Vaikka Kaldoaivin erämaassa on retkeilty runsaasti lapinuunilinnun parhaaseen laulu aikaan kesäkuun loppupuolella, ei havaintoja ole kertynyt kuin atlaskaudella 1974–1979. Silloin todettiin mahdollinen pesintä ruuduissa 771:51 (Johttijärvi–Kuktsevarri), 26.6.1978 1 Ä Guksejavri (E. Aikio) ja 773:57 (Näätämojoki). Viime mainitun havainnon tarkka sijainti ei ole tiedossa. Ruudusta vain osa (55 % pinta-alasta) kuuluu erämaahan. Erämaan tuntumasta tehdyt havainnot: 10.7.1960 1Ä Sammutjävri SW, 769:51 (Antikainen & Lilja 1963). 7.–9.7.1961 1Ä Juovva Skallovärri W, 774:50 (Räsänen 1964). 20.6.1989 1 linjalaskennassa, Utsjoki, Kuhkesluobbal (Vähätalo). 16.6.1998 1Ä Pulmankijärven eteläpäässä (Holmström), josta 1990-luvulta tiedossa muitakin havaintoja. 2.7.1999 1Ä Ahvenjärven tienpäässä, Sevettijärvi (Polojärvi).

Sirittäjä (*Phylloscopus sibilatrix*)

Atlas 1974–1979 mahdollinen pesintä ruudussa 775:53 (Pulmankijoki–Luossajohka); mahdollisesti sama havainto kuin edellä. 13.6.1976 1Ä Luossajohkan suu, 775:53 (Iso-Iivari 1979). 16.6.1992 1Ä Tsuomasjavrrik, 7750:545 (Karvonen).

Tiltalti (*Phylloscopus collybita*)

21.6.1999 1Ä Huihkimvarjohkan ("Huikkimajoen") autiotupa (Polojärvi ja Kaartinen).

Pyrstötiainen (*Aegithalos caudatus*)

13.10.1989 a20 Vadat (Harabjavri 1km N), 7730:509 (Eu. Aikio).

Vihervarpunen (*Carduelis spinus*)

Atlas 1986–1989 m3, havaintoruutuja 3 kpl. 769:51 (Syysjärvi–Kiesväärjegg), 770:52 (Iijärvi), 772:5 (Vuolimus Kuktsejavri.). 7.6.1990 1m Kistabeljohkan suu (Markkola). 25.7.1993 1 Iijärvi, Näätämojoenniska (Osmonen). 19.7.1997 1 Pulmankijokisuulta 2km S (H. ja O.Karhu).

Punatulkku (*Pyrrhula pyrrhula*)

Atlas 1974–1979 ei havaintoja, 1986–1989 m2. 13.6.1979 1k Pulmankijoki (Puntilla). 22.3.1981 2k1n Harabjavri (J. Aikio). 23.3.1996 1Ä Roavvevarri, 773:55 (Polojärvi). 12.6.1997 1 Havgajavri, 772:51 (Osmonen ja Tynys).

Keltasirkku (*Emberiza citrinella*)

Atlas 1974–1979 m1, 1986–1989 m1. Tavattu ruuduissa 770:51 (Jullamojärvi), 774:55 (Stuorab Kolmmesjärvi).

Pohjansirkku (*Emberiza rustica*)

28.6.1992 1Ä Luossajohka (Karvonen).

6 YHTEENVETO

Kaldoaivin erämaa-alueella ja Sammuttijängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueella on tavattu yhteensä 150 lintulajia. Näistä säännöllisesti pesiviä on 85 lajia (taulukko 1). Vähemmän säännöllisesti (ei ehkä vuosittain) pesiviä lienevät merikotka, muuttohaukka, pikkusirri, töyhtöhyppä, heinäkurppa, naurulokki, tunturipöllö, rautiainen, talitiainen, harakka, vuorihemppo, pikkukäpylintu ja pikkusirkku. Näiden lisäksi pesimälinnustoon todennäköisesti kuuluvat hyvin harvalukuisina käenpiika, törmäpääsky, metsäkivinen, punarinta, lapinuunilintu ja isokäpylintu, vaikkakaan niiden pesinnästä ei ole saatu vielä aivan riittävää näyttöä. Maalinnuston kokonaisparimäärä linjalaskentojen pohjalta (Ari Rajasärkkä, kirjallinen ilmoitus) on 300 000–500 000 paria.

Pesimälajistosta varsinaisia uhanalaisia (10 lajia) ovat kiljuhanhi (kadonnut lajistosta?), lapasotka, merikotka, kotka, ampuhaukka, tunturihaukka, muuttohaukka, lapinsirri, tunturipöllö ja pikkutikka. Silmälläpidettäviä (18 lajia) ovat kaakkuri, metsähanhi, mustalintu, sinisuohaukka, sääksi, tuulihaukka, metso, keräkurmitsa, jänkäsirriäinen, suokukko, punakuiri, pohjantikka, käki, koskikara, kivitasku, isolepinkäinen, lapintiainen ja kuukkeli.

Taulukko 1. Kaldoain erämaa-alueen ja Sammuttjängän–Vaijoenjängän soidensuojelualueen pesimälinnuston minimiparimäärät. Petolintujen ja tunturikihun kohdalla myös arvio maksimiparimäärästä mahdollisena huippuvuotena. Kysymysmerkki tarkoittaa sitä, että vuosina 1997–1999 lajista ei kertynyt lainkaan varmistettuja pesintöjä tai pesintään viittaavia havaintoja, sen sijaan aiemmilta vuosilta havaintoja on tiedossa. CR = äärimmäisen uhanalaiset, EN = erittäin uhanalaiset, VU = vaarantuneet, NT = silmälläpidettävät, D = lintudirektiivin liitteen I laji.

Kaakkuri (<i>Gavia stellata</i>) NT, D	40	Rantasipi (<i>Actitis hypoleucos</i>)	200
Kuikka (<i>Gavia arctica</i>) D	120	Vesipääsky (<i>Phalarobus lobatus</i>) D	600
Laulujoutsen (<i>Cygnus cygnus</i>) D	10	Tunturikihu (<i>Stercorarius longicaudus</i>)	50–300
Metsähänhi (<i>Anser fabalis</i>) NT	100	Naurulokki (<i>Larus ridibundus</i>) VU	?
Kiljuhanhi (<i>Anser erythropus</i>) CR, D	?	Kalalokki (<i>Larus canus</i>)	100
Haapana (<i>Anas penelope</i>)	300	Harmaalokki (<i>Larus argentatus</i>)	1
Tavi (<i>Anas crecca</i>)	400	Merilokki (<i>Larus marinus</i>)	5
Sinisorsa (<i>Anas platyrhynchos</i>)	20	Lapintiira (<i>Sterna paradisae</i>), D	500
Jouhisorsa (<i>Anas acuta</i>)	50	Käki (<i>Cuculus canorus</i>) NT	100
Tukkasotka (<i>Aythya fuligula</i>)	150	Tunturipöllö (<i>Nyctea scandiaca</i>)EN	0–15
Lapasotka (<i>Aythya marila</i>) VU	20	Hiiripöllö (<i>Surnia ulula</i>) D	5–10
Alli (<i>Clangula hyemalis</i>)	500	Suopöllö (<i>Asio flammeus</i>) D	10–100
Mustalintu (<i>Melanitta nigra</i>) NT	200	Pikkutikka (<i>Dendrocopos minor</i>) VU	20
Pilkkasiipi (<i>Melanitta fusca</i>)	150	Pohjantikka (<i>Picoides tridactylus</i>) NT,D	50
Telkkä (<i>Bucephala clangula</i>)	30	Niittykirvinen (<i>Anthus pratensis</i>)	55 000
Uivelo (<i>Mergus albellus</i>) D	5	Lapinkirvinen (<i>Anthus cervinus</i>)	300
Tukkakoskelo (<i>Mergus serrator</i>)	100	Keltävästäräkki (<i>Motacilla flava</i>)	11 000
Isokoskelo (<i>Mergus merganser</i>)	60	Västäräkki (<i>Motacilla alba</i>)	300
Merikotka (<i>Haliaeetus albicilla</i>) VU, D	0–2	Tilhi (<i>Bombycilla garrulus</i>)	100
Sinisuohaukka (<i>Circus cyaneus</i>) NT, D	5–20	Koskikara (<i>Cinclus cinclus</i>) NT	20
Kanahaukka (<i>Accipiter gentilis</i>)	1–5	Rautiainen (<i>Prunella modularis</i>)	?
Piekana (<i>Buteo lagopus</i>)	40–120	Sinirinta (<i>Luscinia svecica</i>), D	6 000
Kotka (<i>Aquila chrysaetos</i>) VU, D	5–7	Leppälintu (<i>Phoenicurus phoenicurus</i>)	800
Sääksi (<i>Pandion haliaetus</i>) NT, D	3–5	Kivitasku (<i>Oenanthe oenanthe</i>) NT	4 000
Tuulihaukka (<i>Falco tinnunculus</i>) NT	5–10	Räkättirastas (<i>Turdus pilaris</i>)	200
Ampuhaukka (<i>Falco columbarius</i>) VU, D	30–60	Laulurastas (<i>Turdus philomelos</i>)	100
Tunturihaukka (<i>Falco rusticolus</i>) EN, D	0–2	Punakylkirastas (<i>Turdus iliacus</i>)	9 000
Muuttohaukka (<i>Falco peregrinus</i>) EN, D	0–2	Ruokokerttunen	
Metso (<i>Tetrao urogallus</i>) NT, D	50	(<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>)	100
Riekkö (<i>Lagopus lagopus</i>)	7 000	Pajulintu (<i>Phylloscopus trochilus</i>)	30 000
Kiiruna (<i>Lagopus mutus</i>)	400	Harmaasieppo (<i>Muscicapa striata</i>)	100
Kurki (<i>Grus grus</i>) D	10	Kirjosieppo (<i>Ficedula hypoleuca</i>)	50
Tylli (<i>Charadrius hiaticula</i>)	1 000	Hömötiainen (<i>Parus montanus</i>)	50
Keräkurmitsa (<i>C. morinellus</i>) NT, D	50	Lapintiainen (<i>Parus cinctus</i>) NT	500
Kapustarinta (<i>Pluvialis apricaria</i>) D	14 000	Talitiainen (<i>Parus major</i>)	10
Töyhtöhyyppä (<i>Vanellus vanellus</i>)	?	Isolepinkäinen (<i>Lanius excubitor</i>) NT	50
Pikkusirri (<i>Calidris minuta</i>)	?	Kuukkeli (<i>Perisoreus infaustus</i>) NT	50
Lapinsirri (<i>Calidris temminckii</i>) VU, D	400	Harakka (<i>Pica pica</i>)	?
Suosirri (<i>Calidris alpina alpina</i>)	400	Varis (<i>Corvus cornix</i>)	50
Jänkäsirriäinen (<i>Limicola falcinellus</i>) NT	100	Korppi (<i>Corvus corax</i>)	150
Suokukko (<i>Philomachus pugnax</i>) NT, D	3 000	Järripeippo (<i>Fringilla montifringilla</i>)	35 000
Jänkäkurppa (<i>Lymnocyptes minimus</i>)	400	Tundraurpiainen (<i>Carduelis hornemanni</i>)	1000
Taivaanvuohi (<i>Gallinago gallinago</i>)	1 500	Vuorihemppo (<i>Carduelis flavirostris</i>)	?
Heinäkurppa (<i>Gallinago media</i>) RE, D	1	Urpainen (<i>Carduelis flammea</i>)	20 000
Punakuiri (<i>Limosa lapponica</i>) NT, D	300	Pikkukäpylintu (<i>Loxia curvirostra</i>)	?
Pikkukuovi (<i>Numenius phaeopus</i>)	900	Taviokurna (<i>Pinicola enucleator</i>)	100
Mustaviklo (<i>Tringa erythropus</i>)	1 200	Lapinsirkku (<i>Calcarius lapponicus</i>)	40 000
Punajalkaviklo (<i>Tringa totanus</i>)	100	Pulmunen (<i>Plectrophenax nivalis</i>)	100
Valkoviklo (<i>Tringa nebularia</i>)	300	Pikkusirkku (<i>Emberiza pusilla</i>)	10
Liro (<i>Tringa glareola</i>) D	11 000	Pajusirkku (<i>Emberiza schoeniclus</i>)	500

KIITOKSET

Tämän linnustoselvityksen tekeminen on ollut minulle erityisen mieluisaa, koska työn kuluessa monet henkilöt ovat auttaneet minua. Tästä erityiskiitokset Juha Markkolalle ja kaikille ”hanhimiehille”, Aikion veljeksille Eskolle ja Jounille, Heikki Karhulle, Lasse Iso-Iivarille, Matti Melalle, Seppo Neuvoselle, Markku Puntilalle, Martti Rikkoselle ja Petteri Polojärvelle. Petterin apu on ollut korvaamaton; hän on tehnyt valtavan maastotyön vuosina 1997–1999, jota ilman Kaldoaivin alueen linnustotietämys olisi paljon suppeampi. Myös paikallisilta luontoa ja lintuja seuraavilta henkilöiltä olen saanut paljon havaintoja. Etenkin riekonpyytäjät Eero Sujala ja Oiva Luiskala ovat vuosien varrella ahkerasti ilmoittaneet tunturipöllöhavaintojaan kevättalvelta, jolloin erämaassa ei juurikaan ole ollut muita liikkujia. Havaintoja lähettäneiden nimet on luetteloitu alla, kiitokset kaikille heille! Käsikirjoituksen ovat lukeneet Heikki Karhu, Pertti Koskimies, Juha Markkola, Ari Rajasärkkä, Tapio Tynys ja Risto A. Väisänen; kiitokseni hyvistä parannusehdotuksistanne ja kannanotoistanne! Vielä erityinen kiitos Risto A. Väisäselle valtakunnallisen linjalaskenta-aineiston ja atlasaineiston käyttöoikeuden luovuttamisesta Kaldoaivin osalta sekä Ari Rajasärkälle linjalaskenta-aineiston käsittelystä ja tekstiosuuden kirjoittamisesta. James McCallum on tehnyt piirroukset. Pasi Nivasalo, Tapio Tynys ja Juha Sihvo ovat tehneet kartat. Pasi on lisäksi tehnyt taiton ja Juha työstänyt minulle Metsähallituksen luontokartoitusaineistosta monenlaista pinta-alatietoa lintutiheyksien ja parimäärien laskemista varten. Ilmari Mattus on toimittanut liitteenä olevan paikannimien saamenkielisen nykyortografian. Pekka Laaksonen on tarkastanut kieliasun.

HAVAINNOITSIJAT (84 HENKILÖÄ)

Tiina Aaltonen, Eetu Aikio (Eu. Aikio), Esko Aikio (E. Aikio), Jouni Aikio, P. Clusius, Johan Ekroos, B. Ehrnsten, P. Erikson, Sami Granath, Heikki Holmström, Juhani Honkola, Raimo Hytönen, Jyrki Ikonen, Lasse Iso-Iivari, Riikka Kaartinen, Pertti Kalinainen, Heikki Karhu, Olli Karhu, Risto Karvonen, Erkki Kellomäki, Pasi Kitty, A. Knox, Aura Koivisto, Jarmo Kokkinen, Arja Konttajärvi, Timo Korpi, Pertti Koskimies, Olli Koskinen, Ismo Kreivi, Janne Kumpulainen, Kimmo Laakso, Pekka Laaksonen, Esa Laine (E. Laine), Joska Laine (Laine), Jari Laitasalo, T. Laiti, Ari Lavinto, Alekski Lehikoinen, Petteri Lehikoinen, Oiva Luiskala, Raimo Manner, Juha Markkola, Juha Merilä, Elina Mäntylä, Seppo Neuvonen, Arvo Ohtonen, Ilkka Ollila, Olli Osmonen, Tuukka Pahtamaa, T. Parmenter, Petteri Polojärvi, Jyrki Pynnönen, Petro Pynnönen, Markku Puntila, Tapani Rahkola, Martti Rikkonen, Antti ja Natalia Ripatti, M. Räsänen, Salo, Pekka Sarmallahti, Risto Sauso, Sirpa Seppänen, Juha Sihvo, Eero Sujala, Janne Suomela, J. Tiainen, Juha ja Arto Toivanen, Juhani Toivanen, Jari Tolin, L. Tomialojc, Petteri Tolvanen, S. ja J. Tuippo, Tapio Tynys, Aarne Vattulainen, Aune Veersalu, K. Vepsäläinen, T. Wesolowski, Anja Vest-Aikio, Marcus Wikman, Sami Wirkkala, Anssi Vähätalo.

LÄHTEET

- Antikainen, E. & Lilja, I. 1963: Havainnot Inarin Lapin metsänrajan linnustosta kesällä 1960. – *Luonnon Tutkija* 67: 113–114.
- Fellman, J. 1906: Bidrag till Lappmarkens fauna. II Fåglarna. – Teoksessa: Fellman, J., Anteckningar under min vistelse i Lappmarken IV: 63–105.
- Frantzen, B., Dransfeld, H. & Hunsdal, O. 1991: Fugleatlas for Finnmark. – Trykkforum AS, Vadsö. 226 s.
- Haapanen, A. & Nilsson, L. 1979: Breeding waterfowl populations in northern Fennoscandia. – *Ornis Scandinavica* 10: 145–219.
- Hildén, O. 1967: Lapin pesimälinnusto tutkimuskohteena. – *Luonnon Tutkija* 71: 53–75.
- 1987: Tunturikiuru katoamassa Suomesta. – *Lintumies* 22: 51–59.
- Henttonen, H. 2001: Myyräkantojen vaihtelu hiipunut Lapissa. – *Metsälehti* 69(10): 20–21.
- Hytönen, R. 1989: Tunturipöllön joukkopesintä 1987–88. – *Ukuli* 20: 8–11.
- Hyytiä, K., Kellomäki, E. & Koistinen, J. 1983: Suomen Lintuatlas. – SLY:n Lintutieto, Helsinki. 520 s.
- Häyrinen, U. 1980: Soiden eläimistö. – Teoksessa: Havas, P. (toim.), Suomen Luonto 3 Suot. Kirjayhtymä, Helsinki. 347 s.
- Iso-Iivari, L. 1979: Havainnot Inarin Lapin satunnaislajistosta. – *Lintumies* 14: 78–81.
- 1985: Birds of Inari Lapland (published observations). – Lapin tutkimuslaitos Kevon havaintoarkisto.
- Jokimäki, J. 1981: Lapin lintukesä 1981. – *Kokko* 4: 80–84.
- , Kaisanlahti, M.-L. 1999: Ylä-Lapin pesimälinnustolaskennat Hammas-tunturin, Tolosen, Kirakan ja Kessin alueella 1998. – Moniste, Metsähallitus, Ylä-Lapin luonnonhoitoalueen arkisto, Ivalo. 38 s.
- Jännes, H., Nikander, P. J. & Nurminen, T. 1991: Rarireettikomitean hyväksymät vuoden 1990 harvinaisuushavainnot. – *Lintumies* 26(6): 241–262.
- Karhu, H. & Osmonen, O. 2000: Inarin Lapin Linnut. Faunistisia lintutietoja Inarin Lapista, erityisesti vuosilta 1985–1999. – *Kokko* 15: 3–122.

- Klinga, J. 1998: Ylä-Lapin kaakkurikannan (*Gavia stellata*) nykytilanne. – Moniste, Metsähallitus, Ylä-Lapin luonnonhoitoalueen arkisto, Ivalo. 12 s.
- Kumpulainen, J. & Lavinto, A. 1990: Raportti Kiljuhanhien maastoetsinnöistä Storra-Tievjalta Isonkivenokalle 12.6.–28.6.1990. – WWF:n kiljuhanhityöryhmä, moniste. 20 s.
- Laine, H. 1962: Punakuirin (*Limosa lapponica*) esiintymisestä Suomen Lapissa. – *Ornis Fennica* 39: 121–131.
- Laine, H. 1966: On some influences of the Atlantic and the Arctic Ocean upon the bird fauna of Utsjoki, Finnish Lapland. – Reports from the Kevo Subarctic Research Station 3: 236–258.
- Lavinto, A. & Merilä, J. 1988: Project Lesser White-fronted Goose in eastern part of Utsjoki in Finnish Lapland, 18.7.–26.7.1988. – WWF:n kiljuhanhiprojekti, moniste. 15 s.
- Mikkola, K. 1978a: RK:n hyväksymät vuoden 1976 harvinaisuushavainnot. – *Lintumies* 13: 58–67.
- 1978b: RK:n hyväksymät vuoden 1977 harvinaisuushavainnot. – *Lintumies* 13: 133–140.
- Mustakallio, P. 1956: Lintuhavaintoja Utsjoen (InL) retkeltä 1956. – *Luonnon Tutkija* 60: 154.
- Mustakallio, P. 1964: Huomioita pohjoisimman Lapin linnustosta. – *Luonnon Tutkija* 68: 29–33.
- Nikander, P., Lindroos, T. & Numminen, T. 1994: Rariteettikomitean hyväksymät vuoden 1993 harvinaisuushavainnot. – *Linnut* 29: 9–19.
- , Lindroos, T. 1995: Rariteettikomitean hyväksymät vuoden 1994 harvinaisuushavainnot. – *Linnut* 30: 9–18.
- Ollila, T. 2000: Suomen maakotkat 1990-luvulla. – *Linnut vuosikirja* 1999:4–7.
- Poikolainen, J., Rätti, O. & Helle, P. 1999: Kiiruna – kivirakkaan sopeutunut. – *Kokko* 14: 4–7.
- Pöysä, H. 1985: Vesilintukannat ja niiden viimeaikaiset muutokset Utsjoen Vetsijärven seudulla. – *Lintumies* 20: 228–233.
- Rajasärkkä, A. 1995: Suojelualue. Urho Kekkosen kansallispuiston vuosi. – *Linnut* 5: 28–31
- Rassi, P. 2000: Lintujemme uusi uhanalaisuustarkastelu. – *Linnut* 2 (35): 6–13.

- Räsänen, T. 1964: Havaintoja Pohjois-Suomesta. – *Ornis Fennica* 41: 64–65.
- Saari, L., Pulliainen, E. & Hietajärvi, T. 1998: Itä-Lapin linnut. – Oulun yliopisto, Oulu, 350 s.
- Sihvo, J. 2001: Luontokartoituksen loppuraportti osa 2. Ylä-Lapin luontotyypit. – Käsikirjoitus, Metsähallitus, luonnonsuojelu, Vantaa. 165 s.
- Tenovuo, R. 1955: Havaintoja Inarin ja Enontekiön Lapin linnustosta kesinä 1938 ja 1954. – *Ornis Fennica* 32: 40–59.
- 1960: Lintuhavaintoja Inarijärven ympäristöstä. – *Luonnon Tutkija* 63: 111–119.
- Tuominen, S., Eeronheimo, H. & Toivonen, H. 2001: Yleispiirteinen biotooppi-luokitus. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja B 57. 60 s.
- Uhanalaisten eläinten ja kasvien seurantatoimikunta 1992: Uhanalaisten eläinten ja kasvien seurantatoimikunnan mietintö. – Komiteamietintö 1991:30, Ympäristöministeriö, Helsinki. 328 s.
- Uhanalaisten eläinten ja kasvien suojelutoimikunta 1986: Uhanalaisten eläinten ja kasvien suojelutoimikunnan mietintö I–III. – Komiteamietintö 1985: 43, Ympäristöministeriö, Helsinki. 111 + 466 + 431 s.
- Virtanen, P. 1969: Lintuhavaintoja Utsjoelta ja Inarin pohjoisosasta kesäkuulta 1968. – *Lintumies* 5: 105.
- Väisänen, R. A., Lammi, E. & Koskimies, P. 1998: Muuttuva pesimälinnusto. – Otava, Helsinki. 567 s.
- Ylä-Lapin luonnonhoitoalueen ja Urho Kekkosen kansallispuiston luontokartoituksen 1996–2000 tietokanta. – Metsähallitus, Vantaa.

VÄTSÄRIN ERÄMAA-ALUEEN LINNUSTO

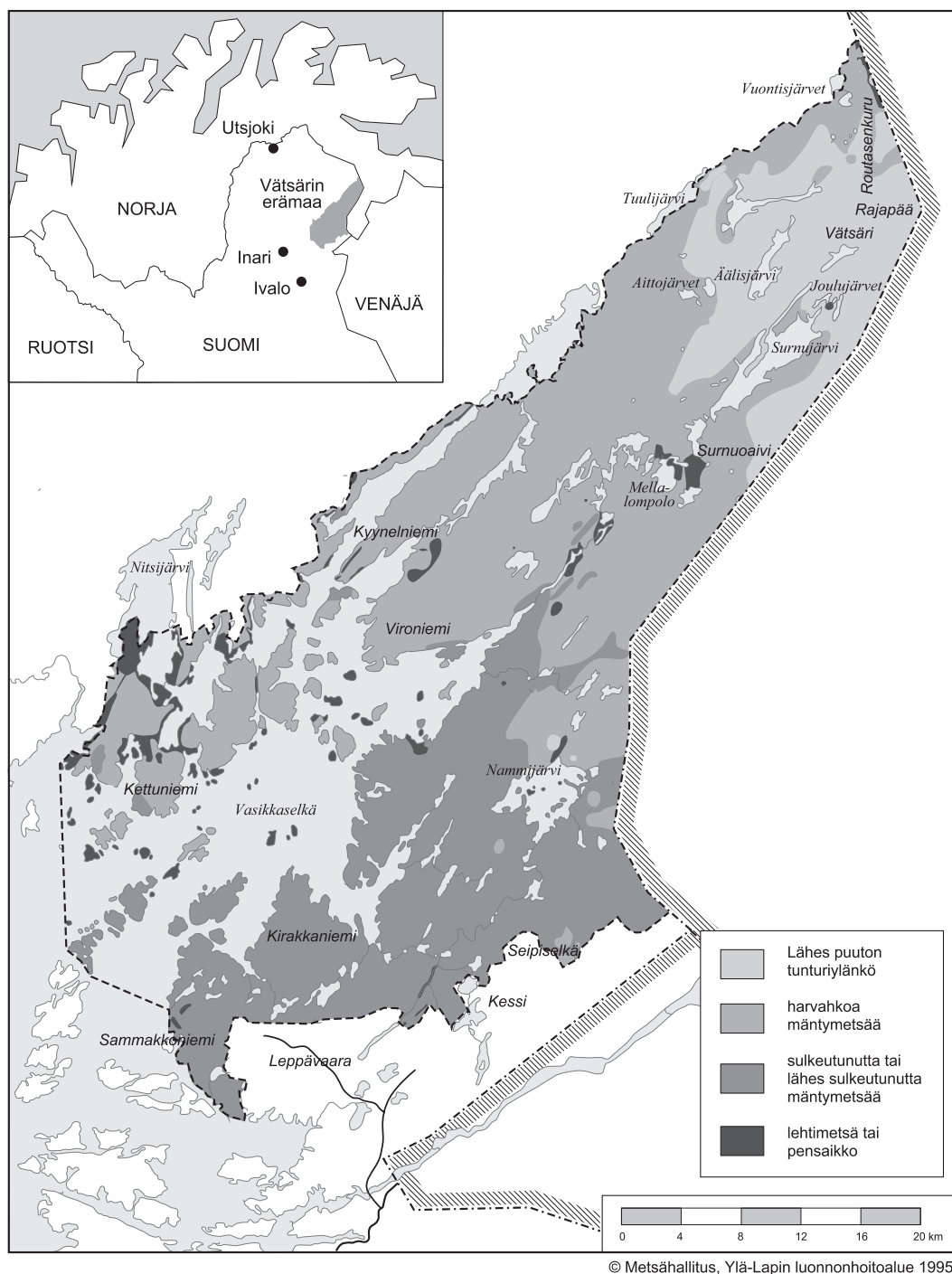
7 JOHDANTO

Vätsäri on metsäerämaa, jonka pinta-ala on noin 155 000 hehtaaria. Se sijaitsee Inarijärven itäpuolella Metsä-Lapin kasvillisuusalueella (kuva 5). Erämaan pohjoisosat ovat Lapin runsasjärvisintä seutua. Soita on pinta-alaan nähden melko vähän.

Erämaa-alueen eteläosassa suoritettiin 1920- ja 1930-luvuilla varsin mittavia hakkuita, jotka kohdistuivat vanhimpaan ja järeimpään puustoon. Tietojen mukaan metsistä kerättiin lähes puoli miljoonaa tukkirunkoa, jotka myytiin ja kuljetettiin Norjaan (Tynys 1998, Tynys 2000). Vaikka nämä hakkuut muuttivatkin melkoisesti alkuperäisen erämaametsän olemusta, niillä lienee – ehkä kolopesijöitä lukuun ottamatta – enää vähän vaikutusta metsälinnustoon.

Männiköt Nammijärveltä pohjoiseen, varsinkin Vironiemen ja Kyynelniemen alueella, edustavat Vätsäriin luonnontilaisinta ja erämaisinta osaa. Lukemattomat lammet ja järvet sekä loputtomilta tuntuvat kivikko- ja louhikkoalueet tekevät tästä ikimetsien alueesta poikkeuksellisen koko Metsä-Lapissa. Männyn metsänraja sijoittuu Surnuoavi–Tuulijärvi tasalle. Sen pohjoispuolella aukeaa Vätsäriin ylänkö, joka on suurimmaksi osaksi puutonta ja maisemaltaan tavattoman karua. Puuttomuus on pääasiassa seurausta tunturimittarin massaesiintymisen aiheuttamista koivutuhousta vuosina 1965–1966. Koivuryhmiä on säästynyt vain purojen varsilla ja rehevimmissä rinnepaikoissa. Hieman laaja-alaisempia koivikoita on koko Vätsäriin ylänköalueella enää vain Joulujärvien ympäristössä (kuva 5). Ylängön korkeimmista huipuista vain Rajapää, Surnupää ja Surnuoavi kohoavat juuri ja juuri kolmensadan metrin yläpuolelle. Ylängön pohjoispuolella, Uutuanjoelta Routasen kurun latvoille, mäntymetsät peittävät alavat maat. Nämä erämaan pohjoisimmat männiköt ovat paikoin hämmästyttävän puustoisia varsinkin Vuontisjärvien ympäristössä.

Vätsäriin erämaa-alueelta ei ole aiemmin tehty linnustoselvitystä ja julkaistuja lintuhavaintojakin on vain nimeksi. Yksi syy tähän on varmaankin ollut hankalat kulkuyhteydet ennen Paatsjoen sillan valmistumista vuonna 1987. Valtakunnallisen pesimälintuatlaksen maastotyöt tehtiin vuosina 1974–1979 (Hyytiä ym. 1983) ja 1986–1989 (Väisänen ym. 1998). Ne kattoivat erämaa-alueen huonosti. Viimeisen atlaskauden (1986–1989) jälkeen linnustoon liittyvää faunistista aineistoa on kertynyt melko runsaasti. Alueella on tehty linnustokartoitusta, mutta maalinuston linjalaskentoja ei vielä lainkaan.

Kuva 5. Vätsärin erämaa-alueen metsät. Lähde: Tynys, T. 1998. Vätsärin erämaan metsien kehitys. Metsähallituksen luonnonhoitoaluejulkaisu Sarja A 88.

8 AINEISTO JA MENETELMÄT

Tämä selvityksen aineisto on koottu seuraavista lähteistä:

Lasse Iso-Iivari on luovuttanut Turun yliopiston Lapin tutkimuslaitos Kevon havaintoarkistosta (Iso-Iivari 1985) kaikki tiedossa olevat Vätsärin erämaata koskevat julkaistut lintuhavainnot. Näitä havaintoja on vähän.

Suomen pesimälintuatlaksista (Hyytiä ym. 1983, Väisänen ym. 1998) on selvitetty lajien pesimävarmuudet erämaa-alueella olevilta ruuduilta (kuva 6). Atlasaineiston on antanut käyttöön Risto A. Väisänen Helsingin yliopiston Luonnontieteellisen keskusmuseon eläinmuseosta. Atlasruutujen tiedot ovat lintuharrastajien keräämiä yhtenäiskoordinaatiston 10 km x 10 km:n ruuduista vuosina 1974–1979 ja 1986–1989. Pesimäaikaisilla retkillä on mahdollisimman tarkoin etsitty kunkin ruudun lajit ja pyritty saamaan niille mahdollisimman suuret pesimävarmuudet. Ruuduille on lisäksi arvioitu tutkimustehokkuus. Aineisto kattaa erämaa-alueen vain keskinkertaisesti tai paikoin huonosti.

Erämaa-alueelta on ilmoittanut lintuhavaintoja 49 henkilöä. Nämä havainnot ovat suurimmaksi osaksi 1990-luvulta. Kuusi havainnoitsijaa on suorittanut linnustokartoitusta. Neljä heistä kirjasi ylös jokaisen havaitsemansa lintulajin yksilömäärineen. Kaksi jätti yleisimmät lajit (muun muassa pajulintu, urpiainen, järripeippo, punakylkirastas) kirjaamatta. Yhteensä näiden kuuden havainnoitsijan kulkema matka on noin 540 kilometriä, josta noin 210 km tunturiylängöllä ja loput mäntymetsävyöhykkeessä. Järvien ja lampien tutkimiseen kiinnitettiin erityisesti huomiota.

Haastattelemalla erämaan nykyisiä (2 henkilöä) ja entisiä (3 henkilöä) asukkaita on yritetty selvittää, mitä lintulajeja asustaa tai on asustanut erämaatalojen piha-piireissä.

Lajiteksteissä mainittu lajin yleisyys ja parimäärä perustuvat arvioon, jonka ovat tehneet yhdessä Olli Osmonen, Petteri Polojärvi ja Heikki Karhu kokonaisaineiston perusteella. Parimääräarvioissa on otettu huomioon lajin elinympäristön (Sihvo 2001, Tuominen ym. 2001) tiedossa oleva kokonaispinta-ala ja mahdollinen tiheys kyseisessä elinympäristössä. Lajitekstissä on esitetty esimerkinomaisesti joidenkin lajien (metso, kapustarinta, tilhi, leppälintu, lapintiainen ja kuukeli) parimäärän laskentaperusteet yksityiskohtaisesti. Kartoitusaineistolla (540 km) on ollut suurin painoarvo lajien tiheyksiä määritettäessä. Vertailuaineistona ovat olleet Jokimäen ja Kisanlahden (1999) pieni linjalaskenta-aineisto aivan erämaa-alueen rajalta ja kolmelta muulta metsäkohteelta Inarin kunnassa, Muuttuva pesimälinnusto -kirjassa (Väisänen ym. 1998) ilmoitetut lajien tiheydet linjalaskennoissa Pohjois-Suomessa sekä Rajasärkän (1995) ja Saaren ym. (1998) ilmoittamat maalinnuston tiheydet Itä-Lapin alueella. Parimääräarviot on kautta linjan tehty hyvin varovaisesti, joten kyseessä on parimäärän karkea minimiarvio, ”ainakin tämän verran alueella pesii”. Joidenkin lajien (esimerkiksi päiväpetolinnut, tunturikihi ja pöllöt) osalta esitetään myös parimäärän maksimiarvio mahdollisena huippuvuotena. Maalinnuston riittävän tarkka ja luotettava pari-

määräarvio edellyttäisi linjalaskentoja. Suhteellisen luotettavaan tuloksiin Vätsärin erämaan kokoisella alueella päästäisiin suhteella 0,10 km linjaa/maa-km². Eli linjaa pitäisi olla vähintään 105 km, mutta tuolloinkin olisi linjojen alueelliseen kattavuuteen syytä kiinnittää erityisen suurta huomiota. Tämä työ jätettäkään tuleville vuosille!

Kokonaisaineisto antaa melko hyvän yleiskuvan erämaan linnustosta. Sammako-, Kirakka- ja Kettuniemen suoalueet sekä Surnujärven eteläpäästä Vironiemeen ulottuva runsasjärvinen ja erittäin kivikkoisen metsäalue ovat heikoimmin tutkittuja. Niiden linnusto tuskin poikkeaa muusta erämaa-alueesta, mutta muutama puuttuva pesimälaji, esim. jouhisorsa, jänkäsirriäinen ja suopöllö, näiltä alueilta mitä todennäköisemmin löytyisi.

9 LINNUSTO ELINYMPÄRISTÖITTÄIN

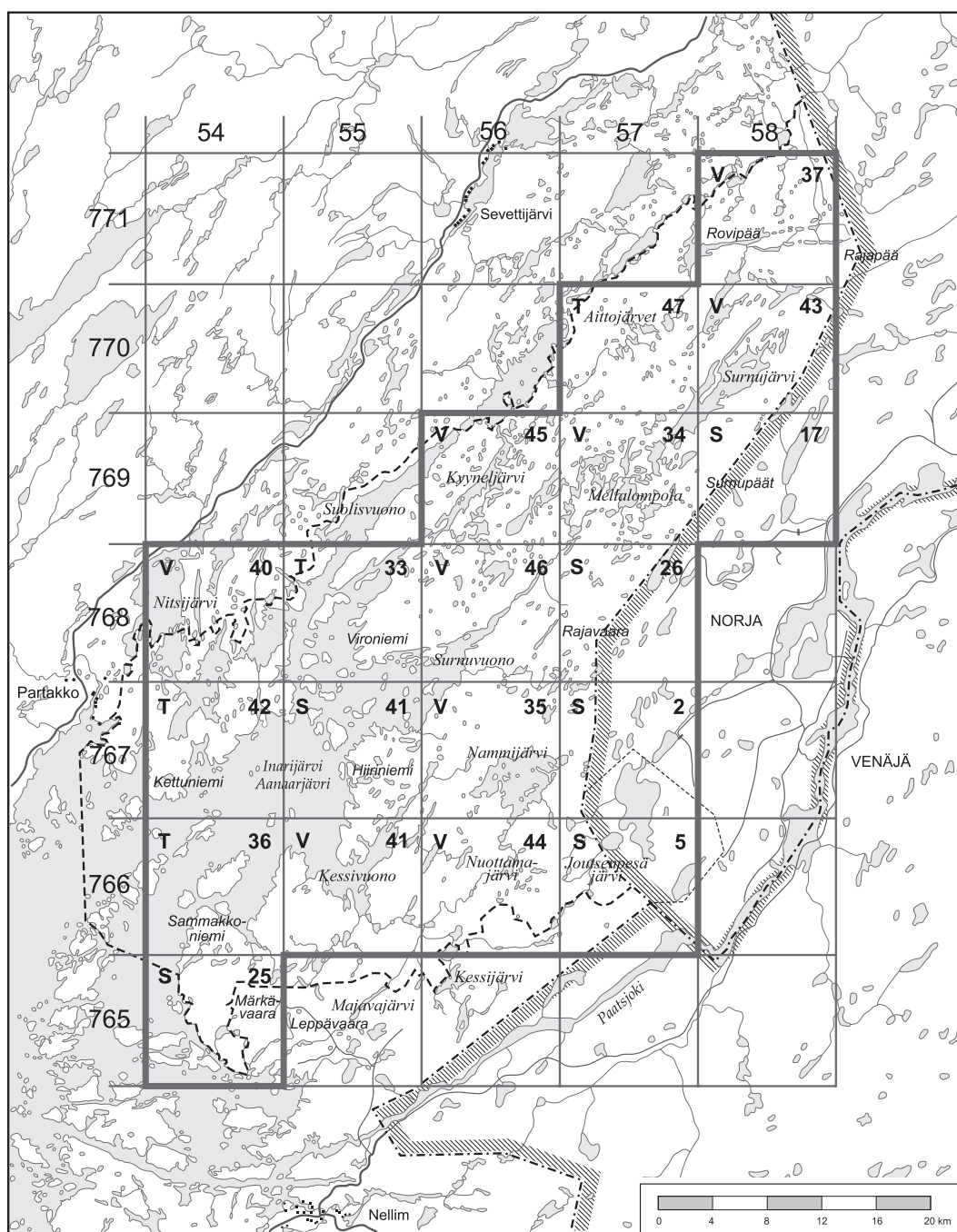
9.1 Mäntymetsät

Mäntymetsien (kuva 5) kokonaispinta-ala on noin 69 000 hehtaaria ja niiden osuus koko erämaan pinta-alasta 45 prosenttia (Sihvo 2001).

Erämaan metsälinnusto on tyypillistä, karuhkojen pohjoisten männiköiden lajistoa. Lintuja on yleensä harvassa. Muualla Inarin Lapin alueella suoritetuissa mäntymetsien linnustolaskennoissa (esimerkiksi Bagge ym. 1963, Virkkala 1987, Jokimäki & Kisanlahti 1999) lajeja on ollut 21–29 ja niiden kokonaistiheys 45–57 paria neliökilometrillä. Lintutiheyden on todettu kasvavan puuston kuutiomäärän lisääntyessä (Virkkala 1987). Mäntymetsissä myös koivun runsastuminen näyttäisi lisäävän lintujen määrää.

Kessissä, erämaan eteläosassa, tyyppilintuja ja selvästi muita lajeja runsaslukuisempia ovat yleensä runsasjärjestyksessä: järripeippo, pajulintu, urpiainen, leppälintu, harmaasieppo ja punakylkirastas (vrt. Haila 1983 ja Jokimäki & Kisanlahti 1999). Tilhi, lapintiainen ja kuukkeli ovat melko yleisiä. Selvästi harvinaisempia ja harvalukuisia ovat metsäkirvinen, taviokuurna, pohjantikka, laulurastas, kirjosiippo sekä kulorastas. Kivitasku esiintyy yleisesti harvapuustoisilla, kivikkoisilla kankailla. Isokäpylintu on vähälukuinen – kuten koko Inarin Lapin alueella – paitsi männyn siemenvuosina, joita näin pohjoisessa sattuu keskimäärin 10–15 vuoden välein.

Erämaan pohjoisosissa, Viro- ja Kyynelniemeltä Aittojärville, männiköt ovat harvapuustoisempia, karumpia ja kivikkoisempia. Näissä metsissä järripeippo on ylivoimaisesti runsain lintu. Leppälintu, pajulintu ja myös tilhi ovat runsaslukuisia. Harvakseltaan esiintyvät punakylkirastas, urpiainen, harmaasieppo ja kulorastas. Vanhojen metsien lajit, lapintiainen, taviokuurna ja kuukkeli, osuvat kulkijan tielle paljon harvemmin, mutta idempänä Rovipään ja Toljavaaran takana Vuontisjärvien–Routasen kurun männikköalueilla niitä tapaa yleisemmin, kuten myös Surnujärven rantametsissä.

© Metsähallitus, Ylä-Lapin luonnonhoitoalue 2000

Kuva 6. Erämaa-alueelta on tutkittu 19 atlasruudun (10 km x 10 km) linnustotiedot vuosilta 1974–1979 ja 1986–1989. Ruudut on kartalla rajattu paksulla viivalla. Reunaruudut, joiden pinta-alasta enemmän kuin puolet on erämaa-alueen ulkopuolella, on jätetty selviytyksen ulkopuolelle. Tutkitun ruudun vasempaan yläreunaan on merkitty atlaskartoitusten yhteinen tutkimustehokkuus: S = satunnaista retkeilyä, V = välttävää, T = tydyttävää, H = hyvää, E = erinomainen. Ruudun oikeaan yläreunaan on merkitty atlaskartoitusten yhteinen lajimäärä.

Metsoa pidetään pohjoisten havumetsien yhtenä tyyppilajina. Sellainen se on Vätsäriin erämaan männiköissäkin, vaikka huomattava osa metsistä onkin liian karuja ja harvapuustoisia metson elellä. Riekko viihtyy havumetsäalueella yleensä vain soilla ja niiden laitamilla.

Petolinnuista piekana, ampuhaukka ja hiiripöllö ovat yleisimmät, joskin ne ovat useimpina vuosina hyvin harvalukuisia. Muutama kanahaukkaparikin pesii Vätsäriin erämaassa. Lapinpöllöä tavataan säännöllisesti, ja se pesii erämaan eteläosissa ainakin myyrävuosina. Varpuspöllö ilmeisesti pesii Kessin alueella; lajista on viime vuosilta yksi pesimäaikainen havainto erämaan keskiosasta ja useita havaintoja aivan erämaan etelärajan tuntumasta, jossa pesintäkin on kerran varmistettu. Vätsäriin alueelta on tiedossa vain neljä kotkan vakinaisesti asuttamaa reviiriä. Erämaan kokoon nähden se on vähän. Alue on huonosti tutkittua, joten asuttujen reviirien todellinen määrä lienee huomattavasti suurempi.

Tervapääsky, pyy, palokärki ja huuhkaja pesivät hyvin harvalukuisina erämaan etelä- ja keskiosissa levinneisyytensä pohjoisrajalla.

9.2 Tunturikoivikko ja paljakka

Tunturikoivikoiden (latvustopeittävyys >10 %) kokonaispinta-ala on noin 5 400 hehtaaria (kuva 5). Lisäksi niukkapuustoisia yksittäisiä koivuja ja koivuryhmiä (latvustopeittävyys <10 %) kasvavia tunturikankaita on noin 4 000 hehtaaria (Sihvo 2001). Viime mainitut ovat pääasiassa tunturimittarituhoalueita Vätsäriin ylängöllä. Tunturien paljakkaa on yhteensä noin 12 500 hehtaaria, josta kivikkoja ja louhikkoja noin 4 600 hehtaaria.

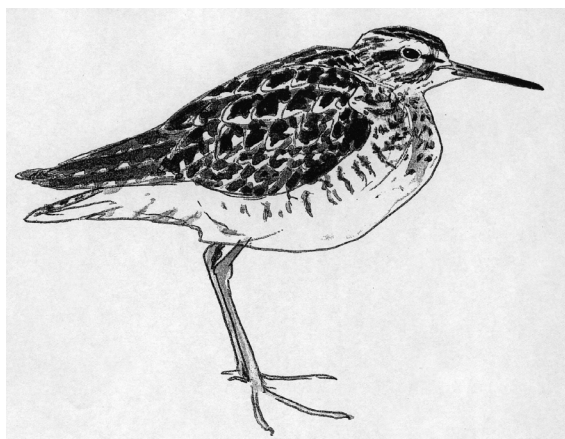
Tunturikoivikoiden yleisiä ja useimmiten lähes ainoita lintulajeja ovat pajulintu, urpiainen, järripeippo, punakylkirastas ja riekko. Tunturi-Lapin koivikoiden tyyppilintu, sinirinta, on runsaslukuinen vain Inarijärven koivumetsäisillä saarilla, muualla kanta on harva.

Puuttoman ylänköalueen valtalajit ovat runsausjärjestyksessä: niittykirvinen, kapustarinta, kivitasku ja pikkukuovi. Sen sijaan lapinsirkku, yksi Tunturi-Lapin paljakoiden runsaslukuisimmista linnuista, näyttää puuttuvan kokonaan. Kiiruna on kivikkoisimmilla lakialueilla kohtalaisen yleinen – vuosina 1997–1998 se oli Äälisjärven ympäristössä paikoin jopa runsaslukuinen. Keräkurmitsa, punakuiri ja pulmunen sekä keltavästäräkki ovat kaikki harvalukuisia suurimmassa osassa tunturiylänköä. Tunturikihi pesinee vuosittain, mutta myyrävuosina kanta on vahvempi. Tunturipöllöstä on joitakin havaintoja erämaa-alueelta, mutta pesintä on varmistettu vain kerran.

9.3 Suot

Vätsärin erämaa-alueella on soita 14 980 hehtaaria (Sihvo 2001). Niistä 8 180 hehtaaria on luokiteltu nevaisiin rämesoihin, joille on luonteenomaista varpuisten rahkamätäspintojen ja vetisten saraniittyilaikkujen mosaiikki. Rimpipintasoi- ta, jotka ovat linnustollisesti parhaita, on 4 550 hehtaaria. Varsinaisia rämeisiä soita (mätäspintaa >80 %), joita ovat tyypillisimmillään mäntyrameet, on 2 140 hehtaaria. Mäntyrameilla lintutiheys on pienin.

Erämaan pohjois- ja keskiosissa soita on vähän. Suurimmat ja linnustoltaan monipuolisimmat suoalueet, Naamajänkä, Auttojänkä ja Taarunjänkä, sijaitsevat erämaan eteläosassa Kessissä. Soiden tunnuslintuja ovat kahlaajat. Lajistoon kuuluvat liro, mustaviklo, valkoviklo, pikkukuovi ja taivaanvuohi. Suokukko ja kapustarinta ovat Kessin suoalueilla harvalukuisia suurimpia suoalueita lukuun ottamatta. Suokukko on hyvin harvalukuinen tunturiylängölläkin toisin kuin kapustarinta, eikä se ilmeisesti edes pesi ylängön pienialaisilla soilla. Jänkäkurpan hevosen kavioiden kopsetta muistuttavaa soidinlentoääntä kuulee yleisesti märimmillä soilla. Töyhtöhyppä on levinnyt viime vuosikymmeninä pohjoisimpaan Lappiin. Pesintä on varmistettu myös Auttojängällä.

Liro (*Tringa glareola*). James McCallum.

Kahlaajien lisäksi erämaan eteläosan soilla esiintyvät runsaslukuisina tyypilliset avointen alueiden varpuslintulajit, niittykirvinen ja keltavästäräkki. Pikkusirkku pesinee alueella säännöllisesti. Inarin Lapissa pikkusirkun kanta vaihtelee vuosittain, vahvin se on Inarin eteläosissa, erityisesti Ivalon itäpuolisella alueella (Karhu & Osmonen 2000). Kessiin rajoittuva Ylä-Paatsjoen laakso on lajin vaki- tuista esiintymisalueita Norjassa (Frantzen ym. 1991). Tunturi-Lapin palsasoiden ja nevaisten rämeiden runsaslukuisimman varpuslinnun, lapinsirkun, levinnei- syden eteläraja ei ulotu Vätsärin erämaan soille. Lapinkirvisen pesintä on var- mistettu muutamalla atlasruudulla, mutta linnustokartoituksissa lajia ei tavattu. Sammakko-, Kirakka-, Kuosker- ja Hiiriniemen suoalueilla on melko vahva met- sähanhikanta. Laji pesii harvalukuisena tunturiylängöllä asti. Muutama kurkipa-

rikin pesii säännöllisesti eteläosan suurimmilla soilla. Pohjoisin pesintään viit- taava havainto on Nammijärven kaakkoispuolelta.

9.4 Vesistöt

Vesistöjen kokonaispinta-ala on noin 49 200 hehtaaria, ja siitä on Inarijärvässä noin 32 600 hehtaaria. Vesi- ja lokkilintuja on järvissä yleensä harvassa, mikä johtuu järvien niukkaravinteisuudesta.

Kessissä, erämaan eteläosassa, järvien ja jokivarsien yleisimmät sorsalinnut ovat telkkä ja tavi. Haapana, tukkasotka, uivelo ja heinäsorsa ovat paljon vähä- lukuisempia. Kuikka on yleinen suurimmilla järvillä. Kansallislintumme joutsen on melko tavallinen näky Kessin alueen järvillä, mutta pesimähavaintoja siitä on vähän. Poppius & Granit (1898) mainitsevat laulujoutsenen pesinnän Kessijär- vellä jo viime vuosisadan puolella.

Naamajoki, Kessijoki ja Majavajoki halkovat eteläosan suoalueita. Paikoin joki- varret ovat tiheää pajukkoa, joka tarjoaa hyvän pesimäympäristön pajusirkulle ja jopa ruokokerttuselle. Majavajokivarren rehevät koivikot vaikuttavat kerrassaan sopivalta pikkutikkabiotoopilta, koska rantametsissä on runsaasti pystyssä so- jottavaa lahpuuta. Pikkutikan pesintää ei ole vielä todettu erämaa-alueella mutta kylläkin aivan sen etelärajan tuntumassa.

Vätsärin keskiosat tunturiylängön ja Vironiemen välillä ovat Suomen runsas- järvisintä aluetta. Seudun vedenjakajaluonteesta ja kallioperän vähäravintei- suudesta johtuen järvet ovat erittäin karuja, vesikasvillisuus on niukkaa ja kas- vinosia ravinnokseen käyttäviä puolisukeltajasorsia on vähän. Yleisimmin ta- vattavat lajit, telkkä, tukkakoskelo ja tavi, ovat karuille järville tyypillisiä. Kuikka asuttaa alueen suurimpia järviä. Kaakkuri on harvinainen, mutta se runsastuu tunturiylängöllä Norjan rajan tuntumassa ja Surnujärven ympäristössä. Lapintii- ra on paikoin melko yleinen, mutta kalalokki on koko alueella harvalukuinen. Rantojen kahlaajista tämän karun alueen vesistöjen varsilla esiintyvät yleensä vain rantasipi ja valkoviklo.

9.5 Inarijärvi

Inarijärvi Sammakkonien tasalta pohjoiseen kuuluu Vätsärin erämaahan. Jär- vi on karu ja kirkasvetinen. Linnusto on sekä laji- että yksilömäärältään varsin niukka. Puolisukeltajasorsille sopivaa elinympäristöä, rantakortteikkaa ja saraik- koa, on vain suojaississa ja matalimmissa lahden pohjukoissa ja sielläkin pienia- laisesti. Yleisimmät vesilintulajit ovat telkkä, tukkakoskelo, isokoskelo, kuikka ja tavi. Rantasipi ja liro ovat tavallisimmat kahlaajalajit. Kuikan pesintä onnistuu Inarijärven rannoilla useimpina vuosina huonosti. Tämä on seurausta järven voimakkaasta säännöstelystä voimatalouden tarpeisiin Paatsjoessa Venäjän ja Norjan puolella. Tiedetään, että jo vähäinenkin vedenpinnan nousu tuhoaa kui- kan vesirajassa sijaitsevan pesän (Väisänen ym. 1998). Koko Inarijärvellä ja sen lähituntumassa pesii arviolta kymmenkunta kaakkuriparia (Klinga 1998). Pesi-

määikana kaakkurit käyvät suurilla selillä kalassa. Lapintiiirayhdyskuntia asustaa kalliokkoisilla pikkusaarilla. Merilokki kuuluu pesimälinnustoon. Lajin pesintä on varmistettu viime vuosina myös Kessin Fadderjärven–Korvasjärven alueella. Kaksi muutakin tyypillistä merilajia on Inarijärvellä tavattu pesivänä: punajalkaviklo Partakonlahden lintusaarella ja karikukko Kasariselän lintusaarella. Saaret eivät sijaitse erämaa-alueella.

Inarijärven suurilla selillä tavataan säännöllisesti merimetsoja. Niiden tapana on istuskella kivikkoisilla luodoilla, ja parhaille paikoille, esimerkiksi Kasariselän Laukkukarille, niitä voi kerääntyä kymmenittäin. Meri- ja leveäpyrstökihi ovat säännöllisiä vierailijoita muuttoaikana. Muidenkin arktisten merilintujen näkemiseen on Inarijärvellä hyvät mahdollisuudet, varsinkin syksyllä pohjois- ja koillismyrskyjen jälkeen.

Pohjoiset vesilinnut, alli, mustalintu ja pilkkasiipi, ovat Inarijärvellä muuttoaikana yleisiä. Allin ja mustalinnun on todettu pesineen ainakin Partakonlahden lintusaarella, mustalinnun lisäksi Kasariselän lintusaarella. Pilkkasiiven pesinnästä ei ole havaintoja.

Inarijärveltä ei huhuista huolimatta ole merikotkan pesintään viittaavia havaintoja. Yksi syy lienee se, ettei alueella ole merikotkan kalastuspaikoiksi sopivia riittävän varhain aukeavia matalia jokisuita tai muita kevätsulia (Karhu & Osmonen 2000). Turvesaaresta ammuttiin vanha naarasmerikotka maakotkana 24.9.1968 (säilytetään Oulun yliopiston eläinmuseossa). Tietojen mukaan merikotka olisi tuohon aikaan pesinyt Kuorbasaassa. Viime vuosilta on muutama pesimäaikainen havainto aikuisista linnuista. Merikotkan lähimmille pesimäpaikoille, Norjan Paatsjokilaaksoon, on Inarijärveltä matkaa vain reilu 20 kilometriä (Frantzen 1991).

Inarijärven etelä- ja keskiosissa saaret ovat mäntypeitteisiä, koivu valtaa alaa pohjoisempana. Mäntymetsät ovat lähes poikkeuksetta luonnontilaisia ja usein hyvin vanhoja. Linnusto on mäntykankaiden peruslajistoa (vrt. Haila 1983). Sini-rinta on lukuisa Vasikkaselällä pikkusaarien koivikoissa. Näiden koivupeitteisten saarien avoimemmilla nummimaisilla osilla viihtyy jopa kapustarinta.

9.6 Kulttuuriympäristöt

Vätsärin erämaa-alueella on monta entistä asuinkenttää: Inarijärven rannalla muun muassa Onnelan, Kessivuonon, Hiiriniemen, Kyynel- ja Vironiemen erämaatalot sekä Nammijärvellä Morottajien asuinkenttä. Erämaataloista on nykyisin vain kaksi ympärivuotisesti asuttuja: Pekka Tervaniemen talo Pitkällä Surujärvellä ja Auvo Valtosen uudistalo Puuniemen Kauhalahdessa.

Varpusta ei kukaan haastatelluista entisistä erämaatalojen asukkaista muista havainneensa. Kauhalahdessa asuva Auvo Valtonen sen sijaan on havainnut varpusia talonsa pihapiirissä muutamia kertoja 1990-luvulla. Hän on ainoana havainnut myös viherpeipon ja sinitiaisen.

Räystäspääskyt olivat 1970-luvulla pihapiirien tavallisia pesimälintuja Kessi-vuonossa ja Hiiriniemessä. Muutama pari on pesinyt ainakin vielä 1990-luvun puolivälissä Kyynelniemen asuinkentässä. "Muitakin pääskysiä" kerrotaan alkukesästä yleisesti havaitun, "mutta pesimään nämä pääskyt eivät koskaan ryhtyneet". Kottaraista eivät entiset eivätkä nykyiset asukkaat muista koskaan nähneensä. Kottaraisesta on tiedossa erämaa-alueelta vain yksi havainto. Talitiaisen pesintä on viime vuosina varmistettu Kauhalahdessa, Hiiriniemessä ja Vironiemen asuinkentässä. Peltolinnuista keltasirkku on tavattu alueella muutamia kertoja ja kiuru 1950-luvulla Järvenpäässä (Merikallio 1958).

10 PESIMÄLINNUSTO

Alla olevassa lajiluettelossa on lajinimen jälkeen vanha uhanalaisuusluokitus (Uhanalaisten... 1992): ensin valtakunnallinen uhanalaisuus ja kauttaviivan jälkeen pienellä uhanalaisuus Lapin läänissä, E, e = erittäin uhanalainen; V, v = vaarantunut; St, st = silmälläpidettävä taantunut; Sh, sh = silmälläpidettävä harvinainen. Tämän jälkeen on uusi uhanalaisuusluokitus (Rassi 2000): CR = äärimmäisen uhanalainen, EN = erittäin uhanalainen, VU = vaarantunut, NT = silmälläpidettävä (ei lueta uhanalaiseen). D = lintudirektiivin liitteen I laji: 97/49/EY:n mukaan liitteessä I mainittujen lajien elinympäristöjä on suojeltava erityistoimin, jotta varmistetaan lajien eloonjääminen ja lisääntyminen niiden levinneisyysalueella.

Kysymysmerkki parimäärän kohdalla tarkoittaa, että pieni pesimäkanta on mahdollinen: laji on havaittu atlaskartoituksissa, mutta 1990-luvulta havaintoja ei ole tiedossa.

Atlasvuosien jälkeen ilmoitetaan lajin pesimävarmuus: esimerkiksi v2t5m4e1 = lajin pesintä varmistettu kahdessa atlasruudussa, todennäköinen pesintä viidessä atlasruudussa, mahdollinen pesintä neljässä atlasruudussa ja epätodennäköinen pesintä yhdessä atlasruudussa. Havaintoruutuja 13 kpl = yhdistetyssä atlasaineistossa laji on havaittu 13 atlasruudussa (katso myös kuva 6). k = koiras, n = naaras, kn = pari, pull = pesä- tai maastopoikanen, juv = nuori lintu ensimmäisessä täydellisessä höyhenpuvussa, 2 kv = edellisenä kalenterivuonna syntynyt, subad = esiaikuinen, ad = aikuinen, a = parvi, m = muuttava, p = paikallinen, ä = äännelevä, Ä = laulava. Paikannimen jäljessä: S = eteläpuolella, SW = lounaispuolella, W = länsipuolella, NW = luoteispuolella, N = pohjoispuolella, NE = koillispuolella, E = itäpuolella, SE = kaakkoispuolella. Ilmoittavat myös lentävän linnun suunnan. m mpy = korkeus merenpinnasta, 7748:519 = atlasruudun yhtenäiskoordinaatit.

Havaintopaikkojen nimet ovat, vakiintuneita suomenkielisiä nimiä lukuun ottamatta, topografikartan saamenkielisiä nimiä, eivätkä useinkaan saamenkielen nykyortografian mukaisia. Paikannimien saamenkielinen nykyortografia on esitetty liitteessä 3. Kuvassa 7 on esitetty tekstissä yleisimmin esiintyviä paikannimiä. Havainnoitsijan sukunimi on suluissa ja nimiluettelo selvityksen lopussa.

Kuva 7. Eräitä tekstissä mainittuja paikannimiä.

Kaakkuri (*Gavia stellata*) St/st, NT, D **20 paria**
Melko harvinainen, tunturiylängöllä ja Inarijärvellä yleisempi. Atlas 1974–1979 v1m4, 1986–1989 v2t2m4, havaintoruutuja 8 kpl. Lajin painopistealuetta ovat Rajapään–Nonapeäljävrin–Äälisjärven–Surnujärven väliset alueet, minne näyttää saapuvan kaakkureita kalaan myös Norjan puolelta.

Kuikka (*Gavia arctica*) St/st, D **100 paria**
Melko yleinen koko alueella. Atlas 1974–1979 v3t4m4, 1986–1989 v1t12m3, havaintoruutuja 17 kpl.

Suurin määrä: 24.08.1994 a20 Inarijärven Vasikkaselkä (Osmonen).

Laulujoutsen (*Cygnus cygnus*) D **5 paria**
Harvinainen pesimälintuna. Melko yleinen muuttoaikana erämaan eteläosassa Kessijoen ja Korvasjoen vesistöalueella. Atlas 1974–1979 m1, 1986–1989 m1, havaintoruutuja 2 kpl. Järvet erämaan keski- ja pohjoisosissa vaikuttavat aivan liian karulta joutsenen pesinnälle; yhtään joutsenhavaintoakaan ei ole kertynyt Nammijärveltä pohjoiseen.

Tiedossa on vain muutama varmistettu pesintä koko erämaa-alueelta: 1990-luvulla tavattu muutamana vuotena joutsenpoikueita sekä Fadder- että Joutsenpesäjärvessä (Hänninen). 13.6.1994 hätäilevä emo Fadderjärvi (O. Osmonen ja Tynys).

Metsähanhi (*Anser fabalis*) NT **60 paria**
Melko yleinen – melko harvinainen. Atlas 1974–1979 m3, 1986–1989 v1t2m4, havaintoruutuja 8 kpl. Sammakko-, Kuosker- ja Hiiriniemen suoalueet ovat paikallisten pyytömiesten perinteisiä hanhenpyyntialueita. Ainakin näillä alueilla hanhikanta on kohtalainen, mutta metsähanhi pesii harvakseltaan myös tunturiylängöllä.

Haapana (*Anas penelope*) **80 paria**
Melko harvinainen koko alueella. Atlas 1974–1979 m2, 1986–1989 m2, havaintoruutuja 3 kpl.

Linnustokartoituksissa (540 km) haapana havaittiin vain kolmesti: 13.6.1994 kn Fadderjärvellä (O. Osmonen ja Tynys), 2.6.1998 3 Joulujärvien ympäristössä (Seppänen 1998) ja 1.7.1998 1 Routasenkurun itäpuolella (Seppänen 1998).

Tavi (*Anas crecca*) **150 paria**
Melko yleinen – melko harvinainen. Atlas 1974–1979 v3m3, 1986–1989 v1m3, havaintoruutuja 7 kpl. Kanta on harva etenkin alueen pohjoisosissa ja tunturiylängöllä.

Linnustokartoituksissa (540 km) tavi havaittiin vain viisi kertaa. Esimerkiksi 9.–15.6.2000 tavattiin 1 koiras välillä Vuontisjärvi–Surnujärvi–Vironiemi, takseerattu vesipinta-ala oli noin 5 km² (= kymmenittäin järviä ja lampia), tiheys vain 0,2 paria/km² (Kari Mäntylä, Olli Osmonen ja Leo Salo).

Sinisorsa (*Anas platyrhynchos*) **20 paria**
Melko harvinainen – harvinainen, alueen pohjoisosista ja tunturiylängöltä ei havaintoja. Atlas 1974–1979 m4, 1986–1989 v1t1m1, havaintoruutuja 7 kpl.

Linnustokartoituksissa lajia ei tavattu.

Tukkasotka (*Aythya fuligula*) **80 paria**
Melko harvinainen. Lajia ei tavattu atlaskartoituksissa.

Kaikki tiedossa olevat havainnot: 13.6.1994 kn Fadderjärvi (O. Osmonen, Tynys). 4.7.1996 2k1n Fadderjärvi (O. Osmonen, Karjalainen ja Palojärvi). 21.6.1999 1 havaittu pohjoisosassa (Koskimies). 14.6.2000 1k2n Vätsärin poroerotuspaikka, 770:57 (Mäntylä, O. Osmonen ja Salo)

Alli (*Clangula hyemalis*) **50 paria**
Melko yleinen Inarijärvellä muuttoaikana. Melko harvalukuinen pesimälintu tunturiylängöllä. Atlas 1974–1979 ei havaintoja, 1986–1989 m2, havaintoruutuja 2 kpl. Havaittu ruuduissa 769:56 Kyyneljärvi ja 768:56 Vironiemi.

Atlashavaintojen lisäksi lajista ovat tiedossa seuraavat havainnot: Kesällä 1989 ja 1990 Äälisselän alueella useita alleja (S. Parkkonen). 17.6.1995 kn pikkujärvellä Njargaväärin itärinteessä ja toinen kn viereisellä lammella (Koskimies). 29.5.1998 kn sulassa Kallopäästä 1 km SE (Seppänen 1998). 30.5.1998 kn Äälisjärven itäpuolella (Seppänen 1998). 1.5.1998 kn Iso Rovijärvi 2 km SE (Seppänen 1998). 6.6.1998 1 k "Rajapää" (Seppänen 1998). 17.6.1998 1 k Routasenkuru E (Seppänen 1998). 12.6.2000 Ä Harrijärven pohjoispuolella oleva järvi 138,3 m mpy (O. Osmonen, Mäntylä ja Salo). 13.6.2000 1k pikkujärvessä Heabusoaivin itärinteellä (O. Osmonen, Mäntylä ja Salo).

Mustalintu (*Melanitta nigra*) St/st, NT **20 paria**
Harvinainen. Atlas 1974–1979 m2, 1986–1989 ei havaintoja, havaintoruutuja 2 kpl. Havaittu ruuduissa 769:56 Kyyneljärvi ja 768:56 Vironiemi. Erämaan pieni pesimäkanta painottuu Rovipään–Routasenjoen–Rajapään väliselle alueelle.

Atlashavaintojen lisäksi lajista ovat tiedossa seuraavat havainnot: Elokuussa vuosina 1989 ja 1990 Äälisjärven alueella 5–8 yksilön mustalintuparvia, ilmeisesti pesimättömiä? (Parkkonen). 20.6.1991 kn Joulujärvet (O. Osmonen ja R. Osmonen). 15.6.1996 kn Routasenkurun itäpuolella olevalla lammella (Koskimies). 4.7.1996 1 k Kessivuono (O. Osmonen, Karjalainen ja Palojärvi). 16.7.1997 n + 5 poikasta Harrijärvi, 771:58 (Taavo ja Kontelo). 5.6.1998 kn lammessa Rajapään ympäristössä ja kn järvessä 3km Rajapäältä NW (Seppänen 1998). 6.7.1998 hätäilevä naaras Toljavaaran pohjoispuolella olevalla lammella 166,7 m mpy (Polojärvi). 8.7.1999 1n Alimmainen Porijärvi (Polojärvi). 10.6.2000 kn pikkujärvessä 1 km Harrijärvestä NW (Mäntylä ja O. Osmonen). 10.6.2000 kn pikkujärvessä 2 km Harrijärvestä NW (Mäntylä, O. Osmonen ja Salo).

Pilkkasiipi (*Melanitta fusca*) St/St **5 paria**
 Harvinainen. Atlas 1974–1979 ei havaintoja, 1986–1989 m1, havaittu ruudussa 766:56 Onomusvaara–Nuottamajärvi. Yhtä niukasti havaintoja on kahdessatoista erämaa-aluetta ympäröivässä atlasruudussa. Inarin Lapin alueella pilkkasiiven kanta painottuu selvärajaisesti tunturikoivuvyöhykkeen järville Inarin kunnan pohjois- ja Utsjoen kunnan eteläosiin (vrt. Väisänen ym. 1998).

Atlashavainnon lisäksi lajista on tiedossa vain yksi havainto: 17.6.1998 2 järvessä lähellä Routasenkurun rajavartiotupaa (Seppänen 1998). Havainto aivan erämaan rajalta: 24.6.1990 3 + 5 Vuontisjärvi (O. Osmonen ja R. Osmonen). Edellä mainittujen havaintojen perusteella on luultavaa, että pieni pilkkasiipikanta pesii erämaan pohjoisosassa Vuontisjärvien–Routasenjoen ympäristössä.

Telkkä (*Bucephala clangula*) **300 paria**
 Melko yleinen. Atlas 1974–1979 v3t1m9, 1986–1989 v10t2m5, havaintoruutuja 17 kpl.

Kartoituksissa (540 km) telkkä havaittiin 7 kertaa.

Uivelo (*Mergus albellus*) Sh/sh, D **50 paria**
 Melko harvinainen – harvinainen. Atlas 1974–1979 ei havaintoja, 1986–1989 v1m3, havaintoruutuja 4 kpl.

Kartoituksissa (540 km) uivelo havaittiin metsävyöhykkeellä kerran ja tunturiylängöllä kaksi kertaa.

Tukkakoskelo (*Mergus serrator*) **150 paria**
 Melko yleinen – melko harvinainen. Atlas 1974–1979 t1m6, 1986–1989 v1t6m8, havaintoruutuja 15 kpl.

Kartoituksissa (540 km) tukkakoskelo havaittiin 5 kertaa.

Isokoskelo (*Mergus merganser*) **100 paria**
 Inarijärvellä paikoin melko yleinen, muualla paljon harvinaisempi. Atlas 1974–1979 m4, 1986–1989 t2m5, havaintoruutuja 8 kpl.

Kartoituksissa (540 km) isokoskelo havaittiin 3 kertaa.

Kanahaukka (*Accipiter gentilis*) **5 paria**
 Hyvin harvinainen. Atlas 1974–1979 t2, 1986–1989 t1m2, havaintoruutuja 4 kpl.

Muut tiedossa olevat havainnot: 23.6.1990 1 Vuontisjärvet (O. Osmonen ja R. Osmonen). Kesä-heinäkuun vaihde 1992 1 Surnuvuonon pohjukka (Tynys). 14.6.1994 1ad k saalistamassa Auttojänkä (O. Osmonen ja Tynys).

Piekana (*Buteo lagopus*) **40 paria**
Melko yleinen – melko harvinainen. Atlas 1974–1979 v4t3m5, 1986–1989 v9t3m3, havaintoruutuja 17 kpl. Kumpanakin atlaskautena pohjoisimpaan Suomeen sattui myyräkantojen huippuvuosi (Väisänen ym. 1998).

Kotka (*Aquila chrysaetos*) V/v, VU, D **4 paria**
Harvinainen. Atlas 1974–1979 m2, 1986–1989 v1, havaintoruutuja 3 kpl. Matti Melan ilmoituksen mukaan maakotkan tiedossa olevien asuttujen reviirien määrä on 5 kpl.

Sääksi (*Pandion haliaetus*) St/st, NT, D **6 paria**
Harvinainen. Atlas 1974–1979 t1, 1986–1989 v3m2, havaintoruutuja 5 kpl. Pesintä varmistettu ruuduissa 767:54 Kettuniemi, 767:56 Nammijärvi ja 768:56 Vironiemi.

Tuulihaukka (*Falco tinnunculus*) St/st, NT **10 paria**
Harvinainen. Atlas 1974–1979 ei havaintoja, 1986–1989 v1m1, havaintoruutuja 2 kpl. Pesintä varmistettu ruudussa 771:58 Rovipää–Routasenkuru.

Muut tiedossa olevat havainnot: 9.7.1998 hätäilevä naaras Iso-Rovijärvi (Polojärvi). 10.6.2000 1k Toljavaaran koillispuolella (Mäntylä ja O. Osmonen).

Ampuhaukka (*Falco columbarius*) St/st, VU, D **20 paria**
Melko harvinainen – harvinainen. Atlas 1974–1979 t1m2, 1986–1989 v1m1, havaintoruutuja 5 kpl

Kartoituksissa (540 km) havaittiin vain kaksi kertaa.

Tunturihaukka (*Falco rusticolus*) V/v, EN, D **0–1 paria**
Hyvin harvinainen. Atlaskartoituksissa ei lajia havaittu.

Pyy (*Bonasa bonasia*) D **20 paria**
Harvinainen pesimälintu erämaan etelä- ja keskiosissa. Atlas 1974–1979 v1 ruudussa 765:55 Leppävaara, jonka pinta-alasta 20 % erämaa-alueella.

Kaikki havainnot: Tavattu lähes vuosittain Kessin alueella (Märkävaara–Onnela) sijaitsevalla riistakolmiolla (Peltonen). Tavattu useana vuonna 1990-luvulla ”Kivijärven taipaleessa”, joka sijaitsee Kivijärven ja Inarijärven välissä (Hänninen). 4.10.2001 a 14 Kirakkaniemen Paksulahti (Kyrö).

Teeri (*Tetrao tetrix*) NT, D **10 paria**
Hyvin harvinainen. Atlas 1974–1979 ei havaintoja, 1986–1989 v1 ruudussa 766:54 Sammakkoniemi–Roiro.

Muut tiedossa olevat havainnot: Teerien soidinta 1980-luvun alkupuolen vuosina Kessivuonon takana olevilla jängillä (Sarre). Syysaikaan metsästysretkillä vuosina 1981–1984 tavattu pikkuparvia säännöllisesti Nammijärven ympäristössä (Kauttu). Lokakuun alkupuolella 1994 1 k Majavaselkä (Leppäkangas).

Metso (*Tetrao urogallus*) NT, D **400 paria**
 Melko yleinen – melko harvinainen. Atlas 1974–1979 t1m4, 1986–1989 v7t1m4, havaintoruutuja 15 kpl. Kanta on tihein erämaan etelä- ja keskiosissa tuorepohjaisimmilla ja puustoisimmilla mäntykankailla, joita mäntyrämeet sopivasti reunstavat. Nammijärveltä pohjoiseen metsät ovat valtaosin harvapuustoisia ja karuja. Näillä alueilla metsotiheys näyttää olevan hyvin alhainen.

Marcus Wikmanin ilmoituksen mukaan Inarin kunnan parhailla riistakolmioilla metsotiheys on keskimäärin noin 4 aikuista lintua/km². Nämä kolmiot sijaitsevat luonnontilaisilla ja selvästi keskimääräistä puustoisemmilla metsäalueilla. Käytännöllä erämaan mäntymetsissä edellä mainittua pienempää keskitiheyttä, harvahkoissa mäntymetsissä 1–1,5 ja sulkeutuneissa tai lähes sulkeutuneissa mäntymetsissä 2–2,5 (vertaa kuva 5), saadaan metsokannaksi 1 000–1 300 yksilöä (500–650 paria). Tämä arvio vaikuttaa liian suurelta, koska erämaan linnustokartoituksissa metso havaittiin vain viidesti 330 kilometrin matkalla mäntymetsävyöhykkeellä. Korostetaan kuitenkin, että 1990-luvulla Inarin alueella ei ollut yhtään selvää metsokannan huippuvuotta, pikemminkin kanta oli syvässä aallonpohjassa koko vuosikymmenen, joten mahdollisena huippuvuotena metso-kanta on varmaankin suurempi kuin edellä arvioitu 400 paria.

Riekko (*Lagopus lagopus*) **1 000 paria**
 Melko yleinen. Atlas 1974–1979 v2t2m1, 1986–1989 v9m7, havaintoruutuja 18 kpl. Erämaa-alueella selvä kannan tihentymä on Joulujärvien–Surnujärven pohjoisosan koivikkoalueilla sekä Inarijärven rantakoivikoissa. Tunturiylängöllä riekko esiintyy myös harvapuustoisilla ja lähes aukeilla alueilla. Kanta on harva mäntymetsien alueella ja keskittyy lähinnä soille ja niiden laitamille. Muualla Metsä-Lapin alueella suoritetuissa linjalaskennoissa (Väisänen ym. 1998) tiheys on ollut keskimäärin 0,1–1,5 paria/km². Marcus Wikmanin ilmoituksen mukaan Kessin alueella olevalla riistakolmiolla riekkotiheydet ovat olleet samaa luokkaa.

Kartoituksissa riekko havaittiin 540 km:n matkalla yhteensä 17 kertaa.

Kiiruna (*Lagopus mutus*) **100 paria**
 Harvinainen. Tunturiylängön korkeimpien huippujen kivikko- ja louhikko-alueilla paikoin melko yleinen. Atlas 1974–1979 ei havaintoja, 1986–1989 m1. Tavattu ruudussa 771:58 Rovipää. Kiiruna on myöhemmin tavattu ainakin seuraavilla tuntureilla: Surnupää, Heabusoaivi, Äälisselkä, Rovipää, Tuulipää ja Rajapää.

Kaikki tiedossa olevat havainnot: 17.6.1995 koiras soidinsi Iso-Rovijärveltä noin 1,5 km kaakkoon (Koskimies). 22.3.1996 1 k Surnupäällä (O. Osmonen). 20.4.1997 pariskunta Äälisselkä ja koiras Surnujärven ja Äälisjärven välillä (Valle). 7.4.1998 3 yksilöä Nonapeäljävrin ja Äälisjärven välissä ja 1 k Nonapeäljävrin ja Joulujärven välissä (Välitalo). 1960-luvulta lähtien 5–6 yksilön parvia on säännöllisesti esiintynyt Äälisjärven lounaispuolen kalliokkomaille, mutta keväällä 1998 kiirunoita esiintyi runsaasti jopa Rajapäälle asti (Fofonoff). 29.5.–8.6.1998 yhteensä 18

yksilöä Kallopään–Äälisjärven ympäristön–Rajapään välillä (Seppänen 1998). 8.7.1998 2k Tuulipää (Polojärvi). 11.6.2000 2Ä Rovipää (Mäntylä, O. Osmonen ja Salo), 11.6.2000 1 k Äälisselkä (Mäntylä, O. Osmonen ja Salo), 13.6.2000 1 k Heäbusoaivi (Mäntylä, O. Osmonen ja Salo).

Kurki (*Grus grus*) D **5 paria**
Harvinainen. Atlas 1974–1979 m1, 1986–1989 m1, havaintoruutuja 2 kpl. Muutama pari pesii Kessin alueen suurimmilla soilla. Pohjoisin pesintään viittaava havainto on Nammijärven kaakkoispuolella olevalta suoalueelta.

Tylli (*Charadrius hiaticula*) **50 paria**
Melko harvinainen – harvinainen. Kanta painottuu metsävyöhykkeelle alueen pohjoisosiin, tunturiylängöltä ei havaintoja Atlas 1974–1979 t1m1, 1986–1989 t1, havaintoruutuja 2 kpl.

Linnustokartoituksissa (540 km) havaittiin tylli vain kahdesti, molemmat erämaan pohjoisosassa.

Keräkurmitsa (*Charadrius morinellus*) NT, D **30 paria**
Harvinainen. Tunturiylängön korkeimpien lakien nummimaiset paljakkaluueet. Atlas 1974–1979 ei havaintoja, 1986–1989 v1. Pesintä varmistettu ruudussa 769:58 Surnuoaiivi–Surnupää.

Muut tiedossa olevat havainnot: 11.6.2000 2 Ä Äälisselkä (Mäntylä, O. Osmonen ja Salo).

Kapustarinta (*Pluvialis apricaria*) D **800 paria**
Melko yleinen erämaan eteläosan suurimmilla suoalueilla, tunturiylängöllä yleinen. Atlas 1974–1979 t3m1, 1986–1989 t2m5, havaintoruutuja 8 kpl.

Käyttämällä Väisäsen ym. (1998) ilmoittamia keskitiheyksiä saadaan erämaan kapustarintakannaksi 800–1 400 paria: harvapuustoisia tunturikankaita ja tunturipaljakoita yhteensä 119 km² (6–8 paria/km²), nevaisia rämesoita ja rimpipintasoita yhteensä 127 km² (1–3,5 paria/km²).

Töyhtöhyppä (*Vanellus vanellus*) **1 pari**
Atlaskartoituksissa lajia ei tavattu.

Kaikki tiedossa olevat havainnot: Keväällä 1970-luvun lopulla muutamana vuotena ja 1980-luvun alussa parina vuotena 4–6 yksilöä, jonka jälkeen ei havaintoja, Kauhalahti (Valtonen). 13.6.1994 1 hätäilevä Kessin Auttojänkä (O. Osmonen ja Tynys).

Suosirri (*Calidris alpina alpina*). **5 paria**
Harvinainen. Atlaskartoituksissa ei lajia tavattu. Suosirrin levinneisyys painotuu Utsjoen tunturialueille Tunturi-Lappiin. Mahdollisesti jokunen pari pesii Vätsärin tunturiylängöllä.

Kaikki tiedossa olevat havainnot: 29.5.1998 1Ä Heäbusoivi NE 1,5 km (Seppänen 1998). 30.5.1998 1Ä Äälisjärven itäpuolella (Seppänen 1998).

Lapinsirri (*Calidris temminckii*) VU **10 paria**
Harvinainen. Atlas 1974–1979 v1, 1986–1989 t1m1, havaintoruutuja 3 kpl. Pesintä varmistettu ruudussa 770:57 Aittojärvet–Tuulipää. Lajin mahdollisia pesimäalueita ovat Sammakko-, Kirakka-, Hiiri- ja Kettuniemen huonosti tutkitut suoalueet.

1990-luvulta on tiedossa vain yksi havainto: Juhannus 1999 ilmeinen pesintä, Inarijärven Kumppisaaret (Tynys).

Suokukko (*Philomachus pugnax*) NT, D **300 paria**
Melko yleinen – melko harvinainen eteläosan suoalueilla, tunturiylängöllä harvinainen. Atlas 1974–1979 t2m1, 1986–1989 v1, havaintoruutuja 4 kpl. Pesintä varmistettu ruudussa 766:54 (Sammakkoniemi).

Ainoa tiedossa oleva havainto tunturiylängöltä: 17.6.1998 kn Rajapää (Seppänen 1998).

Jänkäkurppa (*Limnocryptes minimus*) **50 paria**
Rimpipintasoilla ja vetisimmillä nevarämeillä lienee melko yleinen. Atlaskartoituksissa ei lajia tavattu.

Kaikki tiedossa olevat havainnot: 22.6.–1.7.1979 1 Keskimmäinen Reposaaari (Haila 1983). 14.6.1994 2Ä suoalue Majavajokivarressa (O. Osmonen ja Tynys).

Taivaanvuohi (*Gallinago gallinago*) **500 paria**
Melko yleinen – melko harvinainen. Atlas 1974–1979 t5, 1986–1989 v2t1m3, havaintoruutuja 9 kpl.

Punakuiri (*Limosa lapponica*) Sh/sh, NT, D **50 paria**
Harvinainen. Esiintyy vain tunturiylängöllä, jossa kanta painottuu Äälisjärven ympäristöön. Atlas 1974–1979 ei havaintoja, 1986–1989 t1, havaintoruutuja 1 kpl. Todennäköinen pesintä ruudussa 771:58 Rovipää–Routasenkuru.

Kaikki muut tiedossa olevat havainnot: 16.7.1997 1 Harrijärvi W, 7715:585 (Taavo ja Kontelo). 30.5.–7.6.1998 7k + 2 välillä Äälisjärvi–Surnujärven ”Pitkän vuono”–Nonapeäljävri–Rajapää (Seppänen 1998). 8.7.1998 kn hätäilevä ”Rovipää” (Polojärvi). 10.6.2000 2k Toljavaaran itäpuolella (Mäntylä, O. Osmonen ja Salo). 11.6.2000 ääniä Äälisjärven itäpuolelta (Mäntylä, O. Osmonen ja Salo), 12.6.2000 2 korkealla muuttavaa N Surnujärvi (Mäntylä, Osmonen ja Salo). 13.6.2000 2 hätäilevää Heäbusoivin kaakkoispuolella (Mäntylä, O. Osmonen ja Salo).

Pikkukuovi (*Numenius phaeopus*) **400 paria**
Melko yleinen – melko harvinainen. Kanta on tihein tunturiylängön harva-
puustoisilla alueilla. Atlas 1974–1979 v1t4, 1986–1989 v1t5m3, havaintoruutuja 6
kpl.

Mustaviklo (*Tringa erythropus*) **400 paria**
Melko yleinen – melko harvinainen erämaan eteläosissa Nammijärven korkeu-
delle asti, pohjoisempina harvinaisempi. Atlas 1974–1979 ei havaintoja, 1986–
1989 v1t5m3, havaintoruutuja 6 kpl.

Valkoviklo (*Tringa nebularia*) **500 paria**
Melko yleinen koko mäntymetsävyöhykkeellä, tunturiylängöllä satunnainen.
Atlas 1974–1979 t3m2, 1986–1989 t5m8, havaintoruutuja 14 kpl.

Liro (*Tringa glareola*) D **2 000 paria**
Yleisin kahlaaja nevarämeillä ja rimpipintasoilla. Tunturiylängön pienialaisilla
soillakin melko yleinen. Atlas 1974–1979 v1t12m1, 1986–1989 v7t4m4, havainto-
ruutuja 16 kpl.

Rantasipi (*Actitis hypoleucos*) **300 paria**
Melko yleinen – melko harvinainen. Atlas 1974–1979 v1t5m3, 1986–1989 v2t8m4,
havaintoruutuja 15 kpl.

Vesipääsky (*Phalarobus lobatus*) D **?**
Harvinainen. Atlas 1974–1979 t2, 1986–1989 m1, havaintoruutuja 3 kpl. Muita
havaintoja lajista ei ole tiedossa. Vesipääsky pesinee harvalukuisena etelä- ja
keskiosan huonosti tutkituilla rimpipintasoilla.

Tunturikihi (*Stercorarius longicaudus*) **20 paria**
Melko yleinen tunturiylängöllä. Kanta vaihtelee myyrävuosista riippuen. Atlas
1974–1979 t1m1, 1986–1989 m1, havaintoruutuja 3 kpl.

30.5.–7.6.1998 melko yleinen tunturiylängöllä (Seppänen 1998). 11.–13.6.2000
useita yksilöitä Äälisjärven ympäristössä ja hätäilevä pari Heäbusoavin itä- ja
etelärinteellä (Mäntylä, O. Osmonen ja Salo).

Kalalokki (*Larus canus*) **100 paria**
Melko yleinen Inarijärvellä, muualla harvalukuinen. Atlas 1974–1979 m5, 1986–
1989 v4m7, havaintoruutuja 12 kpl. Etenkin tunturiylängöllä ja runsasjärvisellä
alueella välillä Vironiemi–Aittojärvet kanta näyttää olevan hyvin harva: näillä
alueilla kalalokki havaittiin 190 km:n kartoitusmatkalla vain kolmesti.

Harmaalokki (*Larus argentatus*) **?**
Harvinainen. Atlas 1974–1979 m1, 1986–1989 t1m1, havaintoruutuja 3 kpl. Kier-
televiä yksilöitä (aikuisia ja esiaikuisia) tavataan säännöllisesti ainakin Inarijär-
vellä, missä myös ilmeinen pesintä vuosina 1987–1988.

Merilokki (*Larus marinus*) **5 paria**
Harvinainen pesimälintuna, mutta kierteleviä yksilöitä tavataan säännöllisesti koko alueella. Atlas 1974–1979 m3, 1986–1989 t1m1, havaintoruutuja 5 kpl.

Pesimähavainnot: Kesinä 1986–1987 lentopoikue Inarijärvellä (O. Osmonen ja S. Parkkonen). 13.6.1994 1 ad + pesä Kessin Fadderjärvi (O. Osmonen ja Tynys). 4.7.1996 hätäilevä kn + pesä Kessin Korvasjärvi (O. Osmonen ja Karjalainen).

Lapintiira (*Sterna paradisae*) **D** **300 paria**
Yleinen – melko yleinen Inarijärvellä, muualla kanta on harva. Atlas 1974–1979 v8t2m4, 1986–1989 v7t6m3, havaintoruutuja 17 kpl.

Käki (*Cuculus canorus*) **NT** **100 paria**
Melko harvinainen. Atlas 1974–1979 m2, 1986–1989 t5, havaintoruutuja 7 kpl.

Huuhkaja (*Bubo bubo*) **2 paria**
Harvinainen. Atlas 1974–1979 t1, 1986–1989 ei havaintoja, havaintoruutuja 1 kpl. Erämaan eteläosista vahvasti pesintään viittaavia havaintoja vuosilta 1987, 1989, 1992 ja 1997.

Lapinpöllö (*Strix nebulosa*). **5 paria**
Harvinainen. Atlas 1974–1979 m1, 1986–1989 v1, havaintoruutuja 2. Mahdollinen pesintä ruudussa 765:54 Sammakkoniemi ja varmistettu pesintä ruudussa 766:56 Onomusvaara–Nuottamajärvi.

Muut havainnot: 2.8.1986 1 Varttasaaret, Tsärbinsualui, erämaan rajalla (Lampolahti ja Mäkinen). 29.4.1990 1 ja 1.5.1990 1 Kessijärvi, erämaan rajalla (Korteniemi). 2.5.1992 1 Laanjärvet (J. Sihvo). 2.5.1992 1 Nammijärvi, Piilola (Korteniemi). 5.10.1992 1 Sammakkoniemi (Karhu). 25.2.1993 1 Routasenkuru (Rikkonen). 19.–21.4.1993 1 Kauhalahti (Kontsas). 8.4.1997 1 Pistoppiselkä, erämaan rajalla (J. Parkkonen). 3.3.1998 1 Hiiriniemi (L. Sihvo). 3.8.1998 1 Hiiriniemi, Hiirijärven N-puoli (J. Sihvo). 1998 pesä Kessi, Märkävaara, erämaan rajalla (Karhu & Osmonen 2000).

Tunturipöllö (*Nyctea scandiaca*) **E/e, EN, D** **?**
Hyvin harvinainen. Atlas 1974–1979 m1, ruudussa 770:57 Aittojärvet–Tuulipää. Pesintä varmistettu (munapesä) Äälisjärven eteläpuolella kesäkuussa 1987 (Fofonoff), jolloin pohjoisimmassa Lapissa myyräkannat olivat huipussaan. Samana vuonna useita tunturipöllöjä pesi Utsjoen länsiosassa Paistunturin erämaassa.

Muut tiedossa olevat havainnot: 15.3.1985 1 Vasikkasaaret (Martin). 3.8.1986 1 naaraspukuinen, ”rannimmainen” Reposaaari (Lampolahti ja Mäkinen). Helmikuu 1987 1 jäällä Nammijärvi (autiotuvan vieraskirjasta/Karhu). Heinäkuu 1992 1 Suolisvuono, Pahtaniemi (Tynys). 24.4.1995 1 Vätsäri (J. Sihvo).

Hiiripöllö (*Surnia ulula*) **D** **5 paria**
Melko harvinainen – harvinainen. Atlas 1974–1979 t1, 1986–1989 m1, havaintoruutuja 2 kpl. Kartoituksissa (540 km) ei lajia havaittu.

Tervapääsky (*Apus apus*). **10 paria**
Harvinainen. Atlas 1974–1979 t1, ruudussa 768:56 (Vironiemi–Surnuvuono). Peseine hyvin harvalukuisena erämaan etelä- ja keskiosassa.

Muut tiedossa olevat havainnot: Useana kesänä 1990-luvulla havaintoja Ahmajalla ja Kyörtisjärvellä (Tynys).

Palokärki (*Dryocopus martius*) D **5 paria**
Harvinainen. Atlas 1974–1979 t1, ruudussa 768:56 Vironiemi. 1990-luvulta on Sammakkoniemen–Kirakkaniemen alueelta ja Surnuvuonon etelälaidalta useita pesintään viittaavia havaintoja. Tapio Tynys on ilmoittanut löytäneensä vanhoja pesäkoloja erämaan keskiosista.

Pohjantikka (*Picoides tridactylus*) NT, D **80 paria**
Melko harvinainen – harvinainen. Atlas 1974–1979 ei havaintoja, 1986–1989 t1, havaintoruutuja 1 kpl.

Linnustokartoituksissa mäntymetsävyöhykkeellä 330 km:n matkalla laji havattiin vain kerran. Pohjantikka on yleensä hiljainen ja vaikeasti havaittava, mikä johtaa helposti kannan aliarvioon.

Räystäspääsky (*Delichon urbica*). **5 paria**
Harvinainen. Atlas 1974–1979 ei havaintoja, 1986–1989 t1, ruudussa 768:54 Nitsijärvi, josta 50 % erämaa-alueella.

Muut tiedossa olevat havainnot: 1990-luvun puolivälissä muutama pari pesi Kyynelniemen asuinkentässä pitkällisen tauon jälkeen (E. ja O. Kaarret). Kesäkuussa 2000 5–6 yksilöä pihapiirissä yhtenä päivänä, Kauhalahti (Valtonen).

Metsäkirvinen (*Anthus trivialis*). **100 paria**
Melko harvinainen – harvinainen alueen eteläosissa. Lienee hyvin harvinainen/satunnainen harvapuustoisilla ja karuilla mäntykankailla erämaan keskijä pohjoisosissa – näiltä alueilta ei ole havaintoja kertynyt lainkaan. Atlas 1974–1979 v1t1, 1986–1989 v5m1, havaintoruutuja 7 kpl.

Linnustokartoituksissa laji tavattiin mäntymetsävyöhykkeellä 330 km:n matkalla vain kerran.

Niittykirvinen (*Anthus pratensis*) **5 000 paria**
Yleinen. Atlas 1974–1979 v3t7m1, 1986–1989 v11t3m2, havaintoruutuja 16 kpl. Soiden runsaslukuisin varpuslintu. Lukuisa myös tunturiylängöllä.

Käyttämällä Väisäsen ym. (1998) ilmoittamia keskitiheyksiä saadaan erämaan niittykirviskannaksi 3 800–7 500 paria: harvapuustoisia tunturikankaita ja tunturipaljakaita yhteensä 119 km² (10–20 paria/km²), nevaisia rämesoita ja rimpipintasoita yhteensä 127 km² (20–40 paria/km²).

Lapinkirvinen (*Anthus cervinus*) ?
Harvinainen–satunnainen. Atlas 1974–1979 v1t1, 1986–1989 v2, havaintoruutuja 4 kpl. Pesintä varmistettu ruuduissa 770:57 Aittojärvet–Tuulipää, 767:55 Hiiriniemi ja 767:56 Nammijärvi, todennäköinen pesintä ruudussa 770:58 Äälisjärvi–Surnujärvi. Muita havaintoja ei erämaa-alueelta ole tiedossa. Lapinkirvinen on levinneisyydeltään Tunturi-Lapin laji, jonka kanta painottuu Utsjoelle (Väisänen ym. 1998, Karhu & Osmonen 2000).

Keltavästäräkki (*Motacilla flava*) **2 000 paria**
Yleinen – melko yleinen soilla erämaan eteläosassa, muualla harvalukuinen. Atlas 1974–1979 v3t5m3, 1986–1989 v9t2m1, havaintoruutuja 14 kpl.

Tunturiylängöllä kanta on hyvin harva: linnustokartoituksissa 210 km:n matkalla lajista tehtiin vain kolme havaintoa, joista yksi oli pesintään viittaava.

Västäräkki (*Motacilla alba*) **200 paria**
Melko yleinen – melko harvinainen. Kämppien ympäristöissä, suosii myös jokivarsia. Atlas 1974–1979 v6t6, 1986–1989 v12t2m2, havaintoruutuja 16 kpl.

Tilhi (*Bombycilla garrulus*) **800 paria**
Melko yleinen mäntymetsissä koko alueella. Atlas 1974–1979 t4m1, 1986–1989 v3t5m5, havaintoruutuja 13 kpl.

Kartoituksissa (mäntymetsävyöhykkeellä 330 km) havaittiin tilhiä tasaisen harvakseltaan erämaan etelä- ja keskiosissa. Runsaasti tilhiä havaittiin 13.–15.6.2000 karuilla männikkökankailla Vironiemeltä Aittojärville, yhteensä 21 yksilöä 28 kilometrin matkalla (Mäntylä, O. Osmonen ja Salo). Tilhi oli näillä alueilla järripeipon, pajulinnun ja leppälinnun jälkeen runsaslukuisin laji, tiheydeksi saatiin linjoilla 1,2–2,0 paria/km². Jokimäen ja Kaisanlahden (1998) pienessä linjalaskenta-aineistossa aivan erämaa-alueen rajalla tiheys oli 0–1,5 paria/km². Edellä olevilla tiheyksillä on minimikannaksi arvioitu 800 paria.

Koskikara (*Cinclus cinclus*) Sh/sh, NT ?
Harvinainen. Atlas 1986 m1 ruudussa 771:58 Routasenkuru.

Muita havaintoja on tiedossa vain yksi: Mahdollinen pesintä vuonna 1989 tai 1990 Uutuanjoessa Alemman Porijärven ja Vuontisjärvien välisellä jokiosalla (S. Parkkonen). Sopivia pesimäkoskia ei ainakaan erämaan suurimpien jokien, Routasenjoen ja Surnujoen, varsilta ole löytynyt. Etenkin tunturiylängöllä on tutkittu myös varsin runsaasti pienempiä puroja.

Sinirinta (*Luscinia svecica*) D **500 paria**
Melko yleinen – melko harvinainen. Atlas 1974–1979 v2t1, 1986–1989 v4t2m2, havaintoruutuja 11 kpl.

Linnustokartoituksissa (540 km) sinirinta havaittiin vain 6 kertaa, näistä viidesti tunturiylängöllä harvapuustoisella alueella.

Leppälintu (*Phoenicurus phoenicurus*) **4 000 paria**

Yleinen. Atlas 1974–1979 v1t1, 1986–1989 v8t2m2, havaintoruutuja 14 kpl. Väisänen ym. (1998) mukaan Metsä-Lapin männiköissä pesi 1980-luvulla keskimäärin 4,2 paria/km². Jokimäki ja Kaisanlahti (1999) saivat Kessin linjalaskentareiteillä tätä pienempiä tiheyksiä (1,0–3,2 paria/km²); linjoilla oli jonkun verran myös suota. Mäntylä, Osmonen ja Salo ovat saaneet männikkökankailla välillä Aittojärvet–Vironiemi tiheydeksi 5–8 paria/km² (14.–15.6.2000 15 km linjaa, julkaisematon). Keskitiheydellä 3–6 paria/km² (mäntymetsiä 690 km²) saadaan erämaan leppälintukannaksi 2 100–4 400 paria.

Pensastasku (*Saxicola rubetra*). **?**

Harvinainen. Atlas 1974–1979 v1, ruudussa 767:56 Nammijärvi. Muita havaintoja ei ole tiedossa.

Kivitasku (*Oenanthe oenanthe*) NT **1 500 paria**

Yleinen. Tunturiylängön kivikkoisten kankaiden runsaslukuisin lintu. Viihtyy myös harvapuustoisissa mäntymetsissä ja koivikoissa. Atlas 1974–1979 v3t8m1, 1986–1989 v7t4m2, havaintoruutuja 17 kpl.

Räkättirastas (*Turdus pilaris*) **100 paria**

Melko harvinainen – harvinainen. Atlas 1974–1979 v1, 1986–1989 t3m1, havaintoruutuja 4 kpl.

Linnustokartoituksissa (540 km) havaittiin vain kaksi kertaa.

Laulurastas (*Turdus philomelos*) **100 paria**

Melko harvinainen – harvinainen. Tuorepohjaisimmilla metsämailla erämaan eteläosissa. Atlas 1974–1979 v1t2m1, 1986–1989 t1m1, havaintoruutuja 5 kpl.

Linnustokartoituksissa 330 km:n matkalla mäntymetsävyöhykkeellä kaksi laulavaa yksilöä erämaan eteläosassa ja yksi laulava aivan pohjoisosassa.

Punakylkirastas (*Turdus iliacus*) **4 000 paria**

Yleinen. Atlas 1974–1979 v5t5m4, 1986–1989 v8t6m2, havaintoruutuja 17 kpl.

Kulorastas (*Turdus viscivorus*). **200 paria**

Melko harvinainen. Atlas 1986–1989 m2.

Linnustokartoituksissa 330 km:n matkalla mäntymetsävyöhykkeellä havaittiin neljästi laulava koiras. Niistä kaksi erämaan pohjoisimmassa osassa Vuontisjärvien ympäristössä, mikä on ilmeisesti pohjoisin pesintään viittaava havainto lajista (vertaa Väisänen ym. 1998).

Ruokokerttunen (*Acrocephalus schoenobaenus*) **10 paria**

Harvinainen. Atlas 1986–1989 m1, 766:55 Kessijoki. Muita havaintoja on tiedossa vain yksi: 15.6.1996 1 Ä erämaan pohjoisosassa (Koskimies). Oletetaan pesivän erämaan eteläosassa ainakin Kessi- ja Naamajoen varrella, mistä löytyy runsaasti laaja-alaisia jokivarsipajukkoja.

Pajulintu (*Phylloscopus trochilus*) **15 000 paria**
Yleinen. Atlas 1974–1979 v3t5m5, 1986–1989 v9t5m3, havaintoruutuja 17 kpl.

Harmaasieppo (*Muscicapa striata*) **3 000 paria**
Yleinen – melko yleinen. Atlas 1974–1979 v1, 1986–1989 v3t2, havaintoruutuja 5 kpl.

Kirjosieppo (*Ficedula hypoleuca*) **100 paria**
Melko harvinainen – harvinainen. Atlas 1974–1979 t1, 1986–1989 v2t1, havaintoruutuja 4 kpl.

Linnustokartoituksissa (metsäalueella 330 km) kirjosieppo havaittiin 4 kertaa. Pohjoisin havainto 10.6.2000 1Ä Toljavaara E (Mäntylä ja Osmonen).

Lapintiainen (*Parus cinctus*) NT **700 paria**
Melko yleinen – melko harvinainen. Atlas 1974–1979 v1m4, 1986–1989 v3t1m4, havaintoruutuja 11 kpl. Kannan tiheys näyttää olevan alhainen erämaan harva-
puustoissa ja karuilla männikkökankailla, joita on huomattava osa pinta-alasta (kuva 5); esimerkiksi linnustokartoituksissa 13.–15.6.2000 karuilla männikkökankailla Vironiemeltä Aittojärville havaittiin lapintiainen 28 km:n matkalla vain kerran (Mäntylä, O. Osmonen ja Salo).

1980-luvun linjalaskentojen perusteella Perä-Pohjolan ja Metsä-Lapin männikköissä tiheys oli 1,0–1,5 paria/km², tunturikoivikoissa vain 0,3 paria/km² (Väisänen ym. 1998). Laskemalla näillä tiheyksillä saadaan erämaan lapintiaiskannaksi 800–1 100 paria, mikä ilmeisesti on liian suuri arvio.

Sinitiainen (*Parus caeruleus*) **1 pari**
Hyvin harvinainen. Atlaskartoituksissa lajia ei havaittu. Sinitiaisen ensipesintä Inarin Lapin alueella todettiin Ivalossa 1980-luvun loppuvuosina, jonka jälkeen laji on vähitellen levinnyt pohjoiseen Nuorgamiin asti (Karhu & Osmonen 2000).

Kaikki tiedossa olevat havainnot: 1998 ja 1999 pesintä pihapiirissä ja talvella 1999/2000 säännöllisesti 2 yksilöä pihapiirissä, Kauhalampi (Valtonen).

Talitiainen (*Parus major*) **10 paria**
Harvinainen. Atlas 1974–1979 m1 ruudussa 770:58 Surnujärvi–Äälisjärvi.

Muut tiedossa olevat havainnot: Vieraillee silloin tällöin ruokinnalla talviaikaan, Pitkä Surnujärvi (Tervaniemi). Säännöllinen asukas ja pesimälintu pihapiirissä 1990-luvulla, muun muassa talvella 1999/2000 noin 10 yksilöä ruokinnalla, Kauhalampi (Valtonen). Kesäkuussa 1998 pesintä pöntössä, Hiiriniemi (L. Sihvo). 15.6.2000 1Ä Vironiemen asuinkenttä (Mäntylä, O. Osmonen ja Salo).

Isolepinkäinen (*Lanius excubitor*) NT **10 paria**
Harvinainen. Atlas 1974–1979 m2, 1986–1989 m3, havaintoruutuja 5 kpl.

Linnustokartoituksissa 540 kilometrin matkalla isolepinkäinen tavattiin vain kerran: 18.06.1991 1 hätäilevä lähellä Surnuoain porokämpää (O. Osmonen ja R. Osmonen). Muita havaintoja ei lajista ole tiedossa.

Kuukkeli (*Perisoreus infaustus*) NT **400 paria**
Melko yleinen – melko harvinainen. Atlas 1974–1979 m8, 1986–1989 v3t1m8, havaintoruutuja 13 kpl. Kannan tiheys näyttää olevan alhainen erämaan harva-uustoisilla ja karuilla männikkökankailla, joita on huomattava osa pinta-alasta (kuva 5).

Kuukkeleita oli 1980-luvulla Keski- ja Pohjois-Lapin laskentalinjoilla kuusi- ja mäntymetsissä sekä rämeillä 0,7–0,9 paria/km² (Väisänen ym. 1998). Laskemalla näillä tiheyksillä saadaan erämaan kuukkelikannaksi 500–640 paria, mikä ilmeisesti on liian suuri arvio: linnustokartoituksissa 13.–15.6.2000 karuilla männikkökankailla Vironiemeltä Aittojärville (28 km) kuukkelia ei havaittu ollenkaan (Mäntylä, O. Osmonen ja Salo) ja koko 330 km:n kartoitusmatkalla mäntymetsävyöhykkeellä kuukkeli havaittiin vain kuusi kertaa. Osaksi havaintojen vähyys selittyy sillä, että laji on pesimäaikana tavallista hiljaisempi.

Harakka (*Pica pica*) **5 paria**
Harvinainen. Atlas 1974–1979 v1, 1986–1989 m1, havaintoruutuja 2 kpl.

Muut tiedossa olevat havainnot: 6.–7.5.1998 3 Hiiriniemi (L. Sihvo). 24.4.1999 2 Hiiriniemi (L. Sihvo). 1980-luvulla lähes joka syksy muutamia yksilöitä tullut pihapiiriin, Kauhalahti (Valtonen).

Varis (*Corvus cornix*) **50 paria**
Melko harvinainen – harvinainen. Atlas 1974–1979 t2m3, 1986–1989 v3t3m4, havaintoruutuja 12 kpl. Esiintyminen painottuu Inarijärven ympäristöön. Kartoituksissa lajia ei tavattu.

Korppi (*Corvus corax*) **80 paria**
Melko yleinen. Näkyvä ja kuuluva, mutta harvalukuinen. Atlas 1974–1979 v1t2m7, 1986–1989 v3t6m8, havaintoruutuja 17 kpl.

Järripeippo (*Fringilla montifringilla*) **20 000 paria**
Yleinen. Atlas 1974–1979 v2t10m1, 1986–1989 v10t7, havaintoruutuja 17 kpl.

Urpainen (*Carduelis flammea*) **8 000 paria**
Yleinen. Atlas 1974–1979 v5t2m7, 1986–1989 v3t10m2, havaintoruutuja 17 kpl.

Pikkukäpylintu (*Loxia curvirostra*) ? paria
Harvinainen. Atlas 1974–1979 m1, 1986–1989 m4, havaintoruutuja 5 kpl.

Muut tiedossa olevat havainnot: 22.6.–1.7.1979 1 Selkä Reposaaari ja 1 Keskimäinen Reposaaari (Haila 1983).

Isokäpylintu (*Loxia pytyopsittacus*). 100 paria
Melko harvinainen – harvinainen. Männyn siemenvuosina kanta lienee runsaampi. Atlas 1986–1989 v1m1. Varmistettu pesintä ruudussa 770:57 Aittojärvet–Tuulipää.

Linnustokartoituksissa (330 km mäntymetsävyöhykkeellä) isokäpylintu havaittiin kahdesti.

Taviokuurna (*Pinicola enucleator*) 400 paria
Melko harvinainen. Atlas 1974–1979 m1, 1986–1989 t1m4, havaintoruutuja 6 kpl.

Kartoituksissa laji havaittiin metsävyöhykkeellä 330 km:n matkalla yhteensä 7 kertaa: Taviokuurna on pesimäaikana hyvin hiljainen ja näkymätön. Se saapuu pesimäpaikoille hyvin varhain usein jo maaliskuulla, ja aktiivinen laulukausi kestää yleensä vain toukokuun puoliväliin.

Lapinsirkku (*Calcarius lapponicus*) ?
Harvinainen. Atlas 1974–1979 t2, 1986–1989 m1, havaintoruutuja 3 kpl. Todennäköinen pesintä ruuduissa 770:57 Aittojärvet–Tuulipää ja 770:58 Äälisjärvi–Surnujärvi, mahdollinen pesintä ruudussa 771:58 Rovipää–Routasenkuru. Muita havaintoja ei lajista ole kertynyt.

Pulmunen (*Plectrophenax nivalis*) 10 paria
Harvinainen. Rakkakivikot ja louhikot tunturien lakialueilla. Atlas 1986–1989 m2, ruuduissa 770:57 Tuulipää ja 771:58 Rovipää–Routasenkuru, havaintoruutuja 2 kpl. Petteri Polojärvi on ilmoittanut, ettei Tuulipäältä löytynyt pulmusta kesäkuussa 1998.

Muut tiedossa olevat havainnot: 21.6.1991 1 k Rajapäällä (O. Osmonen ja R. Osmonen).

Pikkusirkku (*Emberiza pusilla*) 5 paria
Harvinainen. Pentti Linkola mainitsee kirjassa "Kessi–Vätsäri pohjoinen erämaa" (Lammi 1988) kuulleen laulavia pikkusirkkuja Kessin alueella. 15.6.1994 1Ä Majavajokivarren suoalue (O. Osmonen ja Tynys). Muita havaintoja ei ole tiedossa.

Pajusirkku (*Emberiza schoeniclus*) 200 paria
Melko yleinen erämaan eteläosassa joki- ja purovarsilla, pohjoisosissa hyvin harvalukuinen. Atlas 1974–1979 v1t1m3, 1986–1989 v4t1m4, havaintoruutuja 9 kpl.

11 SÄÄNNÖLLISET VIERAILIJAT JA SATUNNAISLAJIT

Merimetso (*Phalacrocorax carbo*)

Inarijärven etelä- ja keskiosista on runsaasti merimetsohavaintoja, mutta vain muutama on ilmoitettu erämaan puolelta: 21.4.1983 10 Kessivuono (Punnonen 1984). 1990-luvun alkupuolella 6 istuskeli Kuoskerivuonon suun karikolla (Hänninen). 23.8.1994 2 Pisterinselkä (O. Osmonen).

Tundrahanhi (*Anser albifrons*)

30.4.1991 1 ad Nonapeäljävri (S. Parkkonen). 4.5.1995 1 lennossa Nonapeäljävri (S. Parkkonen ja Välitälo).

Kiljuhanhi (*Anser erythropus*) E/e, CR, D

19.6.1897 1 Kirakkaniemi (Poppius & Granit 1898).

Ristisorsa (*Tadorna tadorna*)

8.7.2000 1 ad k lennossa Routasenkuru (Polojärvi ja Päivärinta).

Merikotka (*Haliaeetus albicilla*) E/e, VU, D

1.5.1990 2–3 kv N Majavajärven pohjoispuolella (O. Osmonen ja R. Osmonen). 21.7.1994 1 ad Reposaalet (O. Osmonen ja Kokkonen). 29.8.1997 1 ad NW Nonapeäljävri (O. Osmonen ja Kukko). Maaliskuu 1999 1 ad Nonapeäljävri (Välitälo).

Pulmussirri (*Calidris alba*)

31.8.1992 2 lennossa Äälisselkä (S. Parkkonen).

Merisirri (*Calidris maritima*)

6.12.1998 1 ilmeinen merisirri lennossa jäällä, Kauhalahti (Valtonen).

Metsäviklo (*Tringa ochropus*)

Atlaskartoitus 1986–1989 varmistettu pesintä ruudussa 765:55 Leppävaara, ruudun pinta-alasta vain 20 % erämaa-alueella. 17.6. 1 ja 18.6.1998 1 Routasenkurun rajavartioutuvan ympäristössä (Seppänen 1998).

Punajalkaviklo (*Tringa totanus*)

16.6.1974 1 Äälisjärvi (Iso-Iivari 1979).

Leveäpyrstökihi (*Stercorarius pomarinus*)

24.9.1991 a10 NE Inarijärvi, Vasikkaselkä (Karhu).

Merikihi (*Stercorarius parasiticus*)

15.6.2000 a25 m (kaksikymmentäviisi!) NE Inarijärvi, Kallovuono (O. Osmonen, Mäntylä ja Salo).

Naurulokki (*Larus ridibundus*) VU

Atlaskartoitus 1974–1979 m1.

Selkälokki (*Larus fuscus*)

22.6.1897 1 Kessivuono (Poppius & Granit 1898). Atlaskartoitus 1974–1979 t1m3, 1986–1989 t1m6. Toukokuussa 1995 1 ad Surnujärven eteläpäässä (Kauttu).

Sepelkyyhky (*Columba palumbus*)

1990-luvun alkupuolella 1 yksilö useana päivänä pihapellolla, Kauhalampi (Valtonen).

Varpuspöllö (*Glaucidium passerinum*)

26.3.2002 1Ä Ahmaoja (Leppäkangas).

Harjalintu (*Upupa epops*)

Toukokuussa 1990-luvun alkupuolella 1 Antti Sarren asuinkentässä, Kirakka-vuono (A. Sarre). Antti Sarren kuvaus lajista sopii täysin harjalintuun/O. Osmonen.

Pikkutikka (*Dendrocopos minor*) VU

Atlaskartoitus 1974–1979 t1 ruudussa 765:55 Leppävaara, ruudun pinta-alasta vain 25 % erämaa-alueella. Havainnon tarkka sijainti ei ole tiedossa. Kesällä 1998 tavattiin samassa ruudussa 1 linjalaskentareitillä (Jokimäki & Kaisanlahti 1999).

Kiuru (*Alauda arvensis*)

Järvenpää "useita" (Merikallio 1958).

Haarapääsky (*Hirundo rustica*)

15.–16.5.2000 2 räystäspääskyparvessa, Kauhalampi (Valtonen).

Virtavästäräkki (*Motacilla cinerea*)

11.6.2000 2 Pikku Rovijärven etelästä laskevan puron varressa (O. Osmonen ja Salo).

Rautiainen (*Prunella modularis*)

Atlas 1974–1979 m1 ruudussa 770:57 Aittojärvet–Tuulipää.

Mustarastas (*Turdus merula*)

Toukokuu 1993 tai 1994 1 k Kauhalampi (Valtonen). 30.3.–1.4.2002 1k Hiiriniemi (Sihvo).

Lapinuunilintu (*Phylloscopus borealis*)

5.8.1984 1 Surnujärvi (Vuolanto). Inarin Lapissa lapinuunilinnun kanta painottuu Utsjoen länsiosiin ja Inarin kunnan länsiosiin Lemmenjoen kansallispuistoon (Väisänen ym. 1998, Karhu & Osmonen 2000).

Närhi (*Garrulus glandarius*)

1980-luvun puolivälissä Kessivuonon asuinkentässä 2–3 yksilön parvi (Sarre). 1970-luvun lopulla kahtena vuotena ja 1990-luvulla lähes vuosittain pihapiirissä syysaikaan, esimerkiksi syksyllä 1999 4 pihapiirissä ja syksyllä 2000 2 pihapiirissä, Kauhalampi (Valtonen).

Pähkinähakki (*Nucifraga caryocatactes*)

10.8.1995 2 Kallovuono (Nikulainen/Karhu & Osmonen 2000). Havainnot liittyvät suureen vaellusvuoteen.

Hömötiainen (*Parus montanus*)

Atlaskartoitus 1986–1989 m1, 766:56 Onomusvaara–Nuottamajärvi. Lokajoulukuu 2000 4–5 yksilöä pihapiirin ruokinnalla, Kauhalahti (Valtonen).

Kottarainen (*Sturnus vulgaris*)

Atlaskartoitus 1986–1989 m1 769:56 Kyyneljärvi.

Varpunen (*Passer domesticus*)

1990-luvulla muutamana vuonna pihapiirissä, Kauhalahti (Valtonen).

Peippo (*Fringilla coelebs*)

Atlaskartoitus 1986–1989 m1 776:56 Onomusvaara–Nuottamajärvi.

Viherpeippo (*Carduelis chloris*)

Keväällä 1990-luvun puolivälissä 2–4 yksilöä ruokinnalla kerran, toisen kerran vuonna 1998 ja 2 yksilöä syksyllä 2000 Kauhalahti (Valtonen).

Vihervarpunen (*Carduelis spinus*)

Atlaskartoitus 1974–1979 m1, 1986–1989 m1, 767:55 Hiiriniemi ja 765:54 Sammakoniemi.

Kirjosiiplikäpylintu (*Loxia leucoptera*)

Atlaskartoitus 1974–1979 v1 ruudussa 766:53 Inarijärven Reposaalet–Varttasaalet. Ruudun pinta-alasta 40 % erämaa-alueella. Havainnon tarkka sijainti ei ole tiedossa.

Punatulkku (*Pyrrhula pyrrhula*)

15.6.2000 1 Vironiemi, asuinkentässä (Mäntylä, O. Osmonen ja Salo).

Keltasirkku (*Emberiza citrinella*)

Atlaskartoitus 1974–1979 t2m1, ruuduissa 769:56 Kyyneljärvi, 770:57 Aittojärvet–Tuulipää ja 769:57 Mellalompola. Toukokuu 1998 2 Ahmaoja (Tynys). 1990-luvulla kerran pihapiirissä, Kauhalahti (Valtonen).

12 YHTEENVETO

Vätsärin erämaa-alueella on tavattu yhteensä 128 lintulajia. Näistä säännöllisesti pesiviä on 82 lajia (taulukko 2). Vähemmän säännöllisesti pesiviä lienevät töyh-töhyppä, tunturipöllö, lapinpöllö, isokäpylintu, pikkukäpylintu, räystäspääsky ja sinitäinen. Tunturi-Lapin lajit, suosirri, vesipääsky, lapinkirvinen ja lapinsirkku, näyttävät olevan hyvin harvinaisia pesimälintuja Vätsärin alueella. Atlas-kartoituksissa lajeista on tehty joitakin havaintoja mutta myöhemmin ei lainkaan suosirriä lukuun ottamatta. Lajeille sopivaa elinympäristöä on 1990-luvulla kar-toitettu kohtalaisesti. Koskikarakin vaikuttaa hyvin harvinaiselta pesimälinnulta. Itse asiassa sen pesintää ei erämaa-alueella ole vielä todettu – lajin vaatimukset täyttävää pesimäputousta ei ole löytynyt Routasenoeltakaan.

Mahdollisia hyvin harvinaisia – satunnaisia pesimälajeja ovat virtavästaräkki, metsäviklo, rautiainen, hömötiainen, viherpeippo, vihervarpunen, punatulkku ja keltasirkku.

Pesimälajistosta varsinaisia uhanalaisia (4 lajia) ovat kotka, ampuhaukka, tuntu-rihaukka ja tunturipöllö. Silmälläpidettäviä (17 lajia) ovat kaakkuri, metsähanhi, mustalintu, sääksi, tuulihaukka, metso, teeri, keräkurmitsa, suokukko, punakui-ri, pohjantikka, käki, koskikara, kivitasku, lapintiainen, isolepinkäinen ja kuuk-keli.

Erämaa on pinta-alaltaan valtavan suuri ja hankalien kulkuyhteyksien takana. Tähän mennessä linnuston havainnointi on kattanut vain pienen osan koko erä-maasta. Tätä kuvastaa hyvin se, ettei alueelta ole vielä lainkaan tiedossa havain-toja seuraavista todennäköisistä pesimälajeista: jouhisorsa, sinisuohaukka, jän-käsirriäinen, varpuspöllö, suopöllö, helmipöllö ja pikkutikka. Sinisuohaukka, suopöllö ja jänkäsirriäinen löytyisivät melko varmasti eteläosan suurimmilta ja huonosti tutkituilta suoalueilta.

Taulukko 2. Vätsärin erämaa-alueen pesimälinnuston minimiparimäärät. Korostetaan, että kyseessä on parimäärän karkea minimiarvio. Kysymysmerkki tarkoittaa sitä, että laji on havaittu (varmistettu tai todennäköinen pesintä) atlaskartoituksissa, mutta 1990-luvulta havaintoja ei ole tiedossa. CR = äärimmäisen uhanalaiset, EN = erittäin uhanalaiset, VU = vaarantuneet, NT = silmälläpidettävät, D = lintudirektiivin liitteen I laji.

Kaakkuri (<i>Gavia stellata</i>) NT, D	20	Harmaalokki (<i>Larus argentatus</i>)	?
Kuikka (<i>Gavia arctica</i>) D	100	Merilokki (<i>Larus marinus</i>)	5
Laulujoutsen (<i>Cygnus cygnus</i>) D	5	Lapintiira (<i>Sterna paradisae</i>) D	300
Metsähanhi (<i>Anser fabalis</i>) NT	60	Käki (<i>Cuculus canorus</i>) NT	100
Haapana (<i>Anas penelope</i>)	80	Huuhkaja (<i>Bubo bubo</i>)	2
Tavi (<i>Anas crecca</i>)	150	Lapinpöllö (<i>Strix nebulosa</i>)	5
Sinisorsa (<i>Anas platyrhynchos</i>)	20	Tunturipöllö (<i>Nyctea scandiaca</i>) EN, D	?
Tukkasotka (<i>Aythya fuligula</i>)	80	Hiiripöllö (<i>Surnia ulula</i>) D	5
Alli (<i>Clangula hyemalis</i>)	50	Tervapääsky (<i>Apus apus</i>)	10
Mustalintu (<i>Melanitta nigra</i>) NT	20	Palokärki (<i>Dryocopus martius</i>) D	5
Pilkkasiipi (<i>Melanitta fusca</i>)	5	Pohjantikka (<i>Picoides tridactylus</i>) NT,D	80
Telkkä (<i>Bucephala clangula</i>)	300	Räystäspääsky (<i>Delichon urbica</i>)	5
Uivelo (<i>Mergus albellus</i>) D	50	Metsäkirvinen (<i>Anthus trivialis</i>)	100
Tukkakoskelo (<i>Mergus serrator</i>)	150	Niittykirvinen (<i>Anthus pratensis</i>)	5 000
Isokoskelo (<i>Mergus merganser</i>)	100	Lapinkirvinen (<i>Anthus cervinus</i>)	?
Kanahaukka (<i>Accipiter gentilis</i>)	5	Keltävästäräkki (<i>Motacilla flava</i>)	2 000
Piekana (<i>Buteo lagopus</i>)	40	Västäräkki (<i>Motacilla alba</i>)	200
Kotka (<i>Aquila chrysaetos</i>) VU, D	4	Tilhi (<i>Bombycilla garrulus</i>)	800
Sääksi (<i>Pandion haliaetus</i>) NT, D	6	Koskikara (<i>Cinclus cinclus</i>)	?
Tuulihaukka (<i>Falco tinnunculus</i>) NT	10	Sinirinta (<i>Luscinia svecica</i>) D	500
Ampuhaukka (<i>F. columbarius</i>) VU, D	20	Leppälintu	
Tunturihaukka (<i>F. rusticolus</i>) EN, D	0–1	(<i>Phoenicurus phoenicurus</i>)	4 000
Pyy (<i>Tetrastes bonasia</i>) D	20	Pensastasku (<i>Saxicola rubetra</i>) NT	?
Teeri (<i>Tetrao tetrix</i>) NT, D	10	Kivitasku (<i>Oenanthe oenanthe</i>) NT	1 500
Metso (<i>Tetrao urogallus</i>) NT, D	400	Räkättirastas (<i>Turdus pilaris</i>)	200
Riekko (<i>Lagopus lagopus</i>)	1 000	Laulurastas (<i>Turdus philomelos</i>)	100
Kiiruna (<i>Lagopus mutus</i>)	100	Punakylkirastas (<i>Turdus iliacus</i>)	4 000
Kurki (<i>Grus grus</i>) D	5	Kulorastas (<i>Turdus viscivorus</i>)	200
Tylli (<i>Charadrius hiaticula</i>)	50	Ruokokerttunen	
Keräkurmitsa		(<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>)	10
(<i>Charadrius morinellus</i>) NT, D	30	Pajulintu (<i>Phylloscopus trochilus</i>)	15 000
Kapustarinta (<i>Pluvialis apricaria</i>)	800	Harmaasiippo (<i>Muscicapa striata</i>)	3 000
Töyhtöhyppä (<i>Vanellus vanellus</i>)	1	Kirjosieppo (<i>Ficedula hypoleuca</i>)	100
Suosirri (<i>Calidris alpina alpina</i>)	5	Lapintiainen (<i>Parus cinctus</i>) NT	700
Lapinsirri (<i>Calidris temminckii</i>) VU	10	Sinitiainen (<i>Parus caeruleus</i>)	1
Suokukko		Talitiainen (<i>Parus major</i>)	10
(<i>Philomachus pugnax</i>) NT, D	300	Isolepinkäinen (<i>Lanius excubitor</i>) NT	10
Jänkäkurppa		Kuukkeli (<i>Perisoreus infaustus</i>) NT	400
(<i>Lymnocyptes minimus</i>)	50	Harakka (<i>Pica pica</i>)	5
Taivaanvuohi (<i>Gallinago gallinago</i>)	500	Varis (<i>Corvus cornix</i>)	50
Punakuiri (<i>Limosa lapponica</i>) NT, D	50	Korppi (<i>Corvus corax</i>)	80
Pikkukuovi (<i>Numenius phaeopus</i>)	400	Järripeippo (<i>Fringilla montifringilla</i>)	20 000
Mustaviklo (<i>Tringa erythropus</i>)	400	Urpiaainen (<i>Carduelis flammea</i>)	8 000
Valkoviklo (<i>Tringa nebularia</i>)	500	Pikkukäpylintu (<i>Loxia curvirostra</i>)	?
Liro (<i>Tringa glareola</i>) D	2 000	Isokäpylintu (<i>Loxia pytyopsittacus</i>)	100
Rantasipi (<i>Actitis hypoleucos</i>)	300	Taviokuurna (<i>Pinicola enucleator</i>)	400
Vesipääsky (<i>Phalaropus lobatus</i>) D	?	Lapinsirkku (<i>Calcarius lapponicus</i>)	?
Tunturikihu		Pulmunen (<i>Plectrophenax nivalis</i>)	10
(<i>Stercorarius longicaudus</i>)	20	Pikkusirkku (<i>Emberiza pusilla</i>)	5
Kalalokki (<i>Larus canus</i>)	100	Pajusirkku (<i>Emberiza schoeniclus</i>)	200

KIITOKSET

Olen saanut tähän linnustoselvitykseen paljon havaintoja paikallisilta luontoa ja lintuja seuraavilta henkilöiltä. Havaintoja lähettäneiden nimet on mainittu selvityksen lopussa, kiitokset kaikille heille! Käsikirjoituksen ovat lukeneet Heikki Karhu, Tapio Tynys, Ari Rajasärkkä ja Risto A. Väisänen. Kiitokset hyvistä parannusehdotuksista! Kiitos James McCallum´ille piirroksista. Pasi Nivasalo, Juha Sihvo ja Tapio Tynys ovat tehneet kartat. Pasi on lisäksi tehnyt taiton ja Juha työstänyt minulle Metsähallituksen luontokartoitusaineistosta monenlaista pinta-alatietoa lintutiheyksien ja parimäärien laskemista varten. Tapio Tynys on tehnyt liitteenä olevan saamenkielisen nykyortografian mukaisen paikannimien luettelon. Pekka Laaksonen on tarkastanut kieliasun.

HAVAINNOITSIJAT (50)

Antti Autti, Teuvo Fofonoff, Janne Hendrikson, Ahti Hänninen, Lasse Iso-Iivari, Eemil Kaarret, Osmo Kaarret, Heikki Karhu, Yrjö Karjalainen, Ari Kauttu, Pekka Kokkonen, Petri Kontelo, Markku Kontsas, Ismo Korteniemi, Pertti Koskimies, Timo Kukko, Jaakko Kyrö, Janne Lampolahti, Aimo Leppäkangas, Jari Liimatainen, Erkki Martin, Erkki Morottaja, Paavo Mustonen, Yrjö Mäkinen, Kari Mäntylä, Seppo Neuvonen, Jouko Nikulainen, Olli Osmonen, Riitta Osmonen, Jukka Parkkonen, Sampo Parkkonen, Jorma Peltonen, Petteri Polojärvi, Alekski Päivärinta, Martti Rikkinen, Leo Salo, Rauno Sanila, Antti Sarre, Ella Sarre, Raila Sarre, Sirpa Seppänen, Juha Sihvo, Leevi Sihvo, Päivi Taavo, Pekka Tervaniemi, Tapio Tynys, Iivari Valle, Auvo Valtonen, Seppo Vuolanto, Markku Väälitalo.

Yksityiskohtaisen raportin (= linnustokartoituksen) ovat aineistoksi luovuttaneet:

Kari Mäntylä, Olli Osmonen ja Leo Salo 9.–15.6.2000. Pertti Koskimies 16.–19.6.1995, 15.–16.6.1996, 21.6.1999, 17.6.2000 ja 19.6.2001. Olli Osmonen ja Tapio Tynys 13.–15.6.1994. Olli Osmonen 22.–24.6.1990, 15.–22.6.1991 ja 28.–30.8.1997. Sirpa Seppänen 28.5.–12.6 ja 17.–18.6.1998. Petteri Polojärvi 6.–10.7.1998, 6.–9.7.1999 ja 12.–14.7.2000. Yhteensä 540 maastokilometriä.

LÄHTEET

- Bagge, P., Lehtovuori, M. & Lindqvist, O. 1963: Havainnot Inarin ja Enontekiön Lapin linnustosta kesällä 1961. – *Ornis Fennica* 40 (1): 21–31.
- Frantzen, B., Dransfeld, H. & Hunsdal, O. 1991: Fugleatlas for Finnmark. – Trykkforum AS, Vadsö. 226 s.
- Haila, Y. 1983: Colonisation of islands in a north-boreal Finnish lake by land birds. – *Annales Zoologici Fennici* 20: 179–197.
- Hyytiä, K., Kellomäki, E. & Koskinen, J. (toim.) 1983: Suomen lintuatlas. – Lintutieto, Helsinki. 520 s.
- Iso-livari, L. 1979: Havainnot Inarin Lapin satunnaislajistosta. – *Lintumies* 14: 78–81.
- 1985: Birds of Inari Lapland (published observations). – Lapin tutkimuslaitos Kevon havaintoarkisto.
- Jokimäki, J. & Kaisanlahti, M.-L. 1999: Ylä-lapin pesimälinnustolaskennat Hammastunturin, Tolosen, Kirakan ja Kessin alueella 1998: tutkimusraportti. – Moniste, Metsähallitus, Ylä-Lapin luonnonhoitoalueen arkisto, Ivalo. 38 s.
- Karhu, H. & Osmonen, O. 2000: Inarin Lapin linnut. Faunistisia lintutietoja Inarin Lapista, erityisesti vuosilta 1985–1999. – *Kokko* 15: 3–122.
- Klinga J. 1998: Ylä-Lapin kaakkurikannan (*Gavia stellata*) nykytilanne: tutkimusraportti. – Moniste, Metsähallitus, Ylä-Lapin luonnonhoitoalueen arkisto, Ivalo. 12 s.
- Lammi, S. (toim.) 1988: Kessi – Vätsäri pohjoinen erämaa. – O & G Kustannus, Vaasa. 160 s.
- Merikallio E. 1958: Finnish birds. Their distribution and numbers. – *Fauna Fennica* 5: 1–181.
- Poppius B. & Granit A. W. 1898: Ornitologiska iakttagelser gjorda i Enare, Utsjoki och Syd-Varanger. – *Acta Societatis pro Fauna et Flora Fennica* 15 (3): 93–98.
- Punnonen, P. 1984: Kevätmuutto 1983. – *Kokko* 7: 31–42.
- Rajasärkkä, A. 1995: Suojelualue. Urho Kekkosen kansallispuiston vuosi. – *Linnut* 5: 28–31.
- Rassi, P. 2000: Lintujemme uusi uhanalaisuustarkastelu. – *Linnut* 2 (35): 6–13.

- Saari, L., Pulliainen, E. & Hietajärvi, T. 1998: Itä-Lapin linnut. – Oulun yliopisto, Oulu. 350 s.
- Seppänen, S. 1998: Raportti kiljuhanhi Life-projektin maastotöistä/kesä 1998. – Moniste, Metsähallitus, Ylä-Lapin luonnonhoitoalueen arkisto, Ivalo. 25 s.
- Sihvo, J. 2001: Luotokartoituksen loppuraportti osa 2. Ylä-Lapin luontotyypit. – Käsikirjoitus, Metsähallitus, luonnonsuojelu, Vantaa. 165 s.
- Tuominen, S., Eeronheimo, H. & Toivonen, H. 2001: Yleispiirteinen biotooppi-luokitus. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja B 57. 60 s.
- Tynys, T. 1998: Vätsäriin erämaan metsien kehitys. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 88. 38 s.
- (toim.) 2000: Vätsäri – erämaa järven takana. – Metsähallitus, Ylä-Lapin luonnonhoitoalue, Ivalo. 331 s.
- Uhanalaisten eläinten ja kasvien seuranta-toimikunta 1992: Uhanalaisten eläinten ja kasvien seuranta-toimikunnan mietintö. – Komiteamietintö 1991:30, Ympäristöministeriö, Helsinki. 328 s.
- Uhanalaisten eläinten ja kasvien suojelutoimikunta 1986: Uhanalaisten eläinten ja kasvien suojelutoimikunnan mietintö. I–III. – Komiteamietintö 1985:43, Ympäristöministeriö, Helsinki. 111 + 466 + 431 s.
- Virkkala, R. 1987: Effects of forest management on birds breeding in Northern Finland. – *Annales Zoologici Fennici* 24: 281–294.
- Väisänen, R., Lammi, E. & Koskimies, P. 1998: Muuttuva pesimälinnusto. –SLY:n Lintutieto Oy, Helsinki. 567 s.

KALDOAIVIN-SAMMUTTIJÄNGÄN LINJALASKENTA

Parimääräarviot on taulukossa esitetty vain erälle runsaslukuisimmille lajeille, joiden kannanarviot tulevat näinkin pienellä ja heterogeenisellä aineistolla suhteellisen luotettavaksi. Osa laskennoista on tehty erämaa-alueen rajan tuntumassa ja osittain jopa varsinaisen erämaan ulkopuolella (= Utsjokilaakson rinteillä). PS = pareiksi tulkittujen havaintojen määrä 50 m leveältä pääsaralta, TS = kaikkien havaintojen määrä (paria), Tiheys = paria/km², Min = tutkimusalueen kannanarvion minimi (paria), Max = tutkimusalueen kannanarvion maksimi (paria), Dom = dominanssi eli lajin prosenttiosuus koko maalinnustosta, PS-tiheys = tiheys pääsaralla (paria/km²)

KALDOAIVI-SAMMUTTIJÄNKÄ	PS yht.	TS yht.	Tiheys	Min.	Max.	Dom.
Linjan pituus km	86,6					
Piekana		8	0,2			0,2 %
Maakotka		3	0,0			0,0 %
Ampuhaukka		1	0,0			0,0 %
Riekko	6	13	1,6	5 000	9 000	1,5 %
Kiiruna	1	6	0,4			0,3 %
Kurki		3	0,0			0,0 %
Tylli	4	12	0,9			0,8 %
Kapustarinta	29	152	4,4	14 000	19 000	4,1 %
Lapinsirri	5	6	0,4			0,4 %
Suosirri	5	17	1,1			1,0 %
Jänkäsirriäinen		4	0,2			0,2 %
Suokukko	16	73	3,7			3,4 %
Jänkäkurppa		11	0,1			0,1 %
Taivaanvuohi	4	24	0,5	1 500	2 200	0,5 %
Punakuiri	1	13	0,4			0,3 %
Pikkukuovi		15	0,3	850	1 200	0,3 %
Mustaviklo	6	37	0,9			0,9 %
Punajalkaviklo		3	0,1			0,1 %
Valkoviklo		5	0,1			0,1 %
Liro	24	99	3,3	11 000	16 000	3,1 %
Rantasipi		1	0,0			0,0 %
Vesipääsky	13	34	2,3			2,1 %
Tunturikihi	7	59	1,3			1,3 %
Käki	1	6	0,0	130	180	0,0 %
Suopöllö	1	1	0,0			0,0 %
Metsäkirvinen		1	0,0			0,0 %
Niittykirvinen	70	298	17,2	55 000	80 000	16,1 %
Lapinkirvinen	1	5	0,6			0,5 %
Keltavästäräkki	27	50	3,6	11 000	18 000	3,3 %
Västäräkki	1	6	0,5			0,4 %
Tilhi		3	0,1			0,1 %
Punarinta		3	0,1			0,1 %
Sinirinta	12	32	1,8	5 500	8 500	1,6 %
Leppälintu	2	43	1,2			1,1 %
Kivitasku	8	22	1,4	4 400	7 000	1,3 %
Laulurastas	1	7	0,2			0,2 %
Punakylkirastas	13	80	3,0	9 500	14 000	2,8 %
Lapinuunilintu		1	0,0			0,0 %
Pajulintu	26	279	9,3	29 000	44 000	8,7 %
Harmaasiippo		2	0,2			0,2 %
Kirjosieppo		2	0,1			0,1 %
Lapintiainen	1	2	0,3			0,3 %
Isolepinkäinen		1	0,0			0,0 %
Kuukkeli		2	0,2			0,2 %
Varis		5	0,1			0,1 %
Korppi		13	0,1	290	400	0,1 %
Järripeippo	48	312	10,9	34 000	50 000	10,2 %
Urpainen	14	202	6,4	20 000	30 000	6,0 %
Taviokuurna	1	4	0,3			0,3 %
Lapinsirkku	114	349	26,8			24,9 %
Pajusirkku	4	12	0,7			0,6 %
Yhteensä	466	2 342	107,4	340 000	500 000	100,0 %
PS-tiheys	107,6					
Lajimäärä	51					
Linjaa/pinta-ala	0,03					

KALDOAIVIN ERÄMAA-ALUEEN JA SAMMUTTIJÄNGÄN- VAIJOENJÄNGÄN SOIDENSUOJELUALUEEN PAIKANNIMET

Havaintoihin liittyvät paikannimet noudattavat topografikartan 1:50 000 nimistöä. Sijainti on ilmoitettu yhtenäiskoordinaatein.

Sijainti	Paikannimi suomenkielinen/ saamenkielinen	Oikea saamenkielinen muoto	
		pohjoissaame	inarinsaame
7744:565	Aittoaiivi/ Aihtoaivvik	<i>Áittoaivvit</i>	<i>Äittiuáivih</i>
7740:531	Aksonjunni		<i>Ákšonjunni</i>
7742:527	Aldovarri		<i>Áldovárri</i>
7721:514	Alimmainen Kuktsejärvi/ Vuolimus Kuktsejavri	<i>Vuolimus Gukčejávri</i>	
775:50	Annevarri	<i>Ánnevárri</i>	
		(Samuli Aikion huomautukset: tunturialue Vetsijoki–Utsjoki, siis 7748 (Čáhkálčohkka) 7764 (Luovosvárri, Gomufanas: 500 Guorosvuohppečohkka, Gidešjohčielgi –514 Veahčatnjuis Eikö tarkempaa havaintopistettä?)	
7753:533	Anodjavri	<i>Ánotjávri</i>	
775:53	Askasjohka	<i>Aškkasjohka</i>	
771:54	Avlejohka	<i>Ávlejohka</i>	<i>Ävlijuuhâ</i>
771:54	Ävlijärvet/ Avlejavrrik	<i>Ávlejávrrit</i>	<i>Ävlijäävrih</i>
7767:532	Avvatsohkka	<i>Ávvačohkka</i>	
773:52	Fallejavri	<i>Fállejávri</i>	
773:52	Fallejohka	<i>Fállejohka</i>	
773:52	Falleleaksa	<i>Fálleleakšá</i>	
7770:525	Farppaloaivi	<i>Fárppaloaivvit</i> (kyseessä on neljä huippua, joilla ei ole erillisiä nimiä, käytetään yhteisnimitystä <i>Fárppaloaivvit</i> (mon.))	
7728:509	Harabjavri	<i>Hárátjávri</i>	
7720:50	Harabskaidi	<i>Hárátškáidi</i>	
773:56	Harrijoki/Soavveljohka	<i>Soavveljohka</i>	
773:57	Harrijärvi/Soavveljávri	<i>Soavveljávri</i>	
7733:571	Harrisuvanto/Soavvelsavu	<i>Soavvelsavu</i>	
7755:533	Havgajavri	<i>Hávgajávri</i>	
772:51	Havgajavrrik	<i>Hávgajávrrit</i>	
773:54	Havgajohka	<i>Hávgajohka</i>	
7725:516	Havgaluobbal	<i>Hávgaluoppal</i>	
772:51	Havgaskaidi	<i>Hávgaskáidi</i>	
773:55	”Huikkimajoki” / Huihkimvarjohka	<i>Huikinvárjohka</i>	
771:53	Iijärvi/Idjavri	<i>Idjavri</i>	<i>Ijjávri</i>
7674:572	Iisakinjärvi/ Lerkka Issaakjaaurads		<i>Lerkkâ-Issáák jáávraš</i>

7743:559	Isokivennokka/ Stuorradgedginjunes	<i>Stuorrageađnjunis</i>	<i>Stuorrâ- kedgnjunes</i>
7705:543	Iso-Pelsa/Stuorra-Peälsa	<i>Stuorra-Bealsa</i>	<i>Stuorrâ-Piälsá</i>
771:51	Johttijärvi/Johttijavri	<i>Johttejávri</i>	<i>Juttjávri</i>
771:52	Joukkasjärvi/Njuktsajavri	<i>Njukčajávri</i>	<i>Njuhčâjávri</i>
770:51	Jullamojärvi/Jullamjávri		<i>Juullâmjávri</i>
7741:504	Juovva-Skallovárri	<i>Juovva-Skállovárri</i>	
771:54	Kaartilompolo/ Keärdooluobal		<i>Kiärdooluobâl</i>
776:53	Kalddasjohka	<i>Gálddasjohka</i>	
7752:530	Kalddoainurki	<i>Gálddoainurki</i>	
7744:532	Kalddoaivi	<i>Urroaivi</i>	
		(Samuli Aikion huomautuksia: Karttanimet vaihtaneet paikkansa. Nimi Gálddoaivi tarkoittaa koko tunturistoa ja sen korkeinta huippua, joka on lännempänä. Ks. Urroaivi)	
773:54	Kardejohka	<i>Gárdejohka</i>	
7747:505	Kardeoaivi	<i>Gárdeoaivi</i>	
7734:514	Kaskajavri	<i>Gaskajávri</i>	
7742:514	Kaskamus Rievssakjavri	<i>Gaskamuš Rievssatjávri</i>	
7736:550	Kaskamus Silisluobbal	<i>Gaskkamuš Silisluoppal</i>	<i>Koskâmuš Silesluobâl</i>
7720:515	Keskimmäinen Kuktsejärvi/ Kaskamus Kuktsejavri	<i>Gaskkamuš Gukčejávri</i>	
7755:508	Keädgeporoaiivi	<i>Gea^o geborgielas</i>	<i>Keđgiporkielâs</i>
7696:513	Kiesvaara/Kiesvääri		<i>Kiesvääri</i>
769:51	Kiesvaaranjätkä/ Kiesväärijeggi		<i>Kiesvärjeggi</i>
7744:553	Kistapeljavriik	<i>Gisttatbeljávrrit</i>	<i>Kistâppeljäävriih</i>
774:55	Kistapeljohka	<i>Gisttatbeljohka</i>	<i>Kistâppeljuuhâ</i>
7748:555	Kistapelvuobmi	<i>Gisttatbelvuoppi</i>	<i>Kistâppeloyemi</i>
769:53	Kiviselkä/Juovvatsielgi		<i>Juovâčielgi</i>
7707:518	Koavvaarads		<i>Kuáivvâárâás</i>
775:55	Kolmmesoaiivi	<i>Golmmesoaiivi</i>	
7744:522	Kuhkesjavri	<i>Guhkesjávri</i>	
770:52	Kuivajärvi/Koskamjavri		<i>Koškisjávri</i>
772:51	Kuktsejohka	<i>Gukčejohka</i>	
7716:513	Kuktsevarri	<i>Gukčevárri</i>	
774:55	”Kuollepasti” nimeä ei ole topografikartalla		
774:55	Kuollepastimtsielgi	<i>Guollebastin</i>	
7733:529	Kuorboaiivi	<i>Guorboaiivi</i>	
770:53	Kuotku	<i>Guotkku</i>	<i>Kuátku</i>
7740:554	Laavvuvaara		<i>Láuvuvääri</i>
776:54	Leäibejohka	<i>Leaibejohka</i>	
7747:512	Lohkkejavri	<i>Lohkkejávri</i>	
774:51	Lohkkevarjohka	<i>Lohkkejârvjohka</i>	
775:54	Luossajavri	<i>Luossajávri</i>	
775:54	Luossajohka	<i>Luossajohka</i>	
7758:541	Luossavarri	<i>Luossavárri</i>	

775:52	Luovosvarjohka	<i>Luovosvárjohka</i> (Samuli Aikion huomautuksia: Kumpi joki? Bajit [ylempi] vai Vuolit [alempi])	
773:51	Luvlevarjohka	<i>Luovlevárjohka</i>	
7733:513	Marasjavri	<i>Marasjávri</i>	
7758:548	Miutijavri	<i>Miuttejávri</i>	
7759:545	Miutijohka	<i>Miuttejohka</i>	
7757:547	Miutitsohkka	<i>Miuttečohkka</i>	
773:53	Moresveijohka	<i>Moresveijohka</i>	
773:51	Nanapeäljavri	<i>Nanabealjávri</i>	
7728:542	Njahkajavri	<i>Njáhkájávri</i>	
7734:537	Njallatsohkka	<i>Njallačohkka</i>	
770:51	Njalmmepegejeaggi	<i>Njálmmepogijeaggi</i>	<i>Njälmpovvájegg</i>
772:56	Näätämöjoki/Njeävdam	<i>Njeavdi</i>	<i>Njiävdam</i>
7732:532	Njuktsapeäljavri	<i>Njukčabealjávrit</i>	
7757:526	Njuohkarggu	<i>Njuohgárggu</i>	
775:52	Njuohkarjavri	<i>Njuohkarjávri</i>	
772:55	Opukasjärvi/Hoppoogjävri	<i>Hahpatjávri</i>	<i>Hoppoogjävri</i>
771:53	Paavalijoki/Paauvaljuuha		<i>Paavvâljuuhâ</i>
7751:525	Pajanvadda	<i>Bajánvađđa</i>	
7738:543	Pajib Havgajavri	<i>Bajit Hávgaajávri</i>	
7744:520	Pajib Puolddsakjavri	<i>Bajit Buolžžatjávri</i>	
7737:513	Pajib Skuolfejavri	<i>Bajit Skuolffejávri</i>	
774:51	Pajimus Rievssakjavri	<i>Bajimus Rievssatjávri</i>	
7740:552	Pajimus Silisluobbal	<i>Bajimus Silisluoppal</i>	<i>Pajemus Silesluobâl</i>
770:53	Pautujärvi/Pavdejavri	<i>Bavdejavri</i>	
7708:539	Pavdetsohkka	<i>Bavdečohkka</i>	<i>Pavdčukkâ</i>
771:55	Petsijärvi/Petsijávri		<i>Pecjávri</i>
7741:542	Peälljekeähtsevadda	<i>Bealljegašvađđa</i>	
777:52	Piedganamvarri	<i>Bieđganamvárri</i>	
7723:529	Piikkijärvi/Pigijavri	<i>Bikkejavri</i>	
772:54	Poaskijuuha	<i>Boaskejohka</i>	<i>Puáskijuuhâ</i>
7747:513	Pommetsobma	<i>Bommečopma</i>	
7719:551	Ponjepetsvääri		<i>Ponjepcevääri</i>
7729:524	Puksajavri	<i>Buksajávri</i>	
774:53	Pulmankijoki/ Puolbmagjohka	<i>Buolbmátjohka</i>	
776:53	Pulmankijärvi/ Puolbmagjavri	<i>Buolbmátjávri</i>	
773:53	Puolbmakkeäsjavri	<i>Buolbmátgeašjávri</i>	
774:52	Puolddsakjavri	<i>Buolžžatjávri</i>	
7754:504	Puollamoaiivi	<i>Buollánoaiivi</i>	
7746:560	"Purkajärvi" - nimeä ei ole kartalla		
7706:522	Ravgajäyreh		<i>Ravgâmoorâstjäävrih</i>
770:52	Ravgamoorastjegg		<i>Ravgâmoorâstjegg</i>
7735:513	Ravokjavri	<i>Rávotjávri</i>	
774:52	Reätkajohka	<i>Reatkájohka</i>	
7739:508	Roavveoaiivi	<i>Roavvoaiivi</i>	
775:51	Roavvepogejohka	<i>Roavvebogejohka</i>	
775:55	Roavvevarri	<i>Roavvevárri</i>	
7739:562	Rousavaara/Rovssavarri	<i>Ruossavárri</i>	

7731:554	Rovivaara/Roavvevarri	<i>Roavvevárri</i>	
770:51	Ruoptujärvi/Ruaptujávri		<i>Ruáptujávri</i>
769:51	Ruoptuojanjänkä		<i>Ruáptujuvjeggi</i>
770:52	Sammuttijänkä/ Sammutjeggi/Saamudjeggi		<i>Samudjeggi</i>
7602:487	Saunakoski		
772:53	Seälsejavri	<i>Šealšejavri</i>	
774:55	Silisjoki/Silisjohka/ Silesjuuha	<i>Silisjohka</i>	<i>Silesjuuhâ</i>
7738:552	Silisvarri	<i>Silisvárri</i>	<i>Silesväári</i>
769:53	Siuttajoki	<i>Čiottajohka</i>	<i>Čiottjuuhâ</i>
7758:535	Skaidetsohkka	<i>Skáidečohkka</i>	
774:50	"Skallovárri"- nimeä ei ole kartalla	<i>Skállovárri</i>	
7738:547	Skiehttsarasjavri	<i>Skiehččarasjavri</i>	
7736:548	"Skiehttsarasjohka" - nimeä ei ole kartalla	(Ante Aikio ei ole kirjannut kyseistä saamen kielen nimeä ylös tehdessään Maanmittauslaitoksen toimeksiannosta paikannimitarkistuksen v. 1998)	
7737:545	Skiehttsarasoaivi	<i>Skiehččaras</i> (jos havainto on kyseisen vaaran korkeimmalla kohdalla, niin silloin on kyseessä <i>Skiehččarasoaivi</i> , mutta jos se on muualla laajaa vaaraa, niin silloin pelkkä <i>Skiehččaras</i>)	
773:54	"Skiehttsarasskaidi" - nimeä ei ole kartalla	(Ante Aikio ei ole kirjannut kyseistä saamen kielen nimeä ylös tehdessään Maanmittauslaitoksen toimeksiannosta paikannimitarkistuksen v. 1998)	
771:54	Skäidijäyreh		<i>Skäidijäävrih</i>
771:53	Soauviljeaggi		<i>Suávviljeggi</i>
775:55	Stuorab Kolmmesjavri	<i>Stuorát Golmmesjavri</i>	
7762:527	Stuorraeägeoaivi	<i>Stuorraeageoaiivi</i>	
7743:508	Stuorra Skallovárri	<i>Stuorra Skállovárri</i>	
7734:539	Stuorra-Tievja	<i>Stuorra Dievjá</i>	
7726:533	Suolojavri	<i>Suolojávri</i>	
771:51	Tammukkajänkä/ Tabmokjavrjeaggi	<i>Dápmotvárjeaggi</i>	
773:54	Tievjajärvet/Tievjajavrrik	<i>Uhcit Dievjjávri</i> tai <i>Stuorát Dievjjávri</i> (Ante Aikion mukaan <i>Tievjajärvet</i> ei ole vakiintunut nimi ja <i>Dievjjávrrit</i> on tarpeeton, koska järvillä on erilliset nimet; <i>uhcit</i> = pienempi ja <i>stuorát</i> = suurempi)	
774:54	Tsarajavrrik	<i>Čárajávrrit</i>	
774:54	Tsarajohka	<i>Čárajohka</i>	
7748:548	Tsaraoaivi	<i>Čáraoaivi</i>	
7731:534	Tsiegnalisjavri	<i>Čiekñalisjavri</i>	
774:51	Tuolbajavrrik	<i>Uhcit Duolbajávri</i> tai <i>Stuorát Duolbajávri</i> (järvillä erilliset nimet: <i>uhcit</i> = pienempi, <i>stuorát</i> = suurempi)	

768:52	Siuttajoki/Tsiuttjuuha	Čiottajohka	Čiottjuuhâ
772:52	Tsoages Karbuljavri	Coages Gárbboljávri	
772:53	Tsoalmmajavri	Čoalmmájávri	
7718:527	Tsoarvejavri	Čoarvejavri	
7716:527	Tsoarveskaidi	Čoarveskáidi	
775:54	Tsuomasjavrrik	Čuomasjávrrit	
775:54	Tsuomasjohka	Čuomasjohka	
7755:548	Tsuomasvarri	Čuomasvárri	
775:53	Uhtsaskaiddas	Uhcaskáiddáš	
7749:531	Uhtsib Kalddoaivi	Uhcit Gálldoaivi	
770:51	Uhtsib Seävdsejavri	Uhcit Seavžejavri	Uccâ Sevžjávvráš
7746:530	Urroaivi	(Alla) Gálldoaivi	
		(Samuli Aikion huomautuksia: tämä on Gálldoaivi-tunturiston korkein huippu ja nimenkantaja. Urroaivi eli Urra-Gálldoaivi on idempänä ja se on puolestaan merkitty kartoille virheellisesti Gálldoaivi-nimiseksi)	
770:52	Vaijoenjänkä		Vaijuvejggi
770:52	Vaijoki/Vadjohka	Vaddjohka	Vaijuuhâ
772:53	Vaijärvi/Vadjavri	Vaddjávri	
775:51	Vaisjeaggi	Váišjeaggi	
7765:524	Vardoaivi	Várdoaivi	
773:51	Vetsijärvi/Veähtsajavri	Veahčajávri	
774:51	Vetsijoki/Veähtsajohka	Veahčajohka	
7739:514	Veähtsamohkki	Veahčamohkki	
7735:563	Villavaara/Ullovarri	Ullovárri	Ullovääri
7729:516	Vudnejavri	Vudnejávri	
773:51	Vudneluobbal	Vudneluoppal	
776:52	Vuognoljavrrik	Vuokŋoljávrrit	
774:53	Vuobme Kalldojavri	Vuopme-Gálldojávri	
7740:527	Vustemjavri	Duottar-Bálgahašjávri (Vustenjavri on Guorboaivin luoteisrinteessä)	
7721:518	Ylimmäinen Kuktsejärvi/ Pajimus Kuktsejavri	Bajimus Gukčejávri	

VÄTSÄRIN ERÄMAA-ALUEEN PAIKANNIMET

Havaintoihin liittyvät paikannimet noudattavat topografikartan 1:50 000 nimistöä. Sijainti on ilmoitettu yhtenäiskoordinaatein.

Sijainti	Karttanimi suomenkielinen/saamenkielinen	oikea saamenkielinen muoto
767:56	Ahmaoja (Ahmajärvet/Ketkijavraah)	Kiädhášjuuhâ Kiädhâšjäävrih)
770:57	Aittojärvet (ei karttanimi): Alimmainen Aittojärvi Keskimmäinen Aittojärvi Ylimmäinen Aittojärvi	Äittijäävrih Vyelemuš Äittijävri Koskâmus Äittijävri Pajemuš Äittijävri
771:58	Alimmainen Porijärvi/Porejävri	Vyelemuš Porejävri
766:55	Auttojänkä	Kuovlâjeggi
765:55	Fadderjärvi/Faddarjävri	Faddârjävri
7715:585	Harrijärvi	Suávviljävri
770:57	Heabusoaivi	Hiävušuáivi
767:55	Hiirijärvet/Säpligjääyreh	Säpligjäävrih
767:55	Hiiriniemi	Säplignjargâ
771:58	Iso Rovijärvi/Stuorra Roauvijävri	Stuorrâ Ruávijävri
770:58	Joulujärvet	Juovâlâhjäävrih
770:57	Järvenpää	
770:57	Kallopää/Kalloajvi	Kálluáivi
767:54	Kallovuono/Kalluvuonads	Kálluvuonâš
767:54	Kauhalahti	Kukseluhtâ
766:55	Kessijoki	Kessjuuhâ
765:56	Kessijärvi/Kessjävri	Kessjävri
766:55	Kessivuono/Kessvuona	Kessvuonâ
767:54	Kettuniemi/Riämnjanjarga	Riämnjánjargâ
766:55	Kirakkaniemi/Karehnjarga	Kaarehnjargâ
766:55	Korvasjärvi	Kuárvisjävri
769:56	Kyyneljärvi/Koonjaljävri	Koonjâljävri
769:56	Kyynelniemi/Koonjalnjarga	Koonjâlnjargâ
767:54	Laanjärvet	Laanâjäävrih
770:58	Lujapuolijärvi/Nonapeljävri	Noonâpeljävri
765:55	Majavajoki	Maijuujuuhâ
765:55	Majavajärvi/Maijuujävri	Maijuujävri
769:57	Mellalompola/Mielliluobal	Mielliluobâl
767:54	Märkävaara/Njuoskavaaraads	Njuoskâváaráás
766:56	Naamajoki	Njaamâjuuhâ
767:56	Nammijärvi/Njammijävri	Njammijävri
770:58	Njargavääri	Njargâvääri
766:56	Nuottamajärvi/Koldemjävri	Koldemjävri
766:56	Onomusvaara	Onomušvääri
772:58	Pakanajoki/Päähinjuuha	Päähinjuuhâ
767:53	Partakko/Päärtih	Päärttih
771:58	Pikku Rovijärvi/ Uhtsa Roauvijaavrats	Uccâ Ruávijáavrás

767:55	Pistoppiselkä	Pissotoppjävri
768:56	Pitkä Surnujärvi/ Kuhes Tsumnajävi	Kuhes Čurnâjävri
771:59	Rajapää/Räijioaivi	Räjiuáivi
767:53	Reposaaret/Ripsuolluuh	Rippsuolluuh
766:54	Iso-Roiro/Roiro	Roiro
771:48	Routasenjoki	Ryevdáájuuhâ
771:58	Routasenkuru	Ryevdáákurrâ
771:58	Rovipää/Roauvioaivi	Ruáviuáivi
765:54	Sammakkoniemi/Tsubbuunjarga	Cuobbuunjargâ
789:55	Suolisvuono/Tsuolisvuona	Čuolisvuonâ
768:56	Surnujoki	Čurnâjuuhâ
770:58	Surnujärvi/Tsumnajävi	Čurnâvuonâ
769:68	"Surnuoaivi"/Tšurnaoajveh	Čurnâuáivih
768:56	Surnuvuono/Tsumnavuona	Čurnâvuonâ
769:58	Surnupäät	Čurnâuáivih
771:58	Toljavaara/Tyeljivääri	Tyeljivääri
770:57	Tuulipää/Pieggaoaivi	Pieggâuáivi
771:58	Uutuanjoki/Uvduujuuha	Uvduujuuhâ
767:54	Vasikkaselkä	Kálbáíääpi
768:55	Vironiemi/Vironjarga	Vironjargâ
771:58	Vuontisjärvet/Vuodasjavraah	Vuodâsjávrááh
770:58	Äälisjärvi	Äälisjävri
770:58	Äälisselkä	Äälisuáivi

Vuonna 2002 ilmestyneet Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisut

Sarja A

- No 135 Lehtonen, Hannu & Kolström, Taneli 2002: Metsäpalojen vaikutus puuston rakenteeseen Pyhä-Häkin kansallispuistossa. 23 s. (10 euroa)
- No 136 Keränen, Saara & Myllynen, Aimo 2002: Heinijängän–Karhuaavan–Kokonrämmeen kasvillisuus ja kasvisto. 85 s. (10 euroa)
- No 137 Sihvo, Juha 2002: Ylä-Lapin luonnonhoitoalueen ja Urho Kekkosen kansallispuiston luontokartoitus. Loppuraportti osa 2: Ylä-Lapin luontotyypit. 175 s. (15 euroa)
- No 138 Turunen, Jukka, Rätty, Anu, Kuznetsov, Oleg, Maksimov, Anatoly, Shevelin, Pavel, Grabovik, Svetlana, Tolonen, Kimmo, Pitkänen, Aki, Turunen, Carrie, Meriläinen, Jouko & Jungner, Högne 2002: Development history of Patvinsuo mire, eastern Finland. 72 s. (10 euroa)

Sarja B

- No 63 Metsähallitus 2002: Luonnonsuojelualueiden hoidon periaatteet. Metsähallituksen luonnonsuojelualueiden tavoitteet, tehtävät ja hoidon yleislinjat. 47 s. (10 euroa).
- No 64 Metsähallitus 2002: Kiinteiden muinaisjäännösten hoito-opas. 3. uud. painos. 42 s. (10 euroa)